

**NA RUKANINA PAPI
NA TAOVIA TSAPAKAE
(2 KINGS)**

**Na Vuresi Makaliana Na
Omea Ara Marea Tana Papi
Iani**

I laona na **Rukanina Papi na Taovia Tsapakae** e gini goko babâ na turupatuna na omea ara laba i ka laogira na Israel ma na Juda. Na turupatu iani e tuturiga tana e vosa bâ na turupatu tana **Kesanina Papi na Taovia Tsapakae**. Ma na papi iani tangomana ke tavota ruka:

- 1) Na turupatuna na omea ara laba i laona kaira na Israel ma na Juda tû tana levugana na ngalitupa siu sangatu B.C. tsau bâ kalina ara toroveoa na Samaria, maia nogoria na susuina gana susuliga na taovia tsapakae ni Israel tana ngalitupa 722 B.C.
- 2) Na turupatuna na omea ara laba i laona na Juda, tuturiga kalina e puka na Israel, me tsau bâ kalina a Nebukadnesar na taovia tsapakae ni Babilon e tangolia me toroutsani saikesalia na vera ni Jerusalem tana ngalitupa 586 B.C. Ma na papi iani e ba sui tana turupatuna nina aqotagao a Gedalia na taovia tagao tana Juda i vavaqira na Babilonia, ma na turupatuna kalina ara maurisia a Jehoiatsin na taovia tsapakae ni Juda tania na vale sosori i Babilon.

Mara laba na omea seko loki vaga ia i ka laoqira na Israel ma na Juda, rongona niqira taovia tsapakae kolugotoa niqira toga, ara tau totukakai i konina na Taovia, mara sasi i matana. Kalina igira na Babilonia ara toroveoa na Jerusalem mara aditsekagira danga na tinoni ni Juda vano i Babilon, aia e kesa na omea loki sosongo bâ e laba i laona na mauriqira igira na Israel.

Ma na propete e tangi loki bâ gana rongo tana **Rukanina Papi na Taovia Tsapakae** aia nogo a Elisa, na tuguna a Elija.

Na Omea Ara Marea Tana Papi Iani

E tavota ruka na vera *1:1-17:41*

- a. Nina aqo a Elisa na propete *1:1-8:15*
- b. Niqira aqo igira na taovia tsapakae tana Juda ma na Israel *8:16-17:4*
- c. Ara toroutsania na vera ni Samaria *17:5-41*

Niqira aqotagao na taovia tsapakae tana Juda *18:1-25:30*

- a. Tû konina a Heskia tsau bâ konina a Josia *18:1-21:26*
- b. Nina aqotagao a Josia *22:1-23:30*
- c. Igira na susuina na taovia tsapakae tana Juda *23:31-24:20*
- d. Ara toroutsania na vera ni Jerusalem *25:1-30*

A Elija ma Ahasia na Taovia Tsapakae

¹ Mi murina na mateana a Ahab na taovia tsapakae ni Israel, migira na tinoni ni Moab ara sove tanigira na Israel kara tagaovigira.

² Mi tana tagu ia, ma Ahasia na taovia tsapakae ni Israel e puka talu i gotu tana nauna e atsa

i kelana na valena i Samaria, me gini boka loki sosongo. Maia e tû me molovanogira visana nina mane adigoko kara ba veisuâ a Baalsebub, niqira god na Ekron, aia e kesa na verabau tana Pilistia, laka ti vaga aia sauba ke douvisutugua se tagara.

³ Me kesa nina angelo na Taovia e ketsalia a Elija na propete ni Tisbe, ke ba tsodogira nina mane adigoko a Ahasia na taovia tsapakae me ke veisuagira, “?Laka na rongona gua ti amu vano na lavegoko i konina a Baalsebub, niqira god na Ekron? ?Rongona amu pada ngatsua laka e tau totu sa god tana Israel, ne?

⁴ Kamu bâ ma kamu tsarivania na taovia tsapakae laka na Taovia e tsarivania, ‘!Igoe e utu goto ko tuligi tania na nigemu tana o tsaro, me sauba nomoa ko mate!’ ”

Ma Elija e bâ me naua moa na omea na Taovia e ketsalia ke naua.

⁵ Mi tana, migira nina mane adigoko na taovia tsapakae ara tû mara visutugua i konina. Maia e veisuagira, “?Laka na rongona gua ti amu visumai tsaku vaga ia?”

⁶ Migira ara tsarivania, “Kalina igami ami vavano moa, mi sautu, mami ba tsodoa kesa na mane maia e raivisugami kami tsarivanigo igoe laka na Taovia e tsaria, ‘?Laka na rongona gua ti o molovanogira nimu mane adigoko kara ba veisuâ a Baalsebub, niqira god na Ekron? ? Rongona o pada ngatsua laka e tau totu sa god tana Israel, ne? !Igoe e utu goto ko tuligi tania na nigemu tana o tsaro; me sauba nomoa ko mate!’ ”

⁷ Maia na taovia tsapakae e veisuagira, “?Laka e rerei koegua na mane ia?”

⁸ Migira ara tsarivania, “Aia e sagelia na polo e aqosiginia na kokorana na omea tuavati, ma na itai na sori polona e aqosiginigotoa na kokorana na omea tuavati.”

Maia na taovia tsapakae e gokodato me tsaria, “!Aia nogoria a Elija!”

⁹ Mi tana maia e molovanoa kesa nina mane sasanga kolugira ara tsege sangavulu na mane vaumate kara ba adimaia a Elija. Maia na mane sasanga ia e ba tsodoa a Elija e tototu i kelana kesa na tetena me tsarivania, “Igoe nina mane God aia na taovia tsapakae e ketsaligo ko tsunamai.”

¹⁰ Ma Elija e gokovisu me tsarivania, “!Me ti vaga inau kesa nina mane God, ma na lake ke tsunamai talu i gotu me ke matesigo igoe, migira sui goto nimu mane vaumate!” Mi tana e tavongani tsuna mai na lake me matesia na mane sasanga ia, kolugira sui lakalaka nina mane vaumate.

¹¹ Mi muri, maia na taovia tsapakae e molovanogotoa e kesa segeni nina mane sasanga, kolugira ara tsege sangavulu na mane vaumate. Maia goto e dato bâ me tsarivania a Elija, “!Igoe nina mane God, aia na taovia tsapakae e ketsaligo ko tsunamai nogo kalina ia!”

¹² Ma Elija e gokovisu me tsarivania, “!Ti vaga inau nina mane God, ma na lake ke tsunamai talu i gotu me ke matesigo igoe, migira sui goto nimu mane vaumate!” Mi tana goto e tavongani tsunamai nina lake God, me matesia na mane sasanga ia, migira sui goto nina mane vaumate.

13 Me kesa goto kalina na taovia tsapakae e molovanoa kesa nina mane sasanga kolugira ara tsege sangavulu na mane vaumate. Maia na mane sasanga e dato bâ i kelana na tetena, me ba puka tsuna i matana a Elija me tsarivania, “!Igoe nina mane God, ko galuveau inau migira goto niqû mane vaumate! !Mo ko gaekikia moa na maurimami!

14 “Mi kaira sui na mane sasanga tavosi kolu-gira ka niqira mane vaumate ara mate sui nogo tana lake e talu i gotu; !minau kiki moa ko galuveau!”

15 Ma nina angelo na Taovia e tsarivania a Elija, “Ko tû mo ko dulikolu tsunâ, mo ko laka goto na matagu.” Ma Elija e dulikolua na mane sasanga mara ka ba laba i konina na taovia tsapakae,

16 ma Elija e tsarivania, “!Tani nogo na omea e tsarivanigo na Taovia, ‘!Tana rongona nogo igoe o molovanogira nimu mane adigoko kara ba lavegoko i konina aia Baalsebub, niqira god na Ekron, vaga moa ti e tagara sa god tana Israel ko ba lavegoko i konina, migoe sauba e utu ko douvisutugua; me sauba nomoa ko mate!’ ”

17 Maia Ahasia e mate, vaga nogo na Taovia e katenogoa tana mangana a Elija. Ma Ahasia e tau goto tamanina sa dalena mane, me vaga ia ma Joram na tasina e tugua, me lia na taovia tsapakae tana rukanina ngalitupana nina aqotagao a Jehoram na dalena a Jehosapat, na taovia tsapakae tana Juda.

18 Migira sui lakalaka na omea tavosi a Ahasia na taovia tsapakae e naugira, ara maretsunagira

sui i laona **Na Turupatuna Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakaē tana Israel.**

2

Na Taovia e Adidatoa a Elija i Baragata

¹ Me labamai nogo na tagu i tana na Taovia ke moloa kesa na viru loki me ke adidatoginia a Elija i baragata. Mi kaira a Elija ma Elisa ara ka aligiri na vano i Gilgal.

² Mi sautu ma Elija e tsarivania a Elisa, “Kalina ia, migoe ko totu moa ieni; minau, na Taovia e ketsaliau kau vano i Betel.”

Ma Elisa e tsarivania, “Inau au gini vatsa na asana na Taovia mamauri ma na soamu goto igoe laka e utu saikesa inau kau mololego igoe.” Me vaga ia, mi kaira ara ka vano sui i Betel.

³ Me kesa na alaala na propete ara totu i tana, ara bâ i konina a Elisa mara veisuâ, “?Egua o dona nogo igoe laka i dani eni nogo sauba na Taovia ke adiligia nimu taovia tanigo?”

Ma Elisa e tsarivanigira, “Eo, inau au don-
agininogoa. Kamu laka goto na gini goko.”

⁴ Mi muri ma Elija e tsarivania a Elisa, “Kalina ia migoe ko totu moa ieni; minau, na Taovia e ketsaliau kau vano i Jeriko.”

Ma Elisa e tsarivania, “Inau au gini vatsa na asana na Taovia mamauri ma na soamu goto igoe, laka e utu saikesa inau kau mololego.” Me vaga ia, mi kaira ara ka vano sui i Jeriko.

⁵ Me kesa na alaala na propete ara totu goto i tana ara bâ i konina a Elisa mara veisuâ, “?Egua,

o dona nogo igoe laka i dani eni nogo sauba na Taovia ke adiligia nimu taovia tanigo?”

Ma Elisa e tsarivanigira, “Eo, inau au don-
agininogoa. Kamu laka goto na gini goko.”

⁶ Mi muri ma Elija e tsarivanitugua a Elisa, “Kalina ia migoe ko totu moa ieni; minau, na Taovia e ketsaliau kau bâ tana Kô Jordan.”

Ma Elisa e tsarivania, “Inau au gini vatsa na asana na Taovia mamauri ma na soamu goto igoe, laka e utu saikesa inau kau mololego.” Me vaga ia, mi kaira ara ka vavano babâ,

⁷ mara tsege sangavulu i laoqira na propete ara tsari ka muriqira bâ tsau tana Kô Jordan. Mi kaira a Elija ma Elisa ara ka ba tû i liligina na kô, migira na tsege sangavulu na propete ara tû ao tetelo tanikaira.

⁸ Mi muri, ma Elija e tsoraligia na polona tsavugotu, me bunia, me pisatsunâ tana kô. Ma na kô ia e tavota ruka, me mangamanga i levuga, mi kaira a Elisa ara ka liusavu bâ i tabana tana kao mamatsa.

⁹ Mi kalina ara ka ba tsau i tabana kô, ma Elija e tsarivania a Elisa, “Ko tsarivaniau talu inau na omea o ngaoa kau nauvanigo igoe idavia na Taovia ke adiligiau.”

Maia Elisa e tsarivania, “Au nongigo ko tamivaniau kau tangolidatoa na susuligamu popono, mo ko pabogotoa vaniau ke gini tuguau kau lia na tugumu igoe.”

¹⁰ Ma Elija e tsarivania, “Na omea igoe o nongia i koniqu inau e kakai sosongo vaniau na sauana. Migoe sauba ko adia nomoa ti vaga ko morosiau inau kalina na Taovia ke adiligiau tanigo; me ti

vaga igoe ko tau morosiau, me sauba e utu goto ko adia.”

¹¹ Mi kaira ara ka goko vanovano moa i sautu; me tavongani laba kesa na terê iruiru igira na ose iruiru ara raqâ, me mai tobo i ka levugaqira, ma na Taovia e moloa kesa na viru loki me adidatoginia a Elija i baragata.

¹² Ma Elisa e reia na omea vaga e laba, me ngangaidato vania a Elija, “!Tamaqu kiki, tamaqu! !Igoe niqira isutugu na Israel! !O vano kiki nogo kalina ia!” Me tû tana tagu ia, maia e tau goto morositugua a Elija.

Me melu loki sosongo a Elisa me ratsivotâ na polona tsavugotu.

¹³ Mi muri, maia e tsakokaea na polona tsavugotu a Elija e pukalia, me pilovisu, me ba tutû i liligina na Kô Jordan.

¹⁴ Me pisatsunâ i kô na polona tsavugoto a Elija me tsaria, “?Laka iava e totu na Taovia nina God a Elija?” Mi muri me pisatsunatugua i kô, ma na kô e tavota ruka, maia e liusavu visutugua tana mamatsana.

¹⁵ Migira na tsege sangavulu na propete ni Jeriko ara morosia mara tsaria, “!Na susuligana loki a Elija e totu nogo i konina a Elisa!” Migira ara bâ na valaleana mara tao tsuporu i matana,

¹⁶ mara tsarivania, “Igami sui ami totu ieni, ami tsege sangavulu na mane susuliga. Ko tamivanigami ma kami vano na laveana nimu taovia. Tau utu ngatsu nina tarunga na Taovia ke kalagaivanoa, me ke ba moloa i kelana kesa na vungavunga, se i laona kesa na qou sa nauna gira.”

Ma Elisa e gokovisu vanigira me tsaria, “Tagara, kamu laka na vano.”

¹⁷ Migira ara amiami poi kalina a Elisa e tamivanigira kara vano. Migira sui na tsege sangavulu na propete ara aligiri na ba laveana a Elija, ara tsuna mara dato tana vungavunga i laona e tolu na dani popono, mara tau goto tangomana na tsodoana.

¹⁸ Mi muri, migira ara visutugua i konina Elisa, aia e pipitugira moa i Jeriko, maia e tsarivanigira, “?Laka inau au tau tsarinogoa vanigamu kamu laka na vano?”

Visana na Valatsatsa a Elisa e Naugira

¹⁹ Migira visana na mane ni Jeriko ara ba laba i konina a Elisa mara tsarivania, “Vaga o dona nogo igoe taovia, na vera iani na vera dou sosongo, ma na kô moa e seko, aia nogo ti igira nimami daki ara gini reobaka.”

²⁰ Ma Elisa e ketsaligira, “Kamu molotsavua na solo i laona kesa na bilo vaolu, ma kamu adimai vaniau.” Migira ara adimai vania,

²¹ maia e adia me vano i tana e vuradato na kô, me tsonitsunâ na solo i laona me tsaria, “Iani nogoria na omea e tsaria na Taovia: ‘Inau au naua ma na kô e lia nogo na kô laka dou saikesa, me utu goto ke naua ma kara gini mate na tinoni, se kara gini reobaka igira na daki.’ ”

²² Me tû tana tagu ia me bâ, ma na kô ia e dou laka saikesa, vaga nogo a Elisa e katea.

²³ Ma Elisa e tû me mololea i Jeriko me vano i Betel. Mi sautu visana na baka mane ara rutsu mai talu kesa tana vera mara gilugana, mara

gugudato mara tsarivania, “!Ko baligi igoe na lovalati!”

²⁴ Ma Elisa e pilovisu me vusuligira kakai, me vealaginigira tana asana na Taovia. Mi tana, me ruka na pai atsi daki ara ka rutsu labamai talu tana legai atsi, mara ka gati ngotsingotsigira ara vati sangavulu ruka vidaqira na baka mane.

²⁵ Ma Elisa e vano me ba totu i kelana na Vungavunga Karmel, me kesa tana tagu i muri, maia e visutugua i Samaria.

3

Na Vailabu Loki i Ka Levugaqira Na Israel ma na Moab

¹ Mi tana sangavulu alunina ngalitupana nina aqotagao a Jehosapat na taovia tsapakae tana Juda, maia Joram na dalena a Ahab e lia na taovia tsapakae tana Israel. Maia e tagao i Samaria i laona e sangavulu ruka na ngalitupa.

² Maia goto e sasi i matana na Taovia, me tau moa seko vaga kaira na tamana se ko Jesebel na tinana. Maia e tû, me raqatsunâ na titinonina a Baal aia na tamana e aqosia gana na samasama vaniana.

³ Me atsa moa e nauvaganana ia, maia e naua vaga e nau idanogoa a Jeroboam na dalena a Nebat. Maia e raqa sasiligira na Israel tana sasi, me tau goto kuti na nauvaganana ia.

⁴ Maia Mesa na taovia tsapakae ni Moab e tamanigira danga sosongo na sipi, mi laona pipi ngalitupa aia e saua ngiti voli takisi vania na taovia tsapakae ni Israel e 100,000 na dalena sipi, ma na ivuqira goto 100,000 na sipi.

⁵ Mi kalina e mate a Ahab na taovia tsapakae ni Israel, maia Mesa e sove tanigira na Israel kara tagaovigira goto.

⁶ Te e tu tsaku a Joram me soasaigira sui nina mane vaumate, mara mololea i Samaria.

⁷ Me mologoko bâ vania a Jehosapat na taovia tsapakae ni Juda me tsarivaganana vania: “Na taovia tsapakae ni Moab e sove taniau inau. ? Egua, laka igoe sauba ko sangaau inau na vailabu koluana aia?”

Maia Jehosapat e tsarivania, “Eo, inau sauba kau sangago. Inau, migira niqû mane vaumate ma niqû ose, nimu tamani nogo igoe.

⁸ ?Laka iava o ngaoa ka liu bâ kaita kalina ka ka baginia aia?”

Ma Joram e tsarivania, “Igita ka liu taligu bâ tana kaomate ni Edom.”

⁹ Me vaga ia, mi tugira na taovia tsapakae ni Israel mi Juda mi Edom ara tu aligiri na vano na vailabu. Mi kalina ara vano nogo i laona e vitu na dani, me kora saikesa gaqira kô, me tagara goto sa duduvina ke totuvisu vanigira na mane vaumate, migira goto niqira omea tuavati ara kalagaia gaqira boli.

¹⁰ Ma Joram na taovia tsapakae ni Israel e tû me tsaria, “!Alao, sauba ka mate sui igita! ! Na Taovia nogo e mologita i limana na taovia tsapakae ni Moab!”

¹¹ Ma Jehosapat e veisua, “?Laka e totu ieni sa propete ma ka ba veisuâ nagua e padâ na Taovia?”

Me tû kesa nina mane sasanga a Joram me tsaria, “A Elisa na dalena a Sapat e totu ieni. Aia nogo e sangâ a Elija i sau.”

¹² Ma Jehosapat e tsaria, “Eo, aia nogo e kesa na propete manana.” Mi tana, mi tugira tolu na taovia tsapakae ara tu bâ i konina a Elisa.

¹³ Mi kalina ara tu ba laba i matana, ma Elisa e tsarivania a Joram, “?Rongona gua kau sangago igoe? Ko bâ mo ko lavegoko i koniqira na propete i kaira na tamamu ma na tinamu ara ka lavegoko i koniqira.”

Ma Joram e tsarivania, “!Tagara! Aia nogo na Taovia e molotugami tana limana na taovia tsapakae ni Moab.”

¹⁴ Ma Elisa e tsarivania, “Minau au vatsa tana asana na Taovia mamauri aia au aqovania, laka e utu saikesa kau sangago igoe ti vaga inau kau tau kukuni tania Jehosapat na taovia tsapakae ni Juda

¹⁵ Bâ, mi kalina ia kamu adimai vaniau kesa e dona na taiana na itai tatangi.”

Mi kalina na mane ia e taia nina itai tatangi, ma na susuligana na Taovia e mai totuvia a Elisa,

¹⁶ maia e tsaria, “Iani e vaga na omea e tsaria na Taovia: ‘Kamu tsaigira na qou loki tana ovo mamatsa popono iani.

¹⁷ Me atsa moa ti kamu tau reia ke tumu sa usa, se ke mai sa guguri, me sauba kamu reia na ovona na kô iani ke dangadato na kô i laona, migamu, migira goto nimui buluka ma nimui omea tuavati sui ara kalagaigira gamui boli, sauba kamu tamanina sui gamui kô na inu.’”

18 Ma Elisa e goko babâ me tsarivanigira, “Ma na omea iani, na omea lakagana lê vania na Taovia na nauana. Maia sauba ke saugotoa vanigamu na susuliga gana na mani tuliusigini-aqira na Moab.

19 Migamu sauba kamu tangoligira sui lakalaka niqira verabau dou sosongo ara barakaputigira nogo; me sauba kamu kavitsunagira sui niqira vuagai, ma kamu utukapusigira pipi sui niqira kô vuravura, ma kamu tsonitsavua na vatu i laona niqira uta lakataga kara seko sui lakalaka.”

20 Mi tana matsaraka na dani ngana, tana tagu nogo na savoriana na kodoputsa na matsaraka, ma na kô e tavongani tave mai talu tabana i Edom me tsavu poponoa na kao.

21 Mi kalina igira na Moab ara rongomia laka tugira na taovia tsapakae ara tu maiginigira, migira sui lakalaka na mane tangomana kara tangoli isi tû tana tinoni loki me tsau tana tinoni vaolu sosongo, ara soasaigira mara ba totu tana sasaqira tana vovotana niqira kao.

22 Mi kalina ara mamata tana matsaraka na dani ngana, ma na aso e sinaria na kô, me naua ma na kô e rerei tsitsiaga vaga moa na gabu.

23 Mara tsaria, “!Na gabu nogoria! E tau utu tugira tolu na alaala na mane vaumate tugira kara tu vailabugi ma kara tu vaimatesigi. !Ida gita ma ka ba laua niqira omea sui ara totuvisu tana niqira valepolo!”

24 Mi kalina ara ba tsau i tana, migira na Israel ara tû mara baginigira poi tsau ara tsogoligi sui. Migira na Israel ara takuvi tsarigira, mara labumatesigira na mane ni Moab,

²⁵ mara toroutsanigira niqira verabau. Mi kalina ara liu taligu kesa tana kao lakataga, me pipi gira na Israel e adia kesa na vatu me tsoni bâ i laona na uta, poi kalina ara tsavu poponoa pipi na uta; mara utukapusigotoa na kô vuravura mara kavitsunagira niqira vuagai sui. Maia lelê moa na verabau pukuga ni Kir Heres e totuvisu, migira ara tangoli kurupaqala ara bâ mara tupolia mara bokia.

²⁶ Mi kalina na taovia tsapakae ni Moab e reigadovia laka e utu ke tangomana tana vailabu ia, maia e adigira ara vitu sangatu na mane ara gini vailabu na isi, mara tovoa laka kara ba voka i levugaqira gaqira gala, ma kara tsogovano i verana na taovia tsapakae ni Siria, mara tau tangomana.

²⁷ Te aia e tû me adia na dalena mane bot-saida, aia laka ke tugua tamana vaga na taovia tsapakae, me ba savoria i kelana na baravatuna na verabau, vaga na kodoputsa vania niqira god na Moab. Mi kalina igira na Israel ara reia e nauvangana ia, mara gini matagu loki, mara vanoligi tania na vera ia mara visutugua tana niqira butona kao segeni.

4

A Elisa e Sanga Kesa na Daki Tinamate E Tau Tamanina Sa Omea

¹ Na tinamatena kesa na mane i laona na alaala na propete e bâ i konina a Elisa me tsarivania, “!Taovia, na savaqu e mate nogo! Migoe o donagininogoa laka aia e kukuni sosongo tania God, mi kalina ia na mane aia na savaqu e kaoni

i konina, e mai laka ke aditsekakaira na dalequ ngiti tuguna nina kaoni na savaqu.”

² Ma Elisa e veisuâ, “?Laka nagua sauba kau nauvanigo? Ko tsarivaniau nagua moa o tamanina.”

Maia e tsarivania, “Tagara, au tau goto tamanina sa omea, e kesa lele moa na tosu tetelo na oela na olive.”

³ Ma Elisa e tsarivania, “Ko bâ i koniqira gamu verakolu, mo ko nongia ke danga na tosu kobakoba.

⁴ Mi muri, migoe mi kaira na dalemu kamu tu sage i laona tu valemui, ma kamu tu vongoa na matsapa, ma kamu tu tuturiga na qetutsavuana na oela i laoqira na tosu gira. Mi kalina ke danga tsiriri kesa, ma kamu tu moloa kesa tabana segeni.”

⁵ Ma na daki ia e bâ, me sage i valena kolukaira ruka na dalena mane, me vongoa na matsapa, me adia nina tosu tetelo na oela na olive i laona. Mi kaira na dalena ara ka adimaigira vania na tosu kobakoba, maia e qetutsavua na oela i laoqira.

⁶ Mi kalina ara tu dangalisuigira na tosu gira, maia na daki e veisuakaira na dalena laka ti kara totu goto visana tosu kobakoba. Me kesa ka vidaqira na dalena e tsarivania, “Tagara, aia nogoria na susuina.” Mi tana tsotsodo me tau goto rô na oela na olive.

⁷ Maia na daki e visutugua i konina a Elisa na propete me turupatu vania na omea e laba, ma Elisa e tsarivania, “Dou, mi kalina ia ko bâ, mo ko tsabiria na oela na olive ia, mo ko tuguginia nina kaoni na savamu i konina na mane ia, me

sauba goto ke tsaravisu na qolo ke tugutugamu igoe ma kaira na dalemu kamu tu gini mauri.”

A Elisa ma na Daki ni Sunem e Tamani Omea Danga

⁸ Me kesa dani, ma Elisa e aligiri na vano i Sunem, mi tana vera ia e totu kesa na daki e tamani omea danga sosongo. Maia e nongia a Elisa ke ba sanga mutsa i valena. Me tû tana dani ia me bâ, me pipi kalina a Elisa e vano i Sunem, maia e ba sanga mutsa i valena na daki ia.

⁹ Me kesa dani na daki ia e tsarivania na savana, “Inau au pada mananâ laka na mane aia e mai ieni danga kalina me sanga kaita na mutsa, aia nogo e kesa na mane tabu.

¹⁰ Me dou ti kaita ka aqosivania kesa na vokina tetelo i laona na vale i gotu, mi laona ka moloa kesa na nige, me kesa na bela na mamare, me kesa na mani totu i lao, me kesa na laeti, maia ke gini dona na totu rago ma na mango ti kalina aia ke mai na tsigovikaita.”

¹¹ Me kesa dani, kalina a Elisa e visutugua i Sunem, maia e ba dato tana vokina ara aqosivania me mango i tana.

¹² Me tsarivania a Gehasi nina mane aqo ke ba soamaia na daki ia. Mi kalina na daki ia e mailaba i matana,

¹³ maia Elisa e tsarivania a Gehasi, “Kalina ia igoe ko veisua vaganana ia, ‘Igoe o rota sosongo kiki na aragovanikagami na omea sui. ?Ma nagua kau nauvanigo inau na tuguna nimu rota? ?Egua o ngaoa kau ba goko ka tugumui kagamu

savamu konina na taovia tsapakae, se i konina niqira taovia tagao igira na mane vaumate?" "

Maia e gokovisu me tsarivania, "Tagara, inau au totu i laoqira niqiu tinoni segeni, me tuguau nogo."

¹⁴ Ma Elisa e veisuâ a Gehasi nina maneaqo, "?Laka nagua o padâ igoe kau nauvania na daki dou iani?"

Ma Gehasi e tsarivania, "Eo, au dona moa laka aia e tau tamanina sa dalena ma na savana e tuqatuqa goto nogo."

¹⁵ Ma Elisa e tsarivania, "Ko bâ mo ko tsarivania na daki ia ke visumaitugua ieni." Me mai na daki me tutû moa i savuna matsapa.

¹⁶ Ma Elisa e tsarivania, "Tana tagu vaga nogo iani tana ngalitupa i gotu, migoe sauba ko tulangia kesa na dalemua mane."

Maia na daki e tsarivania a Elisa, "!Igoe nogo nina maneaqo God, ko laka kiki na gokoperovaniaqu inau!"

¹⁷ Me laba vaga saikesa nogo e katea a Elisa. Tana gana ngongo na tagu vaga ia tana ngalitupa vaolu, ma na daki ia e vasua kesa na dalena mane.

¹⁸ Mi kalina e baka pasa nogo na baka ia, me kesa dani tana tagu na pipitsu, maia e sangatsari kolua tamana migira nina maneaqo tana uta.

¹⁹ Me tavongani ngangai dato na baka me tsarivania na tamana, "!E sosongo loki lovaqu! !E sosongo loki lovaqu!"

Maia na tamana e tsarivania kesa nina maneaqo, "Ko kalagaivano vania na tinana na baka iani."

²⁰ Ma na maneaqo e kalagaivisia na baka vania na tinana, maia na tinana e tulangia poi tsau tana niaso, mi tana me matepitsu na baka.

²¹ Maia na tinana e kalagaidatoa tana nina voki a Elisa, me ba tsarovaginia i nigena, me rutsu na daki, me vongovisia na matsapa.

²² Me tû, me ba soâ na savana me tsarivania, “Ko moloa kesa nimu maneaqo ke adimaivaniau kesa na asi. Au ngaoa kau ba reia a Elisa na propete, me sauba kau visumai tsaku, e utu goto kau oka.”

²³ Ma na savana e veisuâ, “?Rongona gua ti o ngaoa na vano i dani eni? I dani eni e tau na Dani na Sabat, se na Danina na Vula Vaolu.”*

Maia na daki e tsarivania, “Me atsa moa, au ngaonomoa kau vano.”

²⁴ Maia e ba sagekae i kelana na asi, me ketsalia na maneaqo me tsarivania, “Ko raia na asi ke vano tsaku me ke laka goto na kisâ, poi tsau kalina inau kau tsarivanigo.”

²⁵ Maia e aligiri me vano saviliu tana Vungavunga Karmel, i tana nogo e totu a Elisa.

Mi kalina a Elisa e morosia e maimai ao moa i sautu, maia e tsarivania a Gehasi nina maneaqo, “!Ko morosia bâ, na daki ni Sunem ria e maimai!

²⁶ Ko ba tsaku i konina mo ko veisuâ, ‘?Egua laka o mauridou igoe? ?Me laka ara ka mauridou goto kaira na savamu ma na dalemu?’ ”

Ma na daki ia e tsarivania a Gehasi laka ara tu mauridou sui,

---

* **4:23 4:23** “Dani na Sabat...Danina na Vula Vaolu” Ara padâ laka tana dani tabu loki vaga nogo gira, na tagu dou vania na ba lavegoko i konina kesa na propete.

27 mi kalina moa e mailaba i konina a Elisa maia e taotsuporu i matana, me tatango kakai tana tuana. Ma Gehasi e vangaraua laka ke surukeliligia na daki ia, ma Elisa e tsarivania, “Mololea. ?O tau reigadovia igoe laka e melu sosongo tobana? Ma na Taovia e tau lelê goto vati tsarivaniau na omea e laba vania.”

28 Ma na daki e tsarivania a Elisa, “Taovia, igoe nogo o tsarivaniau laka sauba kau tamanina kesa na dalequ mane. ?Me laka au tau tsarivanigo ko laka na peroleaqu?”

29 Ma Elisa e pilo bâ i konina a Gehasi me tsarivania, “!Ko tsaku! Ko adia niqu itoro mo ko vano. Ko laka goto na mango ma na goko vaniana aseï moa ko tsodoa, me ti vaga ke kesa ke goko vanigo, igoe ko laka goto na gokovisu vaniana. Ko ba saviliu i valena na daki iani, mo ko moloa niqu itoro tana konina na baka e mate.”

30 Ma na daki e tsarivania a Elisa, “!Inau au gini vatsa na asana na Taovia mamauri ma na soamu goto igoe, laka inau e utu saikesa kau mololego!” Te a Elisa e tû, me tsarimurina.

31 Maia Gehasi e idavano nogo, me ba sage tana vale, me ba moloa nina itoro a Elisa tana konina na baka, me tau lelê goto laba sa papadana tetelo na mauri i konina na baka. Maia e tû, me ba tsodoa a Elisa i sautu me tsarivania, “Na baka ia e tau goto mamata.”

32 Mi kalina e ba tsau a Elisa, maia e sage segenina i laona na voki, me reia na baka mane e tsatsaro na matena i nigena.

33 Me vongoa na matsapa me nonginongi vania na Taovia.

³⁴ Mi muri, maia e tsaro kovoragi i kelana na baka mane, me moloa na mangana tana mangana na baka ia, ma na matana tana matana na baka, ma na limana tana limana goto na baka mane ia. Mi kalina aia e tsaro kovoragi moa i kelana na baka mane, ma na konina na baka e tuturiga na papara visutugua.

³⁵ Ma Elisa e tukae, me liu bamai i laona na voki ia, mi muri, me visutugua i konina na baka me tsaro kovoragi tugua i kelana. Ma na baka mane e tsipe e vitu kalina, me morotugua na matana.

³⁶ Ma Elisa e soâ a Gehasi me tsarivania ke soamaia na tinana na baka. Mi kalina e mailaba, ma Elisa e tsarivania, "De, na dalemu ri iani, ko adia."

³⁷ Maia e tsuporu i tuana a Elisa, ma na matana e pelea na kao; mi muri, maia e tû, me adia na dalena me vano.

Ara Ka Ruka Goto na Valatsatsa

³⁸ Me kesa dani a Elisa e visutugua i Gilgal. Mi tana tagu ia, ma na uvirau e liuvi poponoa na butona kao ia. Mi kalina a Elisa e sasanigira kesa na alaala na propete, maia e tsarivania a Gehasi ke adia kesa na kuki loki, me ke ba moloa tana lake, me ke aqosia na supusupu vanigira.

³⁹ Me kesa vidaqira e vano tana uta laka ke sae kusa. Me reigira visana na vuana itai atsi, me tsakosaigira na dangana vaga e tugua ke kala-gaia. Me adimaigira i vera, me paritetelogira, me vanitsavugira i laona na kuki na supusupu, me tau moa donaginia na vatana vuana itai gua gira.

⁴⁰ Me magovo, mara tuvarivanigira na mane kara gania, mi kalina ara ganividana mara

ganisavia, mara gudato vania a Elisa, “!Na tabatu i konina ia!” Migira ara sove sui na ganiana.

⁴¹ Ma Elisa e nongigira kara adimai vania visana raisi, me qetutsavua na raisi i laona na kuki me tsaria, “Kamu tangatugua na supusupu vanigira ma kara gania.” Mi kalina ia e gani dou, me tagara goto sa omea seko i laona.

⁴² Me kesa dani segeni, me kesa na mane e talumai i Baal Salisa, me adimaigira vania a Elisa rukapatu sivona breidi ara aqosiginia na barli[†] ara adia tana kesanina pipitsu tana ngalitupa ia, me visana goto na vunguna sila e vasini pitsugira. Ma Elisa e ketsalia nina maneago ke adigira, me ke palaginigira na alaala popono na propete ara totu kolua i tana.

⁴³ Maia na maneago e veisuâ a Elisa, “?Egua, kau nau koeguania inau ti kara gini masu kesa sangatu na mane, ia e vaga na dangana?”

Ma Elisa e tsarivania, “Ko bâ moa mo ko palaginigira moa, rongona na Taovia nogo e tsaria laka sauba kara gania ma kara gini masu, me ke tsaravisu lê na turina.”

⁴⁴ Me vano na maneago me palaginigira. Migira sui ara sanga na ganiana ara masu sui, me tsaravisu lê na turina vaga e tsarinogoa na Taovia.

5

E Douvisutugua Gana Lobogu a Naaman

[†] **4:42 4:42** “na barli” Aia na piuna kesa na omea tsukatsuka vaga na raisi ara dona tinoni na ganiana.

¹ A Naaman, aia niqira taovia tagao na mane vaumate ni Siria, maia na taovia tsapakae ni Siria e kukuni tania, me padaloki sosongolia, rongona na Taovia e sauvania a Naaman na susuliga mara gini tangomana tana vailabu igira na Siria. Aia na malagai susuliga sosongo, me rongona moa e gadovia na mudo.

² Me kesa kalina, kalina igira na Siria ara bâ na vailabu koluagira na Israel, mara ba laua kesa na baka daki tetelo ni Israel, maia e lia nina daki ago na tauna a Naaman.

³ Me kesa dani maia na baka daki ia e tsarivania gana taovia, “!Inau au amesi sosongolia ti vaga aia a Naaman ke bâ i konina na propete e totu i Samaria! Na propete ia e dona ke maurisia tania gana lobogu.”

⁴ Mi kalina a Naaman e rongomia na goko vaga ia, maia e vano i konina na taovia tsapakae, me turupatu vania na omea na baka daki e tsaria.

⁵ Maia na taovia tsapakae e tsarivania, “Dou, ko bâ i konina na taovia tsapakae ni Israel mo ko vania na leta iani.”

Mi tana ma Naaman e aligiri na vano, me adia e tolu sangavulu toga na tavina na siliva, me ono toga na tavina na qolumila, me sangavulu goto na polo rerei dou sosongo.

⁶ Me adivanoa na leta ia vania na taovia tsapakae ni Israel, miani nogo na goko e totu i laona na leta ia: “Na mane aia e sauvanigo na leta iani, aia nogo a Naaman kesa niq maneaqo. Au nongigo igoe ko maurisia tania na mudo e totu i konina.”

⁷ Mi kalina na taovia tsapakae ni Israel e

tsokoa na leta ia, maia e tû, me ratsia na polona tana kore me tsaria, “?Laka egua vaga na taovia tsapakae ni Siria e padavaniau inau kau maurisia na mane iani? ?Laka e padâ ia laka God inau, mau tamanina na susuliga agana na maurisi tinoni ma na matesi tinoni? !Reia, aia e ngaoa moa ke tsai korequ inau!”

⁸ Mi kalina e Elisa na propete e rongomia na omea e laba vaga ia, maia e mologoko bâ vania na taovia tsapakae ni Israel me veisuâ; “?Laka na rongona gua o gini padasavi sosongo igoe? ! Ko molomai vaniau inau na mane ia, minau kau sauvulagi vania laka e totu kesa na propete tana Israel!”

⁹ Mi tana ma Naaman e tû me vano kolugira nina ose ma nina terê, me ba tsobo tana matsapana valena a Elisa.

¹⁰ Ma Elisa e molovanoa nina maneaço ke ba tsarivanja a Naaman ke ba su tsuna ke vitu kalina tana Kô Jordan, me sauba ke mauri tania nina lobogu.

¹¹ Ma Naaman e kore loki sosongo, me vano me tsaria, “!Inau au padâ laka aia ke rutsutsunamai i koniqu inau, me ke nonginongi vania na Taovia nina God, me ke tusumaia moa na limana tana mudoqu inau, me ke mavu!”

¹² ?Me laka kaira na Kô Abana ma na Kô Parpar tana Damaskus, ara ka tau dou liusigira sui na kô tana Israel? !Mi kaira moa tangomana kau lesu i ka laoqira ma kau mauri tania gaqu lobogu!”

¹³ Migira nina maneaço ara bâ i konina mara tsarivanja, “Taovia, ti vaga na propete ke tsarivanigo ko naua kesa na omea e utugana, me

sauba nomoa igoe ko naua. ?Me laka nagua e gini utu vanigo kalina ia ko bâ mo ko lesu vaga aia e ketsaliginigo, mo ko gini mauri?”

14 Te a Naaman e vano tana Kô Jordan, me sutsuna i laona e vitu kalina vaga nogo a Elisa e ketsalia ke naua, maia e gini male dou saikesa tania nina lobogu. Ma na kokorana e nana dou saikesa vaga moa na kokorana na baka tetelo.

15 Mi tana, ma Naaman e visutugua i konina a Elisa, kolugira sui nina mane me tsarivania, “Kalina ia inau au dona dou laka e tagara goto sa god tavosi tana barangengo popono, maia lelê moa na God ni Israel; me dou moa taovia ko tamia na adiana niqû vangalaka inau au sauvanigo.”

16 Ma Elisa e gokovisu vania me tsaria, “Tana asana na Taovia mamauri aia inau au aqo vania, au vatsa laka e utu kau tami na adiana sa nimu vangalaka.”

Ma Naaman e turuginia laka ke adia nomoa, maia e sove saikesa.

17 Ma Naaman e tsarivania, “Ti vaga igoe ko tau tami na adiana niqû vangalaka, mo ko tamivaniau moa inau kau adigira visana na baeke na kao tugua kara ka kalagaia ruka na asi ma kau adivanoa i veraqu,* rongona tuturiga kalina ia me bâ, inau sauba kau tau goto naua sa kodoputsa se sa savori-kodokodo vania sa god tavosi, me vania moa na Taovia.

---

* 5:17 5:17 “na kao...kau adivanoa i veraqu” Tana tagu ia, migira na tinoni ara tutunina laka tangomana moa kara samasama vania kesa na god tana nina kao segeni moa ia.

¹⁸ Me kesa moa na omea au amesia inau, laka na Taovia ke padaleau kalina kau naua niqû aqo na dulikoluana bâ niqû taovia tsapakae na vano samasama tana nina vale tabu a Rimon niqira god na Siria. !Ma na Taovia sauba manana nomoa ke padaleau!”

¹⁹ Ma Elisa e tsarivania, “Dou, ko bâ tana rago.” Ma Naaman e aligiri me vano.

Ma Naaman e tau vati vano ao moa,

²⁰ maia Gehasi nina maneago a Elisa e pada segenina i tobana, “!Niqu taovia e tami lê vania a Naaman ke vano, me sove tania na omea aia e sauvia! Tana asana na Taovia mamauri, inau sauba kau takuvitsaria ma kau adigira visana na omea i konina.”

²¹ Maia e tû, me takuvitsaria a Naaman. Mi kalina a Naaman e morovisu me reia kesa na mane e ulotsarimai i murina maia e tsiputsuna tania nina terê me ba valalea me veisuâ, “?Laka na omea seko gua e laba?”

²² Ma Gehasi e tsarivania, “Tagara. Niqu taovia e molomaiau kau tsarivanigo laka ara ka ruka vidaqira na alaala na propete ara ka totu tana kao vungavungaga ni Epraim ara ka vasini labamai, maia e ngaoa igoe ko sauvanikaira ke tolu toga na tavina siliva me ke ruka na polo rerei dou sosongo.”

²³ Ma Naaman e tsarivania, “Eo, ko adia kiki ke ono toga na tavina na siliva.” Me turuginia a Gehasi ke adigira, me molotsavugira na siliva i laona e ruka na baeke, me saugira kolua e ruka na polo rerei dou sosongo vanikaira ruka nina mane aqo, me molovanokaira kara ka ida i sautu vania a Gehasi.

²⁴ Mi kalina ara ka ba tsau tana tetena tana e totu a Elisa, ma Gehasi e adikaira ruka na baeke tanikaira na maneaqo, me kalagaikaira bâ i vale. Mi muri, me ketsalivisukaira tugua nina maneaqo a Naaman.

²⁵ Maia e sagevisutugua i vale, ma Elisa e veisuâ, “?Laka iava o talu igoe?”

Ma Gehasi e tsarivania, “Au tau goto talu sa nauna inau taovia.”

²⁶ Ma Elisa e tsarivania, “?Egua, o pada ngatsua igoe laka au tau reigo inau, kalina a Naaman e tsiputsuna tania nina terê me ba valalego? !Ma na tagu kalina ieni e tau na taguna na adiana na qolo ma na polo, na uta na olive ma na uaeni, na sipi ma na buluka, se igira na maneaqo!

²⁷ !Mi kalina ia, ma na lobogu e gadovia a Naaman, sauba ke gadovigo igoe. Migoe, migira sui goto na kukuamu, sauba kamu tamanina sailagi na lobogu ia!”

Mi kalina tsotsodo a Gehasi e mololea i tana, ma na lobogu ia e savu i konina, ma na kokorana e tavongani sere popono, vaga moa na snou.†

6

Na Adikaeana na Lovana Rarati e Puka i Kô

¹ Me kesa dani migira na alaala na propete aia a Elisa e reitutugugira, ara mai i konina mara tsarivania, “!Na nauna i tana igita a totu e tau nogo tugugita!

---

† 5:27 5:27 “na snou” Visana tana vera tana tagu na bisi loki na usa e dona ke kakolu me ke sere vaga moa na poke kalina e tumu me tsavua na kao popono.

² Ko tamivanigami ma kami vano tana Jordan ma kami kavitsunagira ke visana na gai, agana na logoana goto kesa na vera i tana ka totu.”

Ma Elisa e tsarivanigira, “E doua.”

³ Me kesa vidaqira e raia a Elisa ke dulikolugira; maia e tami,

⁴ me dulikolugira. Mi kalina ara ba laba tana Jordan, mara tuturiga na aqo.

⁵ Mi kalina aia kesa vidaqira e kakavi, me tavongani rutsu na lovana na rarati me siditsuna i laona na kô. Ma na mane ia e gudato vania a Elisa me tsaria. “?Taovia, laka sauba nagua kau naua inau? !Na rarati ia e tau niq, au nongia moa inau, ma niq aqo kau sauvisua!”

⁶ Ma Elisa e veisuâ, “?Laka iava tana e pukatsuna?”

Ma na mane ia e sautugutugu vania na nauna tana e puka, ma Elisa e kavia kesa na arana gai, me tsonitsunâ i tana e puka na lovana na rarati, ma na lovana na rarati ia e tavongani tsobokae.

⁷ Ma Elisa e ketsalia na mane ia, “Ko adikaea.” Ma na mane e gogoro tsuna i kô me adikaea.

Ara Tulusigira na Mane Vaumate ni Siria

⁸ Me kesa dani maia na taovia tsapakae ni Siria e ngaoa na vailabu koluaqira na Israel. Me vaigokovigi kolugira nina mane sasanga, mara vilia na nauna tana kara ba vaturikaea niqira valepolo.

⁹ Ma Elisa e mologoko bâ vania na taovia tsapakae ni Israel, me parovatavia ke laka na ba varangi i tana, rongona igira na Siria ara totupitunogoa i tana.

10 Me tû na taovia tsapakae ni Israel me parovatavigira na tinoni ara totu tana vera ia, migira ara totu parovata. Ma na omea iani e laba danga tetelo nogo kalina.

11 Ma na taovia tsapakae ni Siria e gini padasavi sosongo tana rongona na omea vaga ia. Me tû, me soasaigira sui nina mane sasanga me veisuagira, “?Laka aseï vidamui igamu e sanga tabana konina na taovia tsapakae ni Israel?”

12 Me kesa vidaqira e tsarivania, “Taovia, e tagara goto ke kesa. Maia nogo a Elisa na propete e tsarivania na taovia tsapakae ni Israel na omea sui o tsaria atsa moa ti igoe o tsaripopoia i laona nimu voki segeni.”

13 Maia na taovia tsapakae e ketsaligira, “Kamu lavemaia iava e totu aia, minau sauba kau ba tangolia.”

Mi kalina e rongomia laka a Elisa e totu i Dotan,

14 maia e molovanoa kesa na alaala loki na mane vaumate i tana, kolugira na ose ma na terê. Mara ba tsau i tana tana bongi, mara polipoponoa na vera ia.

15 Mi tana matsaraka na dani ngana, ma nina mane ago a Elisa e mamata, me rutsu i tano, me reigira na alaala na mane vaumate ni Siria kolua niqira ose ma niqira terê ara polipoponoa na vera. Me visubatugua i konina a Elisa me tsaria, “!Are taovia, sauba ka mate gita! ?Laka nagua sauba ka naua?”

16 Ma Elisa e tsarivania, “Ko laka na matagu. Igitâ bâ tana nida tabana a danga liusigira igira.”

17 Mi muri, maia e nonginongi me tsaria, “! Taovia, ko sangavia na matana, mo ko tamivania ke moro!” Ma na Taovia e rongomia nina nonginongi, maia nina maneago a Elisa e morodato, me reia na tabana na tetena e gini popoi popono na ose ma na terê ara iru vaga na lake mara totu polipolia a Elisa.

18 Mi kalina igira na Siria ara baginigira na Israel, maia Elisa e nonginongi me tsaria, “! Taovia, ko dokolia na mataqira na tinoni girani!” Ma na Taovia e rongomia nina nonginongi me dokolia na mataqira.

19 Mi muri, maia Elisa e ba laba i koniqira me tsarivanigira, “Igamu amu liu sisi; na vera iani e tau na vera igamu amu lavea. Kamu muriau inau, me sauba kau ida vanigamu bâ i konina na mane aia igamu amu lalavea.” Ma Elisa e adivanogira i Samaria.

20 Mi kalina tsotsodo igira ara sage i laona na verabau ia, ma Elisa e nonginongi me tsaria, “Taovia, ko sangavitugua na mataqira ma kara morotugua.” Ma na Taovia e rongomia nina nonginongi; maia e naua me morotugua na mataqira, mara reia laka igira ara totu saikesa nogo i laona na vera ni Samaria.

21 Mi kalina aia na taovia tsapakae ni Israel e reigira na Siria, maia e veisuâ a Elisa, “? Egua taovia, kau labumatesigira? ?Ne, kau labumatesigira?”

22 Ma Elisa e tsarivania, “Tagara. ?Laka kamu matesigira igira igamu amu tangoligira tana vailabu? Kamu sauvanigira moa na mutsa ma

na inu, ma kamu tamivanigira kara visutugua i konina niqira taovia tsapakae.”

²³ Mi tana, maia na taovia tsapakae ni Israel e vangaraua kesa na kavomutsa loki vanigira; mi muri, kalina igira ara sui na mutsa ma na inu, maia e molovisugira tugua i konina na taovia tsapakae ni Siria. Me tû tana tagu ia, migira na Siria ara tau goto mai labunovotia na kao ni Israel.

Igira na Gala ara Ba Totukapusia na Vera ni Samaria

²⁴ Me kesa tana tagu i muri, ma Benhadad na taovia tsapakae ni Siria e raqagira nina alaala popono na mane vaumate, mara baginigira na Israel, mara ba totu polipoponoa na verabau ni Samaria.

²⁵ Ma na rongona igira na Siria ara totukapusia na verabau ia, te e gini laba na uvirau loki sosongo i laona, mara tsabiriginia alu sangavulu na tavina siliva na matena kesa lelê moa na lovana asi, me tsege na tavina siliva na matena ruka sangatu na gram na taena kulukulu.*

²⁶ Me kesa dani, kalina na taovia tsapakae ni Israel e liuputsi bâ tana baravatuna na verabau, mi tana me kesa na daki e gudato vania me tsaria “!Taovia, ko sangaa!”

²⁷ Maia na taovia tsapakae e tsarivania, “?Ti vaga na Taovia ke tau sangago igoe, ma kau sangago koegua inau, au tau goto tamanina sa uiti se sa uaeni kau palaginigo?”

---

* **6:25 6:25** “na taena na kulukulu” Na goko iani e tau ngatsu utu kara soa oliginia kesa na vatana na parasa atsi.

28 ?Me laka nagua seko e laba vanigo igoe?”

Ma na daki ia e tsarivania, “Ko reia na daki iani, aia e tsarivaniau laka kami ka ganitalua na dalequ inau, mi muri ti kami ka ganigotoa na dalena aia tana dani ngana.

29 Me vaga ia, mi kagami ami ka kukia na dalequ inau mami ka ganinogoa. !Mi tana dani ngana, minau au tsarivania na daki ia laka kami ka gania na dalena aia, maia e molopoia!”

30 Mi kalina na taovia tsapakae e rongomia na goko vaga ia, maia e tû, me ratsia na polona tana padasavi, migira na tinoni ara totu varangisia i tana, ara reia laka e sagelia na polo baubau† i vavana na polona.

31 Ma na taovia tsapakae e gokodato me tsaria, “!God ke labumatesiau inau ti kau tau kutinogoa na liona a Elisa i dani eni!”

32 Mi tana, maia e molovanoa kesa nina mane adigoko ke ba soamaia a Elisa.

Mi tana tagu ia, ma Elisa e totu moa i valena kolugira visana na tinoni lokiloki ara mai na lelaviana. Mi kalina e tau vati labamai moa na mane adigoko, ma Elisa e tsarinogoa vanigira na tinoni lokiloki ara totu kolua i tana, “!Reia bâ, na mane vanga labumate ia e molomaia kesa ke labumatesiau inau! Kamu rorongu, kalina nina mane adigoko ke labamai ieni, kamu vongoa na matsapa ma kamu laka na tamivaniana ke sage mai. Maia na taovia tsapakae sauba kamu reia ke maimai varangi i murina.”

---

† 6:30 6:30 “na polo baubau” Aia kesa vatana na polo ara sagelia na papadana na melu ma na padasavi.

³³ Me gogoko moa a Elisa, me labamai nogo na taovia tsapakae me tsarivania, “!Aia nogo na Taovia e naua te e gini laba na omea seko vaga iani i laoda igita! ?Ma na rongona gua goto kau pituginia na Taovia ke sangagita?”

7

¹ Ma Elisa e gokovisu vania me tsaria, “!Ko rongomia na omea e tsaria na Taovia! Tana tagu vaga nogo ia ke dani, igamu sauba kamu volia ke tolu na kilo na ulti dou bâ, se ke ono na kilo na barli ke kesa lelé moa na tavina siliva na matena.”

² Ma nina mane adigoko na taovia tsapakae e tsarivania a Elisa, “!E utu saikesa ke laba vaga ia, atsa moa ti na Taovia aia segenina nogo ke moloa ke tumu na usa kalina nogo ia!”

Ma Elisa e tsarivania, “Dou, sauba nomoa ko reia ke laba vaga nogo ia, migoe moa e utu lelé ko sanga na ganiana sa piqena.”

Igira na Mane Vaumate ni Siria Ara Molelea na Vera ni Samaria

³ Mi tana tagu ia, mara tu vati na mane mudo ara tu totu i taba i tano tana matsapakapuna na verabau ni Samaria, mi tugira ara tu vaigokovigi mara tu tsaria, “?Egua, sauba ka tu tototu moa ieni poi tsau kalina ka tu mate tugita?”

⁴ E tagara sa rongona ka tu bâ i laona na verabau, rongona sauba ka tu mate na vitoa i tana; me ti vaga ka tu tototu moa ieni me sauba goto moa ka tu mate. Me vaga ia, ida ma ka tu vano tana nauna ara tototu igira na Siria; me ti vaga kara gaea tu maurida, me sauba ka

tu mauri, me ti vaga kara labumatesitugita me sauba nogoria ka tu mate.”

⁵ Bâ, mi kalina e tuturiga na rovo, mi tugira ara tu ba kalea i tana ara tototu igira na Siria, mi kalina ara tu ba tsau tana nauna ia, mara tu reia laka e mangu popono, tagara goto ke kesa ke totuvisu i tana.

⁶ Na Taovia nogo e naua, migira na Siria ara rongomia na tatangina na omea vaga saikesa nogo ti kalina na alaala loki na mane vaumate ara maimaiginigira i sautu, kolua niqira ose ma niqira terê, migira na Siria ara padâ laka na taovia tsapakae ni Israel nogo e voligira na Het migira goto na taovia tsapakae ni Ejipt kolugira niqira mane vaumate kara baginigira.

⁷ Vaga ia, mi tana ngulavi rovo nogo ia, migira na Siria ara viri tsogo sui, mara gini boe moa na mauriqira segeni, mara mololegira sui niqira valepolo, niqira ose, ma niqira asi, ma na omea sui i laona na nauna tana ara tototu.

⁸ Mi kalina tugira vati na mane mudo ara tu ba tsau i liligina na nauna ia, mara tu ba sage i laona kesa na valepolo, mara tu gania mara tu inuvia na omea ara totu i tana, mara tu tsakogira na siliva ma na qolu ma na polo ara tu reia i tana, mara tu vano mara tu ba molopoigira; mi muri mara tu visumaitugua, mara tu sage i laona kesa segeni goto na valepolo, mara tu ba naua kesa goto moa atsa na omea.

⁹ Mi muri, mara tu vaigokovigi tugua mara tu tsaria, “!E tau dou ka tu nauvaganana ia! Tugita a tu tamanina nogo kesa rago na turupatu dou, me ti vaga ka tu gini mui lê moa, ma ka tu pitua

ke matsaraka ti ka tu tsarivulagia, me sauba nomoa kara kedetugita. !Ida ma ka tu vano nogo kalina ia, ma ka tu ba tsarivulagia vanigira nina mane sasanga na taovia tsapakae!”

¹⁰ Mi tana, mara tu mololetugua tana nauna ara tsogotania igira na Siria, mara tu visutugua i Samaria, mara tu gu bâ vanigira na mane matali tana matsapakapuna na vera, mara tu tsaria, “I tugami ami tu vano tana niqira nauna na tototu igira na Siria, mami tu tau goto reia se kami tu rongomia ke kesa i tana; migira na ose ma na asi ara tau goto nusigira, ma niqira valepolo ara totu dou saikesa moa.”

¹¹ Migira na mane matali ara rasavagini ba-maia na turupatuna, ma na turupatu ia e ba laba tana valena na taovia tsapakae.

¹² Me bongi moa, maia na taovia tsapakae e tuligi tania na nigena me tsarivanigira nina mane sasanga, “!Inau sauba kau tsarivanigamu na omea ara vangaraua na nauana igira na Siria! Igira ara dona nogo laka na uvirau e gadovigita igita, bâ, migira ara mololea na nauna tana ara tototu mara ba taopoi kesa tana nauna segeni. Rongona ara padâ laka igita sauba ka rutsu tania nida verabau na lave gada mutsa, mi tana ti igira kara tangolimaurisigita ma kara tangoligotoa na verada.”

¹³ Me kesa vidaqira nina mane sasanga e tsarivania, “Igira na tinoni ara totu tana verabau iani ara pitua moa na mate, vaga moa igira ara mate sui nogo. Ida ma ka molovanogira ke visana nida mane kolugira ke tsege na ose ara totuvisu, ma ka gini tsodovulagia nagua e laba.”

14 Mara viligira visana na mane, ma na taovia tsapakae e molovanogira i laona e ruka na terê, me ketsaligira kara bâ ma kara tsodovulagia na omea e laba vanigira na mane vaumate ni Siria.

15 Ma na mane girani ara vano, mara ba tsau tana Kô Jordan, mi tana sautu popono ara reigira moa na polo ma na omea levolevo igira na Siria ara tsidavaginigira kalina ara tsogo. Mi muri, mara visutugua i vera, mara ba turupatuna vania na taovia tsapakae.

16 Migira na tinoni ni Samaria ara ulo rutsu tsaku, mara ba laba tana nauna i tana ara vaturikaegira niqira valepolo igira na Siria, mara aditamaniqira na omea sui ara totu i tana. E laba vaga nogo na omea na Taovia e kate idanogoa, laka ke tolu na kilo na uiti dou bâ se ke ono na kilo na barli kara tsabiriginia ke kesa lelê moa na tavina siliva na matena.

17 Na taovia tsapakae ni Israel e moloa nina mane sasanga, aia nogo e totu kolua kalina e goko vania a Elisa i noana, ke tagao tana matsapakapuna na verabau ia. Migira na tinoni ara tsogori rapasia me mate, vaga e kate idanogoa a Elisa kalina na taovia tsapakae e ba reia.

18 Ma Elisa e tsarivaninogoa na taovia tsapakae laka tana tagu vaga nogo ia tana dani i muri, sauba kara tsabiria ke tolu kilo na uiti dou bâ, se ke ono kilo na barli, ke kesa lelê moa na tavina siliva na matena.

19 Ma na mane sasanga e gokovisu vania a Elisa me tsaria, “!E utu saikesa ke laba vaga ia, atsa moa ti na Taovia segenina nogo ke moloa ke tumu na usa kalina nogo ia!” Ma Elisa e

tsarivania, “Dou, sauba nomoa ko reia ke laba vaga nogo ia, migoe moa e utu lelê ko sanga na ganiana sa piqena.”

²⁰ Maia saikesa nogo e vaga na omea e laba vania, igira na tinoni ara tsogori rapasia tana matsapakapuna na verabau, me mate.

8

Na Daki ni Sunem e Visumaitugua I Konina a Elisa

¹ A Elisa e tsari idanogoa vania na daki ni Sunem, aia nogo e mate na dalena maia Elisa e maurisivisutugua, laka sauba na Taovia ke moloa na uvirau tana kao popono i laona ke vitu na ngalitupa, me laka e dou ti aia kolugira nina tamadale kara mololea i tana, ma kara ba totu kesa tana nauna segeni.

² Maia na daki ia e muria nina goko a Elisa, me vano kolugira nina tamadale, mara ba totu tana Pilstia e vitu na ngalitupa.

³ Mi tana susuina na vitunina ngalitupa, ma na daki ia e visumaitugua tana Israel, me vano saviliu i konina na taovia tsapakae laka ke nongia ke sauvisuvania na valena ma nina kao.

⁴ Mi kalina e ba laba i tana, me reia na taovia tsapakae e gogoko kolua a Gehasi nina mane aqo a Elisa; aia na taovia tsapakae e ngaoa ke rongomia na turupatuqira na valatsatsa e naugira a Elisa.

⁵ Mi kalina a Gehasi e tuturupatu moa vania na taovia tsapakae laka e koegua kalina a Elisa e maurisivisua kesa na tinoni mate, ma na daki ia e mailaba i matana na taovia tsapakae, me

nongia ke tusuvisu vania na valena ma nina kao. Ma Gehasi e tsarivania na taovia tsapakae, “! Taovia, iani nogoria na daki, miani goto nogoria na dalena mane aia Elisa e maurisi visua tania na mate!”

⁶ Ma na taovia tsapakae e nongia na daki ke tsaritugutugua vania na omea e laba vania, maia e turupatuna vania. Mi tana, ma na taovia tsapakae e soâ kesa nina mane sasanga, me tsarivania ke sauvisu vanitugua na daki ia pipi nina omea sui aia e tamanina tana idana, kolugotoa na matena na omea tsukatsuka sui ara dato tana nina uta, e tû tana dani aia e mololea nina kao me tsau mai i dani eni.

A Elisa ma Benhadad

⁷ Aia Elisa e vano i Damaskus tana tagu kalina a Benhadad na taovia tsapakae ni Siria e lobogu loki. Mi kalina na taovia tsapakae e rongomia laka a Elisa e totu i tana,

⁸ maia e tsarivania a Hasael aia kesa nina mane sasanga, “Ko adia kesa na vangalaka mo ko ba tusuvania na propete, mo ko nongia ke veisuâ na Taovia ti vaga sauba kau douvisutugua se tagara.”

⁹ Mi tana, maia Hasael e tû, me lutsangigira vati sangavulu na kamelo pipi sui na vatana na omea dou bâ tana Damaskus, me aligiri na vano i konina a Elisa. Mi kalina a Hasael e ba laba i konina a Elisa maia e tsarivania, “Aia nimu maneaqo a Benhadad na taovia tsapakae e molomaiau kau veisuago igoe laka ti aia sauba ke dou visutugua tania nina lobogu se tagara.”

10 Ma Elisa e tsarivania, “Na Taovia e sauvu-lagia vaniau laka aia sauba nomoa ke mate; migoe ko bâ, mo ko tsarivania laka sauba aia ke douvisutugua.”

11 Mi tana, ma Elisa e vusulikakaia a Hasael poi tsau kalina aia e vangama mate. Ma Elisa e tavongani ngangai loki.

12 Ma Hasael e veisuâ, “?Rongona gua ti o ngangai vaga taovia?”

Ma Elisa e tsarivania, “Rongona au don-aginginogoa na omea seko sosongo igoe sauba ko naua vanigira na tinoni ni Israel. Igoe sauba ko mololakena na veraqira ara barapoliginia na vatu, mo ko labumatesigira sui niqira mane vaolu, mo ko pisa matesigira sui na daleqira tetelo, mo ko puta ovatia na tobaqira na daki titiana.”

13 Ma Hasael e veisuâ, “?Laka ke koegua sagata ti kau tamanina na susuliga agana kau naua na omea loki vaga gira? !Minau na tinoni le moa!”

Ma Elisa e tsarivania, “Na Taovia nogo e sauvulagi vaniau laka igoe sauba ko lia na taovia tsapakae tana Siria.”

14 Mi muri, maia Hasael e mololea a Elisa, me visutugua i konina a Benhadad, ma Benhadad e veisuâ, “?Laka nagua e ba tsarivanigo a Elisa?”

Ma Hasael e tsarivania, “Aia e tsarivaniau laka sauba nomoa ko douvisutugua igoe.”

15 Mi tana dani ngana, ma Hasael e adia kesa na pulaqeti, me lumia tana kô, me ponotiginia na isuna ma na nangana na taovia tsapakae poi tsau kalina aia e matepitsu.

Ma Hasael e tugua a Benhadad tana nina aqo na taovia tsapakae tana Siria.

*A Jehoram na Taovia Tsapakae Tana Juda
(2 Turupatu Dato 21:1-20)*

¹⁶ Mi tana tsegenina ngalitupana nina aqo-tagao a Joram na dalena a Ahab aia e taovia tsapakae tana Israel, ma Jehoram na dalena a Jehosapat e lia na taovia tsapakae tana Juda,

¹⁷ kalina aia e tolu sangavulu ruka na ngalitupana, me tagao i Jerusalem i laona e alu na ngalitupa.

¹⁸ Ma na tauna a Jehoram aia nogo na dalena daki a Ahab, maia Jehoram e aqosia moa na omea vaga ara naua igira na vungu konina a Ahab, me nautaonia moa niqira sasaga tabaru igira na taovia tsapakae tana Israel. Maia goto e sasi i matana na Taovia,

¹⁹ me atsa moa aia e nauvaganana ia, ma na Taovia e tau goto ngaoa na toroutsaniana na Juda, rongona aia e veke vaninogoa a David nina maneaqo laka igira na kukuana nogo sauba kara adidatoa babâ nina aqotagao.

²⁰ Mi kalina e taovia tsapakae a Jehoram, migira na Edom ara tû, mara tavota tanigira na Juda, mara vilia kesa segeni ke lia niqira taovia tsapakae.

²¹ Mi tana ma Jehoram e aligiri kolugira sui nina terê na vano i Sair, mi tana nogo igira na mane vaumate ni Edom ara ba tupoligira. Mi tana bongi nogo ia, ma Jehoram migira nina mane tagao tana terê ara tangomana na tsogoligi,

migira sui nina mane vaumate ara viri tsogovisu sui i veraqira.

²² Me tû tana tagu ia, migira na Edom ara totu tavota tanigira na Juda. Mi tana tagu vaga goto ia, migira na tinoni tana verabau ni Libna ara tavota goto tanigira na Juda.

²³ Migira sui lakalaka na omea tavosi goto a Jehoram e naugira ara maretsunagira nogo tana papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakae Tana Juda.**

²⁴ Ma Jehoram e mate, mara qilua tana vatulumaqira na taovia tsapakae tana Verana a David, maia a Ahasia na dalena e tugua tamana tana nina aqo taovia tsapakae.

*A Ahasia na Taovia Tsapakae tana Juda
(2 Turupatu Dato 22:1-6)*

²⁵ Mi tana sangavulu rukanina ngalitupana nina aqotagao a Joram na dalena a Ahab vaga na taovia tsapakae tana Israel, ma Ahasia na dalena a Jehoram e lia na taovia tsapakae tana Juda,

²⁶ kalina e rukapatu ruka moa na ngalitupana, me tagao i Jerusalem i laona e kesa moa na ngalitupa. Ma na tinana, aia nogo ko Atalia na dalena daki a Ahab na taovia tsapakae ma na kavena a Omri na taovia tsapakae ni Israel.

²⁷ Ma na rongona a Ahasia e vaitangoligi kolua a Ahab rongona e taugâ na dalena, maia e sisi goto i matana na Taovia, vaga nogo ara naua igira tana vungu konina a Ahab.

²⁸ Maia Ahasia e sai alaala kolua a Joram na dalena a Ahab, mara bâ i Ramot tana Gilead, na

vailabu koluana a Hasael na taovia tsapakae ni Siria. Mi tana ma Joram e boka tana vailabu.

²⁹ Maia e tû, me visutugua tana verabau ni Jesreel, ke ba totu i tana poi tsau kalina ke mavu na bokana, maia Ahasia e ba tsigovia a Joram i tana.

9

A Elisa e Tabua a Jehu Me Lia na Taovia Tsapakae Tana Israel

¹ Mi tana tagu ia ma Elisa na propete e soamaia i konina kesa na propete vaolu me tsarivania, “Ko vangaraua na vano i Ramot tana Gilead. Mo ko adia na tosu na oela na olive iani,

² mi kalina ko ba tsau i tana, mo ko lavea a Jehu na dalena a Jehosapat ma na kukuana a Nimsi. Mi kalina ko sage i vale, mo ko soa rutsumia a Jehu tanigira igira ara totu kolua i tana, mo ko adi bâ kesa tana voki tavosi tana kamu ka totu segeni.

³ Mi tana ko qetua na oela na olive iani tana lovana mo ko tsarivania, ‘Na Taovia nogo e tsaria laka aia e ninaginigo ko lia na taovia tsapakae tana Israel.’ Mi muri ko molole tsakua i tana.”

⁴ Me tû na propete vaolu me vano i Ramot,

⁵ mi tana e ba reigira niqira taovia na mane vaumate ara saikolu i laona kesa na vale. Maia e tsaria “Taovia, inau au adimaia kesa na turupatu vanigo.”

Ma Jehu e veisuâ, “?Laka aseï vidamami igami o goko vania igoe?”

Maia na propete vaolu e tsaria, “Igoe nogoria taovia.”

⁶ Mi kaira ara ka rutsuligi tanigira, mara ka bâ kesa tana voki tavosi, maia na propete vaolu e qetua na oela na olive tana lovana a Jehu me tsarivania, “Aia na Taovia na God ni Israel e tsarivaganana iani: ‘Inau au tabugo igoe ko lia na taovia tsapakae vanigira niqû tinoni ni Israel.

⁷ Nimu aqo igoe ko matesia gamu taovia aia na taovia tsapakae, aia na dalena a Ahab, rongona kau kedeginia ko Jesebel aia e matesigira niqû propete ma niqû maneaqo tavosi goto.

⁸ Igira sui na vungu i konina a Ahab migira goto na kukuana kara mate sui; me sauba kau matesigira sui pipi na mane tana vungu i konina ia, na tinoni vaolu kolugira goto na tinoni loki.

⁹ Inau sauba kau nauvanigira vaga au naunogoa vanikaira na vungu i ka koniqira a Jeroboam ma Baasa kaira na taovia tsapakae ni Israel.

¹⁰ Mi kalina ke mate ko Jesebel me utu kara qilua na konina; sauba na pai kara mai ma kara gania na konina tana butona kao ni Jesreel.’ ” Mi muri kalina e tsarivaganana sui ia, maia na propete vaolu e molole tsakua na voki ia me tsogoligi.

¹¹ Maia Jehu e visutugua i koniqira na alaala na mane ara totu kolua i tana, migira ara veisuâ, “? Egua e dou na omea sui? ?Laka nagua e ngaoa i konimu na mane bule ngana?”

Ma Jehu e tsaria, “Amu dona nogo igamu nina omeomea na mane ia, ma nina goko.”

¹² Migira ara tsaria, “!Tagara, ami tau dona! ! Ko tsarivanigami na omea aia e tsarivanigo!”

Ma Jehu e tsaria, “Aia e tsarivaniau laka na Taovia e tsaria: ‘Inau nogo au tabugo igoe ko lia na taovia tsapakae tana Israel.’ ”

¹³ Migira ara lovo^tu mara vuresia na poloqira tana kelana na mani tsotsodato vania a Jehu ke tsotso i konina, mara uvigira na tavuli, mara gugudato mara tsaria, “!A Jehu e lia nogo na taovia tsapakae!”

Ara Matesia a Joram na Taovia Tsapakae Tana Israel.

¹⁴⁻¹⁵ Mi muri, ma Jehu e voroganamate a Joram na taovia tsapakae, aia e totu i Jesreel ke talia na bokana, e boka tana tagu na vailabu i Ramot koluana a Hasael na taovia tsapakae ni Siria. Me vaga ia, me t^u a Jehu, me tsarivanigira na mane ara totu kolua i tana, “Ti vaga igamu amu tabana koluau manana inau me ke laka goto kesa na rutsuligi taniana i Ramot, ma na ba parovataviaqira na tinoni ni Jesreel.”

¹⁶ Mi muri, maia e sage tana nina terê me aligiri na vano i Jesreel. Ma Joram e tau moa vati mavu na bokana, maia Ahasia na taovia tsapakae ni Juda e totu goto i tana, e mai rongona na tsigoviana aia.

¹⁷ Maia na mane matali, aia e tut^u i kelana na kusudato i Jesreel, e morosi bâ a Jehu migira nina mane ara maimai varangi nogo. Maia e gudato me tsaria, “!Inau au morosia kesa na alaala loki e maimai i sautu!”

Ma Joram e tsaria, “Kamu molovanoa kesa na mane sage tana ose ke ba lavegokona i koniqira, ti vaga igira na kulada se gada gala.”

18 Maia na mane adigoko e ba valalea a Jehu me tsarivania, “Na taovia tsapakae e ngaoa ke dona ti vaga igamu amu mai tana rago.”

Ma Jehu e tsarivania, “!Tau nimu aqo igoe ko donaginia! Ko mai mo ko tsarimuriqu.”

Maia na mane matali i kelana na kusudato e tatamanga vania na taovia tsapakae laka na mane adigoko ia e ba tsau nogo i konina na alaala ia me tau goto visumai.

19 Ma na taovia tsapakae e molovanogotoa kesa segeni na mane adigoko, maia e ba veisuâ a Jehu e kesa moa atsa na veisua. Ma Jehu e tsaritugua vania, “!Tau nimu aqo igoe ko donaginia! Ko mai mo ko tsarimuriqu.”

20 Me kesa goto kalina na mane matali e tatamanga vania na taovia tsapakae, laka na mane adigoko e ba tsau i konina na alaala ia me tau goto visumai. Me tsarigotoa, “!Maia gaqira ida na alaala ia e tagaovi bubulegasia nina terê, vaga saikesa moa e naua a Jehu!”

21 Maia Joram e ketsaligira, “Kamu vangaraua niqû terê inau.” Migira ara naua vaga e tsaria, maia Joram kolua a Ahasia ara ka sage i kelana tango kesa ka niqira terê mara ka ba na tsodoana a Jehu. Mi kaira ara ka ba tsodoa tana uta e tamanina a Nabot tana idana.

22 Mi tana, ma Joram e veisuâ a Jehu, “?Laka igoe o mai tana rago?”

Ma Jehu e tsaria, “?Egua ti ke totu na rago kalina ara nau babâ moa na basutidao ma na samasama vaniaqira na god peropero, aia nogo ko Jesebel na tinamu igoe e tuturigâ?”

²³ Ma Joram e kangadato me tsaria, “!A Ahasia igoe, aia a Jehu e tau nogo tabana kolukaita kaita!” Me pilovisua nina terê laka ke tsogo.

²⁴ Ma Jehu e naria nina parige tana susuligana popono, ma na pipili e ba toka tana gotuna a Joram me sage saviliu bâ tana kosuna. Ma Joram e puka tana nina terê me mate saviliu.

²⁵ Ma Jehu e tsarivania a Bidkar nina mane sasanga, “Ko adia na konina, mo ko ba tsonia tana uta e tamanina a Nabot tana idana. Ko padatugua igoe kalina i kaita ka sage tana ose ma ka tsari bâ i murina a Ahab na tamana a Joram, maia na Taovia e tsarivaganana iani vania a Ahab:

²⁶ ‘Inau au morosia kalina ara labumatesia a Nabot kolugira na dalena mane i noa. Minau au vatsa laka sauba kau kedego goto igoe tana uta goto moa ieni.’ ” Ma Jehu e ketsalia nina mane sasanga, “Ko adia na konina a Joram mo ko ba tsonia i laona na uta e tamanina a Nabot tana idana, rongona ke gini manatovu na omea e vekenogoa na Taovia.”

Ara Matesia a Ahasia na Taovia Tsapakae Tana Juda

²⁷ Mi kalina a Ahasia na taovia tsapakae tana Juda e reia na omea e laba vaga ia, maia e tsogo tana nina terê me ba kalea na vera ni Bet Hagan, ma Jehu e takuvitsaria. E ketsaligira nina mane me tsaria, “!Kamu vanasigotoa aia!” Migira ara vanasiginigotoa niqira parige i laona nina terê, kalina aia e dato i Gur varangisia na vera ni Ibleam. Aia e berengiti babâ poi e ba tsau i tana verabau ni Megido, mi tana e ba mate pitsu.

²⁸ Migira nina mane sasanga ara adivisua na konina i Jerusalem tana nina terê, mara ba qilua tana vatulumaqira na taovia tsapakae tana Verana a David.

²⁹ A Ahasia e lia na taovia tsapakae tana Juda tana sangavulu kesanina ngalitupa a Joram na dalena a Ahab e taovia tsapakae tana Israel.

Ara Matesia ko Jesebel na Daki Taovia

³⁰ Mi kalina a Jehu e laba i Jesreel, maia ko Jesebel e rongominogoa na omea e laba vaga ia, me tolea na matana, me aragodoua na ivuna, me ba tutû tana ovana na bisi i laona na valena, me morotsuna i sautu.

³¹ Mi kalina a Jehu e sagemai tana matsapakapuna na vera ia, maia ko Jesebel e gudato me tsariavana, “!Igoe nogo a Simri!* !Igoe na vanga labumate! ?Rongona gua ti o mai ieni?”

³² Ma Jehu e morodato bâ i konina me gudato, “?Laka aseï e tabana koluau inau?” Mi tugira ruka tolu na mane sasanga tana valena na daki taovia ara tu moro bâ i konina.

³³ Ma Jehu e tsarivanitugira “!Kamu tu tsonit-sunamaia na daki ia!” Mi tugira ara tu tangolia ko Jesebel, mara tu tsonitsunâ, ma na gabuna e viri tsiriki bamai tana bengebenge me dangaligira goto na ose. Ma Jehu e gini tete kolua nina ose ma nina terê i kelana ko Jesebel,

³⁴ me ba sage i laona na valena na daki taovia, me mutsa gana i tana. Mi muri moa ti aia

---

* **9:31 9:31** “a Simri” Aia e kesa niqira taovia na mane vaumate ni Israel e labumatesia kesa na taovia tsapakae ni Israel. (Reia tana 1 Taovia Tsapakae 16:8-12)

e tsaria, “Kamu adia na daki seko ma kamu ba qilua, rongona aia na dalena daki na taovia tsapakae.”

³⁵ Migira na mane ara vano laka kara ba qilua na konina ko Jesebel, mara tau ba reia sa omea, na tsivina lovana moa ma na sulina limana ma na tuana.

³⁶ Mi kalina ara visu mara turupatuna vania a Jehu na omea ara reia, maia Jehu e tsaria, “Aia e vaga nogo na omea e tsarinogoa na Taovia laka sauba ke laba, kalina aia e goko tana mangana a Elija nina maneaqo me tsaria: ‘Igira na pai sauba kara gania na konina ko Jesebel tana butona kao ni Jesreel.

³⁷ Ma na konina sauba ke tarape bamai i tana vaga saikesa moa na tae, mi tana ke tau goto tangomana ke kesa ke reigadovia laka aia ko Jesebel.’ ”

10

Ara Matesigira Sui na Kukuana a Ahab

¹ Ara vitu sangavulu na kukuana a Ahab na taovia tsapakae ara totu i laona na verabau ni Samaria. Ma Jehu e marea kesa na leta me sauva vanigira na taovia tagao tana verabau ia, me vanigira goto na tinoni lokiloki, migira ara reitutugugira na kukuana a Ahab. Miani nogo e vaga na goko aia e marea tana leta ia:

² “Igamu nogo amu reitutugugira na kukuana na taovia tsapakae, mamu tamanina nimui terê, ma nimui ose, ma nimui vangana na vailabu, migira goto na vera ara barapoliginigira na

baravatu kakai. E dou, me vaga ia, kalina tsotsodo kamu tsokosua na leta iani,

³ ma nimui aqo kamu vilia kesa i laoqira na kukuana na taovia tsapakae, aia e ulagana bâ ke lia na taovia ma kamu molokaea, maia nogo ke lia nimui taovia tsapakae, migamu kamu isutuguna tana vailabu.”

⁴ Migira na taovia tagao tana Samaria ara gini matagu loki sosongo mara tsaria, “!Alao! Mi kaira a Joram ma Ahasia kaira na taovia tsapakae, mara ka tau goto tangomana na tulasiana a Jehu. ?Me sauba ka naukoeguania igita ti ka tulusia aia?”

⁵ Mi tana, maia na mane matali valena na taovia tsapakae, maia goto na mane tagao tana vera, kolugira goto na tinoni lokiloki sui, migira na mane ara reitutugugira na baka, ara mologoko bâ vania a Jehu mara tsaria, “Igami nimu maneaqo moa igoe, mami vangaraunogoa na nauana na omea igoe ko tsarivanigami kami naua. Me utu goto kami molokaea kesa ke lia na taovia tsapakae; ko nauvanigami moa na omea igoe o padâ ke dou bâ.”

⁶ Ma Jehu e marevisutugua kesa na leta vanigira me tsaria: “Ti vaga igamu amu tabana koluau inau, mamu vangarau moa na muriana niqu ketsa, ma kamu adimai vaniau ieni i Jesreel na lovaqira sui na kukuana a Ahab na taovia tsapakae tana tagu vaga nogo kalina ia ke dani.”

Migira na vitu sangavulu na kukuana na taovia tsapakae ara mologira tana limaqira na tinoni lokiloki ni Samaria kara kutigira.

⁷ Mi kalina na leta ia e ba laba i koniqira, migira ara tû, mara matesigira sui lakalaka igira vitu sangavulu na kukuana a Ahab, mara molosagea na lovaqira tana kopeta, mara saugira bâ vania a Jehu i Jesreel.

⁸ Mi kalina ara mai tsarivania a Jehu laka na lovaqira igira na kukuana a Ahab ara adimaigira nogo, maia e ketsaligira kara ba papigira ke ruka na tsupu tana matsapakapuna na verabau, ma kara mologira i tana, poi ke tsau tana matsaraka na dani ngana.

⁹ Mi tana matsaraka, aia e ba tana matsapakapu me tsarivanigira na tinoni ara totu i tana, “Inau nogoria kesa au voroganamate a Joram na taovia tsapakae mau labumatesia; me tau nimui sasi igamu. ?Masei sagata e matesigira sui girani?

¹⁰ Ma na omea iani e laba vaga nogo ia, ke gini manatovu na omea e kate idanogoa na Taovia tana rongogira na kukuana a Ahab, laka sauba kara laba manana. Mi dani eni ma na Taovia e manalia na omea e vekenogoa tana mangana a Elija nina propete.”

¹¹ Mi muri, ma Jehu e matesigira sui lakalaka igira na kamana tavosi a Ahab ara totu i Jesreel, migira sui goto nina mane sasanga, ma na kulana varavara, migira goto na manetabu; me tagara lelé goto ke kesa vidaqira ke pipidi.

Ara Matesigira Sui na Kamana a Ahasia

¹² Ma Jehu e mololea i Jesreel me vano i Samaria. Mi sautu, kesa tana nauna ara soaginia “Niqira Nauna na Tototu Igira na Mane Pitusipi,”

¹³ maia e ba tsodogira visana na kamana a Ahasia na taovia tsapakae ni Juda me veisuagira, “?Laka aseï vaga igamu?”

Migira ara tsarivania, “Igami na kamana a Ahasia. Mami vavano i Jesreel na tsigoviaqira na dalena ko Jesebel na daki taovia, migira sui goto na vungu konina na taovia tsapakae.”

¹⁴ Ma Jehu e ketsaligira nina mane, “!Kamu adimaurisigira!” Migira ara tangoligira, maia e ba matesigira i ligisana kesa na qilu loki e totu i tana. Igira sui kolu ara vati sangavulu ruka na tinoni, me tagara goto ke kesa vidaqira ke pipidi.

Ara Matesigira Goto Igira Sui na Kamana a Ahab Ara Totuvisu

¹⁵ Ma Jehu e aligiri me vanotugua, mi sautu e ba tsodoa a Jonadab na dalena a Rekab. Ma Jehu e soadoua me tsarivania, “?Laka igoe o tobadou vaniau vaga inau au tobadou vanigo igoe?”

Ma Jonadab e tsaria, “Eo.”

Ma Jehu e tsarivania, “Ti vaga ko goko mana mo ko saumaia na limamu.” Maia Jehu e tangolidatoa tana nina terê,

¹⁶ me tsaria, “Ko mai koluaui inau mo ko reisegenimu laka inau au madodo sosongo tana aqo vaniana na Taovia.” Mara ka duli vano i Samaria.

¹⁷ Mi kalina ara ka ba tsau i tana, ma Jehu e labumatesigira sui lakalaka na kamana a Ahab, me tau goto gaea ke kesa. Maia nogoria na omea na Taovia e kate idanogoa vania a Elija laka sauba ke laba vaga.

Ara Matesigira Sui Igira Ara Samasama Vania Baal

¹⁸ Ma Jehu e soasaigira sui lakalaka na tinoni ni Samaria me tsarivanigira, “Aia Ahab na taovia tsapakae e aqo tetelo moa vania na god Baal, minau sauba kau aqo dou liusia bâ aia.

¹⁹ Kamu soasaigira sui igira nina propete Baal, migira sui goto ara samasama vania, migira sui nina manetabu. Ke tau nanga ke kesa. Inau sauba kau savoria kesa na kodoputsa loki vania Baal, masei vidamui ke tau sanga laba i tana, minau sauba kau matesia.” Ma Jehu e perogira moa rongona aia e padanogoa laka ke labumatesigira sui igira ara samasama vania Baal.

²⁰ Mi muri, ma Jehu e ketsaligira, “!Kamu titia kesa dani na samasama na mani padalokiana Baal!” Migira ara titia na danina,

²¹ maia Jehu e mologoko bâ vanigira na vera sui tana Israel. Migira sui ara dona na samasama vaniana Baal ara mai; me tau goto totuvisu kesa. Igira sui lakalaka ara ba sage i laona nina vale tabu Baal, mara dangadato i laona tû kesa tabana me tsau kesa tabana.

²² Mi muri, ma Jehu e ketsalia na manetabu e reitutugugira na polo tabu ke aditsunamaigira na polo tabu, me ke sauvanigira igira ara samasama tana.

²³ Mi murina ia, maia segeni nogo a Jehu e sage i laona na vale tabu kolua a Jonadab na dalena a Rekab, me tsarivanigira na tinoni ara totu tana, “Kamu reia kara totu moa igira ara samasama vania Baal, me ke laka goto na sage

mai sa vidaqira igira ara samasama vania na Taovia.”

²⁴ Mi muri, mi kaira a Jehu ma Jonadab ara ka sage mara ka savoria na kodoputsa ma na savori-kodokodo vania Baal. Maia e moloidagira ara alu sangavulu na mane kara totupitu i tano tana vale tabu me ketsaligira: “!Nimui aqo igamu kamu matesigira sui lakalaka na tinoni girani; masei vidamui ke tamivania ke kesa ke tsogo maia nogo sauba ke mate!”

²⁵ Mi kalina tsotsodo a Jehu e suilavaginia na sauana na kodoputsa, maia e ketsaligira na mane matali migira na mane sasanga, “!Kamu sage bâ ma kamu labumatesigira sui lakalaka; ma kamu laka goto na tamivaniana ke kesa ke tsogopoi!” Migira ara sage bâ mara langâ niqira isi mara matesigira sui lakalaka, mara raqatsunâ na koniqira i tano. Mi muri, migira ara ba sage goto tana voki i levugana patupatu na vale tabu,

²⁶ mara aditsunamaia na tuguru tabu e totu i tana mara kodoa.

²⁷ Me vaga ia mara toroutsania na tuguru tabu ma na vale tabu, maia e lia a vale na tabataba, me totu vaga moa ia tsaumai i dani eni.

²⁸ Aia nogoria e vaga kalina a Jehu e matesiligigira sui igira ara samasama vania Baal i laona na Israel.

²⁹ Maia e nautaonia moa na sasi e naua a Jeroboam na taovia tsapakae, aia e raqa sasiligira na Israel mara samasama vanigira na buluka qolu aia nogo e vaturikaegira i Betel mi Dan.

³⁰ Maia na Taovia e tsarivania a Jehu, “Igoe o naugira sui lakalaka na omea au ketsaligo ko

nauvanigira na kukuana a Ahab. Me vaga ia, minau au vekevanigo laka igira na kukuamu igoe, ke tsau bâ tana vatinina vatavata, sauba kara lia na taovia tsapakae tana Israel.”

³¹ Ma Jehu e tau moa muridoua nina ketsa na Taovia na God ni Israel tana tobana popono; me muria moa nina sasaga a Jeroboam aia e raqa sasiligira na Israel mara viri puka tana sisi.

Na Mateana a Jehu

³² Mi tana tagu nogo ia, ma na Taovia e tuturiga na sauligiana vanigira na tinoni tavosi na turina na kao ni Israel. Maia Hazael na taovia tsapakae ni Siria e laua na butona popono na kao ni Israel,

³³ tû tabana i longa na Kô Jordan, me tsau bâ i ata tana vera ni Aroer tana Kô Arnon, me kolugotoa na butona kao tana Gilead ma na Basan, i tana ara totu igira na puku konina a Gad, ma Ruben, ma Manase i Longa.

³⁴ Migira sui lakalaka na omea tavosi a Jehu e naugira, kolugira goto nina aqo malagai, ara maretsunagira nogo tana papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakae tana Israel.**

³⁵ Me mate a Jehu mara qilua i Samaria, maia Jehoahas na dalena e tugua tamana tana nina aqo taovia tsapakae.

³⁶ A Jehu e tagao i Samaria vaga na taovia tsapakae tana Israel i laona e rukapatu alu na ngalitupa.

11

Ko Atalia na Daki Taovia Tana Juda (2 Turupatu Dato 22:10–23:15)

¹ Mi kalina tsotsodo ko Atalia na tinana a Ahasia na taovia tsapakae e rongomia laka ara matesia na dalena, maia e moloketsa kara labu-matesigira sui lakalaka na tinoni tana valena na taovia tsapakae.

² Maia lelê moa a Joas na dalena a Ahasia ara tau matesia. Aia e varangi nogo kara matesigotoa kolugira na tasina, me rongona moa aia ko Jehoseba na tinana tetelo e laumaurisia, aia nogo na dalena daki a Jehoram na taovia tsapakae ma na tasina savusavu a Ahasia. Maia e adia a Joas na baka kolugotoa na daki e kutia, me ba molopoikaira kesa tana voki i laona na Vale Tabu, rongona ke tau reia ko Atalia me ke matesia.

³ Mi laona e ono na ngalitupa, maia ko Jehoseba e reitutugudoua na baka mane ia, me molopoia i laona na Vale Tabu tana tagu popono e tagao ko Atalia na daki taovia.

⁴ Mi tana vitunina ngalitupa ma Jehoiada na manetabu e mologoko bâ vanigira niqira taovia igira na mane mataliana na taovia tsapakae, ma na mane matali valena na taovia tsapakae, me tsarivanigira kara mai sai sui i laona na Vale Tabu. Mi tana maia e raigira kara vatsa vania laka sauba kara sangâ tana omea aia e vangaraua na nauana. Me saulabatia vanigira a Joas na dalena a Ahasia na taovia tsapakae,

⁵ me ketsaligira vaga iani: “Kalina kamu mai na aqo tana dani na Sabat, migamu kamu tavota

tolu tana alaala. Visana vidamui kara matalia na valena na taovia tsapakae;

⁶ ma kara visana kara totu pitua na Matsapakapu Sur, ma kara visana kara totu pitua na matsapakapu ia i muriqira na mane matali tavosi.

⁷ Mi kaira ruka na alaala ara sui aqo tana Sabat, kara ba totu pitua na Vale Tabu gana kara reitutuguginia na taovia tsapakae.

⁸ Nimui aqo igamu kamu matalia a Joas na taovia tsapakae kolua na isi tana limamui, ma kamu dulikolua iava moa tana aia ke vano. Masei moa ke mai varangisigamu kamu labu-matesia.”

⁹ Migira na mane sasanga ara muria nina totogoko a Jehoiada, mara adimaigira niqira mane i matana aia, igira ara vasini sui aqo tana Sabat, kolugira goto igira ara vangaraua na vano aqo.

¹⁰ Ma Jehoiada e tû, me adigira na bao ma na tako e tamanina a David i sau, mara totu moa i laona na Vale Tabu, me tusuvanigira nina mane sasanga.

¹¹ Maia e mologira babâ na mane kolua niqira isi kara totu polipolia na Vale Tabu gana kara reitutugua na taovia tsapakae.

¹² Mi muri, ma Jehoiada e adirutsumia a Joas i tano, me moloa gana kepi na taovia tsapakae i lovana, me sauvania na papi na vavanona nina aqo na taovia tsapakae. Mi muri, maia e ninaginia a Joas na oela tabu, me katevulagia laka aia e lia nogo na taovia tsapakae. Migira na tinoni ara tapotapo, mara gugudato mara tsaria, “!Ke mauri oka a Joas na taovia tsapakae!”

¹³ Mi kalina ko Atalia na daki taovia e rongomia na galaleleo loki vaga ia ara naua igira na mane matali ma na tinoni, maia e tû me vano tsaku tana Vale Tabu i tana ara saisui igira na toga.

¹⁴ Maia e moro bâ, me reia na taovia tsapakae vaolu e tutû i ligisana na tuguru i matana na Vale Tabu, i tana nogo ara lavu na tû igira na taovia tsapakae. Migira na mane sasanga ma na mane uvitavuli ara totu polipolia, migira na toga sui ara gugudato tana mage mara uvi tavuli. Maia ko Atalia e ratsia na polona tana padasavi loki me gudato me tsaria, “!Na tinoni girani ara tau nogo tabana koluau inau! !Ara tau nogo totu tabana koniqu inau!”

¹⁵ Ma Jehoiada e ketsaligira niqira taovia na mane vaumate: “Kamu raqaligi bâ na daki ia i levugaqira na mane matali ara tu palatete, ma kamu matesia aseï moa ke tovoa na laumaurisiana.” Aia e goko vaga ia rongona e tau ngaoa kara matesia ko Atalia i matana na Vale Tabu.

¹⁶ Migira ara tangolia ko Atalia, mara liu bâ tana niqira matsapa na tsunasage igira na ose, mara adivanoa i valena, mi tana ara ba labumatesia.

Nina Aqo a Jehoiada
(2 Turupatu Dato 23:16-21)

¹⁷ Ma Jehoiada na manetabu e naua kesa na vaitasogi kolua na Taovia ma na taovia tsapakae migira na toga, laka igira kara lia nina toga na Taovia; me naugotoa kesa na vaitasogi tana asana a Joas na taovia tsapakae migira nina tinoni.

¹⁸ Mi muri, migira na tinoni ara vano tana nina vale tabu Baal mara ba toroutsani tsunâ; mara tala kotsokotsogira na belatabu, migira goto na titinoni ara totu tana, mara labumatesia a Matan aia nina manetabu Baal i mataqira na belatabu.

Ara tala kotsokotsogira na belatabu migira goto na titinonina Baal. (11:18)

Ma Jehoiada e mologira visana na mane matali kara matalia na Vale Tabu,

¹⁹ mi muri, maia migira na mane sasanga, migira na mane mataliana na taovia tsapakae, ma na mane matali valena na taovia tsapakae, ara dulikolua na taovia tsapakae tû tana Vale Tabu me tsau bâ tana valena segeni, mara tsari igira na toga sui. Ma Joas e sage bâ tana niqira matsapa na tsunasage igira na mane matali, me ba totu tana nina sasana na totukae.

²⁰ Migira sui na toga ara magemage loki, ma na vera popono ia e totu tana rago murina ara matesia ko Atalia tana valena segeni.

²¹ Ma Joas e lia na taovia tsapakae tana Juda kalina e vitu moa na ngalitupana.

12

*A Joas na Taovia Tsapakae Tana Juda
(2 Turupatu Dato 24:1-16)*

¹ Mi tana vitunina ngalitupa nina aqotagao a Jehu na taovia tsapakae tana Israel, ma Joas e lia na taovia tsapakae tana Juda, me aqotagao i Jerusalem i laona e vati sangavulu na ngalitupa. Ma na tinana, aia nogo ko Sibia na daki ni Beerseba.

² Mi laona na maurina popono maia Joas e naua moa na omea e dou i matana na Taovia, rongona aia nogo a Jehoiada na manetabu e sau totosasaga dou vania.

³ Me atsa moa e vaga ia, ma na rongona e tau toroveogira na nauna i tana ara samasama igira na ponotoba, ti igira na tinoni ara tau kuti na vano i tana ma na savoriana niqira kodoputsa, ma na kodoana na bulunagai uruuru.

⁴ Ma Joas e soasaigira na manetabu, me ketsaligira kara mololakagira dou na qolo ara sau igira na tinoni kalina ara mai na kodoputsa i laona na Vale Tabu, igira sui na qolo ara sau na matana na kodoputsa kolugotoa na qolo ara sau tana vangalaka.

⁵ Me pipi na manetabu nina aqo ke reitutugudoua na qolo ara sau igira aia e aqo vanigira, ma na qolo nogo ia kara gini aqo tana vaolusiana na nauna tana e seko na Vale Tabu.

⁶ Mi tana rukapatu tolunina ngalitupa nina aqotagao a Joas, migira na manetabu ara tau goto vati vaolusia sa nauna tana e seko na Vale Tabu.

⁷ Mi tana, maia Joas e soamaia a Jehoiada kolugira goto na manetabu tavosi me veisuagira, “?Laka egua ti amu tau vati vaolusia moa na Vale Tabu? Bâ, me tû kalina ia me ke bâ, me utu goto ke totu i konimui igamu na qolo igira na tinoni ara sau; nimui aqo kamu sauvanigira kara gini aqo igira na mane kara vaolusitugua na nauna tana e seko na Vale Tabu.”

⁸ Migira na manetabu ara tabea na goko vaga ia, mara tamigotoa laka igira kara tau goto naua na aqo na vaolusiana na Vale Tabu.

⁹ Mi tana, ma Jehoiada e adia kesa na bokisi, me aqosia kesa na ovaova tana vovongona, me moloa na bokisi ia i ligisana na belatabu tana tabana madoa kalina o sage bâ tana Vale Tabu. Migira na manetabu igira niqira aqo na pitu matsapa, ara molosagea i laona na bokisi ia pipi sui na qolo ara sau a igira na tinoni ara mai na samasama.

¹⁰ Me pipi kalina ti ke dangadato na qolo i laona na bokisi ia, mi kaira nina mane mamare na taovia tsapakae ma na Mane Tabu Loki ara ka mai, mara ka tsokosaigira na qolo, mara ka molosagegira i laona na todo mara ka sorikakagira.

¹¹ Mi kalina ara ka maretsunagira sui nogo na dangana na qolo, mara ka sau na siliva vanigira na mane ara reitutugua na aqona na vaolusiana na Vale Tabu, migira nogo kara voliginigira igira ara aqo tana kamoda,

¹² mi tana aqosi simente, mi tana katsu vatu, mi tana voliaqira goto na tiba ma na vatu ma na omea tavosi sui ara kilia, agana na vaolusiana na Vale Tabu.

¹³ Mara tau goto gini aqo na qolo ia tana voliginiaqira na tseu siliva, na popo, na tavuli ma na gai na matesi bulu iruiru, se sa omea tavosi ara aqosiginia na siliva se na qolumila.

¹⁴ Tagara. Ara gini aqo moa na qolo ia tana voliginiaqira na mane aqo ma na omea levelevo ara kilia tana niqira aqo.

¹⁵ Migira na mane ara tagaovia na vavanona na aqo ia, ara aqo dou manana mara tau goto dona na peqo, te e tau goto kilia kara lavea i

koniqira laka ara gini aqo koegua na qolo ia.

¹⁶ Migira moa na qolo na tinoni ara sau tana volivisu matena na tsutsukibo, mi tana na sausau na sese matena na sasi ara tau molosagea i laona na bokisi ia; niqira tamani nogo igira na manetabu.

¹⁷ Mi tana tagu nogo ia, maia Hasael na taovia tsapakae ni Siria e ba bokigotoa na verabau ni Gat me tangolia; mi muri maia e padâ ke ba bokia na vera ni Jerusalem.

¹⁸ Ma Joas na taovia tsapakae tana Juda e adigira sui lakalaka na sausau tugira a Jehosapat, ma Jehoram ma Ahasia, tugira ara tu tagao ida vania, ara tu balovaninogoa na Taovia, maia e paboginigotoa nina sausau segeni, ma na qolo mila sui e totu i laona na Vale Tabu mi laona na valena segeni nogo, me sauvanogira sui ngiti vangalaka vania a Hasael na taovia tsapakae. Mi tana ma Hazael e visu lê kolugira nina mane vaumate tania na vera ni Jerusalem.

¹⁹ Migira sui lakalaka na omea tavosi a Joas na taovia tsapakae e naugira, ara maretsunagira nogo tana papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakae tana Juda.**

²⁰⁻²¹ Migira nina mane sasanga a Joas na taovia tsapakae ara voroganamate, mi kaira ruka ka vidaqira, kaira nogo a Josakar na dalena a Simeat ma Jehosabad na dalena a Somer, ara ka matesia a Joas tana vale ara logoa tana nauna ara atsanía tabana i longa na Jerusalem, tana sautu e tsuna bâ i Sila. Mara qilua na konina tana vatulumaqira na taovia tsapakae tana Verana a

David. Ma Amasia na dalena e tugua tamana tana nina aqo taovia tsapakae.

13

A Jehoahas na Taovia Tsapakae Tana Israel

¹ Mi tana rukapatu tolunina ngalitupa nina aqotagao a Joas na dalena a Ahasia vaga na taovia tsapakae tana Juda, ma Jehoahas na dalena a Jehu e lia na taovia tsapakae tana Israel, me tagao i Samaria i laona e sangavulu vitu na ngalitupa.

² Aia goto e sasi i matana na Taovia, me raqa sasiligira na tinoni ni Israel tana sasi, vaga saikesa nogo e naua a Jeroboam aia e taovia tsapakae idanogo vania; me tau goto mololea na nauana nina sasaga tabaru.

³ Mi tana, ma na Taovia e kore loki sosongo vanigira na Israel, me tami sailagi vanikaira a Hasael na taovia tsapakae ni Siria ma Benhadad na dalena kara ka tuliusigira na Israel tana vailabu.

⁴ Mi muri, ma Jehoahas e nonginongi vania na Taovia ma na Taovia e rongomia nina nonginongi, rongona e reia laka na taovia tsapakae ni Siria e bingi sekoligira na Israel.

⁵ Maia na Taovia e tû, me molovanigira na Israel kesa gaqira ida susuliga, maia nogo e maurisigira tanigira na Siria. Me vaga ia, ti igira na Israel ara gini totu dou rago tugua tana veraqira, vaga saikesa nogo ara totu tana idana.

⁶ Migira ara tau goto mololea na nauana na sasi vaga aia Jeroboam na taovia tsapakae e idagana

vanigira na Israel, mara naua babâ moa, mara tamia moa na titinonina ko Asera na god daki ke tototu moa i Samaria.

⁷ Ma Jehoahas e tau goto kauvisu sa nina alaala na mane vaumate, migira moa ara tsege sangavulu na mane sage tana ose, me sangavulu nina terê, ma sangavulu na toga na mane vaumate ara liu i lao, rongona na taovia tsapakae ni Siria e matesigira sui lakalaka na turina popono, me tsogori velagira bamai vaga moa ti na papasa lê.

⁸ Migira sui lakalaka na omea tavosi aia Jehoahas e naugira, kolugira goto nina aqo malagai, ara maretsunagira nogo tana papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakae tana Israel.**

⁹ Maia e mate mara qilua i Samaria, maia a Jehoas na dalena e tugua tamana tana nina aqo taovia tsapakae.

A Jehoas na Taovia Tsapakae Tana Israel

¹⁰ Mi tana tolu sangavulu vitunina ngalitupa nina aqotagao a Joas na taovia tsapakae tana Juda, maia Jehoas na dalena a Jehoahas e lia na taovia tsapakae tana Israel, me tagao i Samaria i laona e sangavulu ono na ngalitupa.

¹¹ Maia goto e sasi sosongo i matana na Taovia, me muritaonia moa nina nauseko a Jeroboam na taovia tsapakae aia e raqa sasiligira na Israel tana sasi.

¹² Migira sui lakalaka na omea tavosi aia Jehoas e naugira, kolugotoa nina aqo malagai tana vailabu koluana a Amasia na taovia tsapakae tana Juda, ara maretsunagira nogo tana papi

ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakae tana Israel.**

¹³ Ma Jehoas e mate mara qilua tana vatulumaqira na taovia tsapakae i Samaria, maia na dalena aia nogo a Jeroboam na Rukanina e tugua tamana tana nina aqo taovia tsapakae.

Na Mateana a Elisa

¹⁴ Ma Elisa na propete e lobogu loki sosongo, me kesa dani kalina e varangi nogo ke mate, maia Jehoas na taovia tsapakae ni Israel e ba tsigovia. Me ngangai me tsarivania, “!Tamaqu, Tamaqu! !Igoe nogo gamami susuliga igami na Israel!”

¹⁵ Ma Elisa e ketsalia, “Ko bâ mo ko adimaia kesa na parige me ke visana na pipili.” Ma Jehoas e tû me ba adimaigira,

¹⁶ maia Elisa e tsarivania ke vangaraua na vanavana. Ma na taovia tsapakae e naua vaga a Elisa e tsarivania ke naua, ma Elisa e moloa na limana i gotuna na limana na taovia tsapakae.

¹⁷ Me tsarivania ke sangavia na ovana bisi e mata bâ vania na Siria, maia e nauvaganana ia. Ma Elisa e ketsalia, “!Ko naria nimu parige mo ko vanavana!” Mi kalina tsotsodo na taovia tsapakae e vanavana ma na propete e tsaridatoa, “Igoe nogo nina pipili na Taovia, na pipili nogo ia na Taovia ke gini aqo ti ke gini tangomana tana vailabu koluaqira na Siria. Migoe sauba ko vailabugi kolugira na Siria i Apek poi tsau kalina ko tuliugira saikesa.”

¹⁸ Mi muri, ma Elisa e tsarivania na taovia tsapakae ke adigira goto visana na pipili, me ke tou tsunaginia na kao. Maia na taovia tsapakae e

tou tsunaginia na kao na pipili e tolu moa kalina, mi muri me mango.

¹⁹ Ma Elisa e gini kore loki sosongo, me tsarivania na taovia tsapakae, “Nimu aqo ko tou tsunaginia na kao ke tsege se ke ono kalina, na papadana laka sauba ko tangomana na tuliusi-aqira saikesa na Siria. Bâ, mi kalina ia, migoe sauba ko tuliugira ke tolu lelê moa kalina.”

²⁰ Me mate a Elisa mara qilua.

I laona pipi na ngalitupa igira visana na alaala na Moab ara tau kuti na mai ma na bokiana na kao ni Israel.

²¹ Me kesa dani, kalina igira na tinoni ara vavano na qilua kesa tinoni e mate, mara reia kesa na alaala na Moab e maimai, mara tsaku ara tsonisagea na konina na tinoni mate ia tana vatulumana a Elisa, mara viri tsogoligi. Mi kalina tsotsodo na konina na tinoni mate ia e ba gadovia na sulina a Elisa, maia e maurivisutugua me tudato.

Na Vailabu Ka Levugaqira na Israel ma na Siria

²² Aia Hasael na taovia tsapakae ni Siria e bingi sekoligira na Israel tana tagu popono e tagao a Jehoahas,

²³ ma na Taovia e tobadou nomoa vanigira na Israel me galuvegira. Me tau moa tamivanigira na Siria kara toroutsanigira, maia e sangagira moa tana rongona na vaitasogi aia e naunogoa kolutugira a Abraham ma Isaak ma Jakob. Aia e tau lelê goto padalegira nina tinoni.

²⁴ Mi kalina e mate a Hasael na taovia tsapakae ni Siria, maia Benhadad na dalena e tugua tamana tana nina aqo taovia tsapakae.

²⁵ Mi muri, ma Jehoas na taovia tsapakae ni Israel e tuliusia a Benhadad tolu kalina, me tangolivisugira tugua na verabau aia nogo a Benhadad e laugira tana tagu e aqotagao a Jehoahas na tamana a Jehoas.

14

A Amasia na Taovia Tsapakae Tana Juda (2 Turupatu Dato 25:1-24)

¹ Tana rukanina ngalitupa nina aqotagao a Jehoas na dalena a Jehoahas vaga na taovia tsapakae tana Israel, ma Amasia na dalena a Joas e lia na taovia tsapakae tana Juda,

² kalina e rukapatu tsege moa na ngalitupana, maia e tagao i Jerusalem i laona e rukapatu siu na ngalitupa. Ma na tinana, aia nogo ko Jehoadin, na daki ni Jerusalem nogo.

³ Ma Amasia e naua moa na omea e goto i matana na Taovia, me tau moa usuli saikesalia a David na mumuana. Aia e naua moa na omea vaga nogo e naua a Joas na tamana.

⁴ Ma na rongona aia goto e tau toroveogira na nauna i tana ara samasama igira na ponotoba, ti igira na tinoni ara tau kuti na vano i tana na savoriana niqira kodoputsa, ma na kodoana na bulunagai uruuru.

⁵ Mi kalina e pukuga kalavata nogo na susuligana nina aqotagao, ma Amasia e tû, me kede matesigira sui igira na mane sasanga ara matesia a Joas na tamana.

⁶ Me tau moa matesigira na daleqira, me taonia moa na omea na Taovia e ketsalinogoa tana nina Ketsa a Moses: “Laka na matesiana na tamana na baka tana rongona na sasi ara tsukia igira na dalena; laka goto na matesiaqira na baka tana rongona na sasi e tsukia na tamaqira; pipi tinoni ke mate tana rongona nina sasi aia segeni nogo e tsukia.”

⁷ Maia Amasia e labumatesigira ara sangavulu toga na mane vaumate ni Edom tana Poi ni Solo; maia e tangolia na verabau ni Sela tana vailabu, me olia na soana me soaginia i Jokteel, aia nogo na soa ara soaginia tsau mai i dani eni.

⁸ Mi muri, ma Amasia e molovanogira visana nina mane adigoko, kara bâ i konina a Jehoas na taovia tsapakae tana Israel ma kara tsarivania, “!Mai igoe, ma ka vaitovogi tana vailabu!”

⁹ Ma Jehoas e tuguisu vania nina goko me tsaria, “Kesa dani e totu kesa na gai kokonaga tetelo tana Vungavunga ni Lebanon, maia e tû me mologoko bâ vania na gai na sida* me tsaria: ‘Ko saumaia na dalemu daki me ke taugâ na dalequ mane.’ Me kesa na omea tuavati atsi e liu putsu tana, me tsogoritsunâ na gai kokonaga tetelo ia.

¹⁰ Bâ, migoe a Amasia, o tuliusigira nogo na Edom, mo gini kaekae sosongo. E tugugo nogo ko gini vatsa tana gamu tangirongo, mo ko totu dodo moa i veramu. ?Rongona gua goto ti o

---

* **14:9 14:9** “na gai na sida” Aia e kesa vatana na gaikakai e dato tana vungavunga i Lebanon mara gini aqo sosongo tana logovale rongona e tau dona na tola tsaku.

ngaoa na ratsiana kesa na vailabu i tana sauba igoe ko puka lê kolugira nimu tinoni?”

¹¹ Ma Amasia e sove na rongomiana, te e tû a Jehoas na taovia tsapakae ni Israel, me aligiri kolugira nina mane na vano na vailabu koluana a Amasia i Bet Semes tana Juda.

¹² Mi tana, migira na Israel ara tulusia nina alaala na mane vaumate a Amasia, migira sui ara viri tsogovisu lê i veraqira.

¹³ Maia Jehoas e tangolia a Amasia, mi kalina ara ba tsau i Jerusalem, mara toroveoa na baravatuna na verabau ia, tû tana Matsapakapu Epraim, me tsau bâ tana Matsapakapu Tsuruna na Bara, ma na aona e varangi ke kesa sangatu na sangava.

¹⁴ Maia Jehoas e adigira sui lakalaka na siliva ma na qolumila aia e reigira i tana, migira sui goto na vangana na vale tabu, migira goto pipi sui na omea loki matena i laona na valena na taovia tsapakae, me kalagaivisugira i Samaria. Me raqa tsekagira goto visana na tinoni.

¹⁵ Migira sui lakalaka na omea tavosi a Jehoas e naugira, kolugotoa nina aqo malagai tana vailabu koluana a Amasia na taovia tsapakae ni Juda, ara maretsunagira sui tana papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakae tana Israel.**

¹⁶ Ma Jehoas e mate mara qilua tana vatulumagira na taovia tsapakae i Samaria, maia na dalena aia nogo a Jeroboam na Rukanina e tugua tamana tana nina aqo taovia tsapakae.

Na Mateana a Amasia na Taovia Tsapakae

Tana Juda

(2 Turupatu Dato 25:25-28)

¹⁷ A Amasia na taovia tsapakae tana Juda e mauri goto sangavulu tsege na ngalitupa murina na mateana a Jehoas na taovia tsapakae tana Israel.

¹⁸ Migira sui lakalaka na omea tavosi a Amasia e naugira ara maretsunagira nogo tana papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakae tana Israel.**

¹⁹ Mara voroganamate a Amasia i Jerusalem, te aia e tû me tsogovano tana verabau ni Lakis, migira ganagala ara tsarimurina bâ i tana mara ba labumatesia.

²⁰ Mara adia na konina mara molokaea tana ose mara adivisumaia i Jerusalem, mara ba qilua tana vatulumaqira na taovia tsapakae tana Verana a David.

²¹ Migira na tinoni ni Juda ara molokaea a Usia na dalena a Amasia kalina aia e sangavulu ono moa na ngalitupana ke tugua tamana tana aqo na taovia tsapakae.

²² Murina na mateana na tamana, maia a Usia e lauisutugua na vera ni Elat me logo vaolutugua.

A Jeroboam na Rukanina e Lia na Taovia Tsapakae Tana Israel

²³ Tana sangavulu tsegenina ngalitupa nina aqotagao a Amasia na dalena a Joas vaga na taovia tsapakae tana Juda, maia Jeroboam na dalena a Jehoas e lia na taovia tsapakae tana Israel, me tagao i Samaria i laona e vati sangavulu kesa na ngalitupa.

²⁴ Aia goto e sasi i matana na Taovia, me muritaonia nina aqo seko a Jeroboam na dalena a Nebat, aia e raqa sasiligira na Israel tana sasi.

²⁵ Maia e tangoli visutugua na butona kao popono ara tamanina i sau igira na Israel, tû tana Matana Sautu i Hamat tabana i vava, me tsau bâ tana Tasi Mate tabana i ata. Maia nogoria na omea na Taovia na God ni Israel e vekenogoa tana mangana nina maneaqo a Jona na propete, aia na dalena a Amitai ni Gat Heper.

²⁶ Maia na Taovia e reia na rota loki sosongo e gadovigira na Israel; me laka e tagara lelê goto ke kesa ke sangagira.

²⁷ Ma na Taovia e tau goto tsaria laka sauba ke toroveo poponoa na Israel, te aia e tû, me moloa a Jeroboam na Rukanina ke laumaurisigira tania na limaqira gaqira gala.

²⁸ Migira sui lakalaka na omea tavosi aia Jeroboam na Rukanina e naugira, kolugira goto nina malagai tana vailabu, ma na turupatuna e koegua kalina aia e tangolikaira tugua na vera ni Damaskus mi Hamat vanigira na Israel, ara maretsunagira sui tana papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakae tana Israel.**

²⁹ Ma Jeroboam e mate, mara qilua tana vatulumaqira na taovia tsapakae, ma Sekaria na dalena e tugua tamana tana nina aqo taovia tsapakae.

15

*A Usia na Taovia Tsapakae Tana Juda
(2 Turupatu Dato 26:1-23)*

¹ Tana rukapatu vitunina ngalitupa nina aqo-tagao a Jeroboam na Rukanina aia e taovia tsapakae tana Israel, aia a Usia na dalena a Amasia e lia na taovia tsapakae tana Juda,

² kalina aia e sangavulu ono moa na ngalitupana, maia e tagao i Jerusalem i laona e tsege sangavulu ruka na ngalitupa. Ma na tinana, aia nogo ko Jekolia na daki ni Jerusalem nogo.

³ Aia e muritaonia nina aqo dou na tamana, me naua moa na omea e dou i matana na Taovia.

⁴ Ma na rongona goto e tau toroveogira na nauna i tana ara samasama igira na ponotoba, ti igira na tinoni ara tau kuti na vano i tana ma na savoriana niqira kodoputsa, ma na kodoana na bulunagai uruuru.

⁵ Na Taovia e moloa na mudo ke laba tana kokorana a Usia, me totu i konina tana maurina popono. Maia e vano totu segenina kesa tana vale, ma Jotam na dalena e tagaovia na vera tana asana na tamana.

⁶ Migira sui lakalaka na omea tavosi aia a Usia e naugira, ara maretsunagira tana papi ara soaginia **Niqira Aqoqo Igira na Taovia Tsapakae tana Juda.**

⁷ Ma Usia e mate, mara qilua tana vatumalumaqira na taovia tsapakae tana Verana a David, ma Jotam na dalena e tugua tamana tana nina aqo taovia tsapakae.

A Sekaria na Taovia Tsapakae Tana Israel

⁸ Tana tolu sangavulu alunina ngalitupa nina aqotagao a Usia na taovia tsapakae tana Juda, maia Sekaria na dalena a Jeroboam na Rukanina

e lia na taovia tsapakae tana Israel, me tagao i Samaria i laona e ono moa na vula.

⁹ Aia e naua vaga saikesa ara naua igira ara tagao ida vania, me sasi i matana na Taovia. E muritaonia moa nina sasaga tabaru a Jeroboam na dalena a Nebat, aia e raqa sasiligira na tinoni ni Israel tana sasi.

¹⁰ Me tû a Salum na dalena a Jabes me voroganamate a Sekaria na taovia tsapakae, me ba matesia i Ibleam, me molokae segenina vaga na taovia tsapakae.

¹¹ Migira sui lakalaka na omea tavosi a Sekaria e naugira ara maretsunagira nogo tana papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakae tana Israel.**

¹² Mi tana nogo e gini manatovu na veke e naua na Taovia vania a Jehu kalina e tsarivania, “Igira na kukuamu igoe ke tsau tana vatinina vatavata sauba igira nogo kara lia na taovia tsapakae tana Israel.”

A Salum na Taovia Tsapakae Tana Israel

¹³ Tana tolu sangavulu siunina ngalitupa nina aqotagao a Usia na taovia tsapakae tana Juda, ma Salum na dalena a Jabes e lia na taovia tsapakae tana Israel, maia e tagao i Samaria i laona e kesa lelé moa na vula.

¹⁴ Ma Menahem na dalena a Gadi e tû i Tirsa me vano i Samaria, me ba labumatesia a Salum, me molokae segenina vaga na taovia tsapakae.

¹⁵ Migira sui lakalaka na omea tavosi aia Salum e naugira, kolugotoa na turupatuna kalina aia e voroganamate a Sekaria, ara maretsunagira

nogo tana papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakaē tana Israel.**

¹⁶ Mi kalina a Menahem e mololea i Tirsā, me vavano i sautu me ba tsau tana verabau ni Tapua me toroveo saikesalia, me matesigira sui na tinoni ara totu i laona, mi tana butona vera popono polipolia i Tapua, rongona igira ara sove tania aia ke lia niqira taovia tsapakaē. Maia e tobaovatigira goto na daki titiana.

A Menahem na Taovia Tsapakaē Tana Israel

¹⁷ Mi tana tolu sangavulu siunina ngalitupa nina aqo tagao a Usia na taovia tsapakaē tana Juda, ma Menahem na dalena a Gadi e lia na taovia tsapakaē tana Israel, maia e tagao i Samaria i laona e sangavulu na ngalitupa.

¹⁸ Maia goto e sasi i matana na Taovia tsau tana dani na mateana, me muritaoni saikesalia moa nina aqo seko a Jeroboam na dalena a Nebat, aia e raqa sasiligira na Israel tana sasi.

¹⁹ Maia Tiglat Pilesēr na taovia tsapakaē tana Asiria e mai bokia na Israel, me tū a Menahem me sauvania e tolu sangavulu vati toga kilo na siliva gana ke gini tabana kolua me ke sanga na kakaisiana nina aqotagao.

²⁰ A Menahem e adia na qolo ia i koniqira na tinoni tamani levo tana Israel, tana rongona aia e turuginiqira pipi kesa vidaqira kara sauvania tango tsege sangavulu tavina na siliva. Mi tana ma Tigla Pilesēr e mololea i tana me visutugua tana verana segeni.

²¹ Migira sui lakalaka na omea tavosi aia Menahem e naugira ara maretsunagira nogo

tana papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakaē tana Israel.**

²² Maia e mate mara qilua, ma Pekahia na dalena e tugua tamana tana nina aqo taovia tsapakaē.

A Pekahia na Taovia Tsapakaē Tana Israel

²³ Mi tana tsege sangavulunina ngalitupa nina aqotagao a Usia na taovia tsapakaē tana Juda, maia Pekahia na dalena a Menahem e lia na taovia tsapakaē tana Israel, me tagao tana Samaria i laona e ruka na ngalitupa.

²⁴ Aia goto e sasi i matana na Taovia, me muritaonigotoa nina aqo seko a Jeroboam na dalena a Nebat, aia e raqa sasiligira na Israel tana sasi.

²⁵ Me tū a Peka na dalena a Remalia, aia e kesa gaqira taovia nina mane vaumate a Pekahia, kolugira goto ara tsege sangavulu na mane ni Gilead, mara voroganamate a Pekahia, mara ba labumatesia i laona na valena segeni i Samaria, maia a Peka e molokae segenina vaga na taovia tsapakaē.

²⁶ Migira sui lakalaka na omea tavosi aia Pekahia e naugira ara maretsunagira nogo tana papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakaē tana Israel.**

A Peka na Taovia Tsapakaē Tana Israel

²⁷ Mi tana tsege sangavulu rukanina ngalitupa nina aqotagao a Usia na taovia tsapakaē tana Juda, ma Peka na dalena a Remalia e lia na taovia tsapakaē tana Israel, me tagao i Samaria i laona e rukapatu na ngalitupa.

²⁸ Maia e sasi goto i matana na Taovia, me muritaonigotoa nina aqo seko a Jeroboam na dalena a Nebat, aia e raqa sasiligira na Israel tana sasi.

²⁹ Mi tana tagu a Peka e taovia tsapakae, maia Tigla Pileser, na taovia tsapakae ni Asiria, e mai tangoligira na verabau ni Ijon, mi Abel Bet Maaka, mi Janoa, mi Kedes, mi Hasor, migira goto na butona kao ni Gilead mi Galili, mi Naptali, me aditsekavanogira na tinoni i Asiria.

³⁰ Mi tana rukapatunina ngalitupa nina aqo-tagao a Jotam na dalena a Usia vaga na taovia tsapakae tana Juda, maia Hosea na dalena a Ela e voroganamate a Peka na taovia tsapakae, me ba labumatesia, mi muri maia e tû me molokae segenina vaga na taovia tsapakae.

³¹ Migira sui lakalaka na omea tavosi e nau-gira a Peka ara maretsunagira nogo tana papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakae tana Israel.**

*A Jotam na Taovia Tsapakae Tana Juda
(2 Turupatu Dato 27:1-9)*

³² Mi tana rukanina ngalitupa nina aqotagao a Peka na dalena a Remalia vaga na taovia tsapakae tana Israel, ma Jotam na dalena a Usia e lia na taovia tsapakae tana Juda,

³³ kalina e rukapatu tsege moa na ngalitupana, maia e tagao i Jerusalem i laona e sangavulu ono na ngalitupa. Ma na tinana, aia nogo ko Jerusa na dalena daki a Sadok.

³⁴ Maia e muritaoni saikesalia moa nina aqo dou a Usia na tamana, me naua moa na omea e dou i matana na Taovia.

³⁵ Maia e tau moa toroveogira niqira nauna na samasama igira na ponotoba, ti igira na tinoni ara tau kuti na vano i tana ma na savoriana niqira kodoputsa ma na kodoana na bulunagai uruuru. Maia nogo a Jotam e aqosia na Matsapakapu na Vale Tabu tabana i vava.

³⁶ Migira sui lakalaka na omea tavosi aia Jotam e naugira, ara maretsunagira nogo tana papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakae tana Juda.**

³⁷ Tana tagu nogo a Jotam e taovia tsapakae, ma na Taovia e tuturiga na molovanoaqira kaira a Resin na taovia tsapakae ni Siria ma Peka na taovia tsapakae ni Israel kara ka ba bokia na Juda.

³⁸ Ma Jotam e mate mara ba qilua tana vatulumaqira na taovia tsapakae tana Verana a David, maia Ahas na dalena e tugua tamana tana nina aqo taovia tsapakae.

16

A Ahas na Taovia Tsapakae Tana Juda (2 Turupatu Dato 28:1-27)

¹ Mi tana sangavulu vitunina ngalitupa nina aqotagao a Peka na dalena a Remalia vaga na taovia tsapakae tana Israel, ma Ahas na dalena a Jotam e lia na taovia tsapakae tana Juda,

² kalina e rukapatu moa na ngalitupana, me tagao i Jerusalem i laona e sangavulu ono na ngalitupa. Aia e tau muritaonia nina aqo dou a David na kukuana; me naugira moa na omea e tau goto i matana na Taovia nina God,

³ me muritaonia moa niqira aqoseko igira na taovia tsapakae tana Israel. E naua me tsau tana gini savori-kodokodo na dalena segeni nogo vanigira na titinoni lê, ma na tovoituana na omea marasibiga ara naua igira na tinoni aia na Taovia e tsialigigira i sau tania na kao ia, kalina igira na Israel ara maimai moa i sautu.

⁴ Me pipi tana nauna i tana ara samasama igira na tinoni ponotoba, mi kelaqira na tetena, mi vavana pipi na gai auau, pipi tana nauna vaga nogo gira aia Ahas e savori-kodoputsa, me kodo bulunagai uruuru.

⁵ Mi kaira a Resin na taovia tsapakae ni Siria ma Peka na taovia tsapakae ni Israel ara ka baginia na Jerusalem, mara ka ba totukapusia, mara ka tau moa tangomana na tuliusiana a Ahas.

⁶ Mi tana tagu tsotsodo ia, maia na taovia tsapakae ni Edom e tangoli visutugua na verabau ni Elat, me tsialigigira sui na tinoni ni Juda ara totu i tana. Migira na Edom ara tovuia i Elat, mara tototu moa i tana tsaumai i dani eni.

⁷ Ma Ahas e molovanogira visana nina tinoni kara bâ i konina a Tiglat Pileser na taovia tsapakae ni Asiria ma kara tsarivania, "Inau kesa nimu maneaqo manana. Ko mai mo ko laumaurisiau tania ka limaigira kaira na taovia tsapakae ni Siria mi Israel, i kaira ara ka maiginiau nogo inau."

⁸ Ma Ahas e molosaigira na siliva ma na qolumila sui ara totu tana Vale Tabu mi laona na valena segeni nogo, me sauvanogira ngiti vangalaka vania na taovia tsapakae ni Asiria.

⁹ Maia Tiglat Pileser e tabea na omea e nongia a Ahas i konina, me tû, me aligiri kolugira nina mane vaumate mara ba bokia i Damaskus, mara tangolia na verabau ia, mara labuamatesia a Resin na taovia tsapakae, mara aditsekavanogira na tinoni i Kir.

¹⁰ Mi kalina a Ahas na taovia tsapakae e vano i Damaskus na ba tsodoana a Tiglat Pileser, mi tana maia e morosia na belatabu ara aqosia i tana. Maia e maretaonia na rereina, me tsau tana pipi sui na omea tetelo babâ ara totu i konina, me sauvisu vania a Uria na manetabu.

¹¹ Maia Uria e aqosia kesa na belatabu vaga saikesa nogo na rereina ia, me suilavagininogoa te e visu labamai a Ahas.

¹² Mi kalina aia e visumai talu i Damaskus, ma Ahas e reia ara aqosisuinogoa na belatabu ia,

¹³ mi tana maia e ba savori-kodoputsa na omea tuavati ma na uiti i kelana, me qetu bâ i konina na sausau na uaeni, me tsirika bâ i konina na gabuna na omea tuavati ara matesigira gana na vatana na sausau tangomana na tinoni kara ganipatâ na turina.

¹⁴ Ma na belatabu ni sau aia ara aqosiginia na tapalamila mara balovaninogoa na Taovia, aia e totu i ka levugaqira na belatabu vaolu ma na Vale Tabu. Ma Ahas e tû me ba adiligia tana nauna ia, me ba moloa tabana i vava nina belatabu vaolu.

¹⁵ Mi muri, maia e ketsalia a Uria: “Ko gini aqo niqû belatabu loki inau na gini savori-kodokodo tana matsaraka, ma na savori uiti tana ngulavi, igira nogo nina savori-kodokodo ma nina sausau na uiti na taovia tsapakae, ma niqira sausau igira goto na tinoni, kolugotoa niqira sausau na uaeni.

Mo ko qetutsavua i konina ia na gabuqira pipi na omea tuavati ara gini savori-kodokodo. Mo ko moloa ke totu aia na belatabu ara aqosiginia na tapalamila vaniau inau kau pedea nagua kau nauginia.”

¹⁶ Maia Uria e naua moa na omea vaga na taovia tsapakae e ketsalia ke naua.

¹⁷ Maia Ahas na taovia tsapakae e veogira goto na terê tapalamila ara gini aqo i laona na Vale Tabu, me adiligigira na popo sui ara totu i kelaqira; maia e adiligigotoa na taqi tapalamila e totu i tu gotuqira tugira sangavulu ruka na nununa na buluka tapalamila, me ba molokaea i kelana kesa na vatu.

¹⁸ Mi tana rongona aia e ngaoa ke gini dou tobana na taovia tsapakae ni Asiria, te a Ahas e adiligigotoa na sasana na totukae na taovia tsapakae i laona na Vale Tabu, me vongo kapusia nina matsapa segeni na taovia tsapakae gana nina mani sage i laona na Vale Tabu.

¹⁹ Migira sui lakalaka na omea tavosi a Ahas na taovia tsapakae e naugira ara maretsunagira nogo i laona na papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakae tana Juda.**

²⁰ Ma Ahas e mate mara qilua tana vatu-lumaqira na taovia tsapakae tana Verana a David, maia a Hesia na dalena e tugua tamana tana nina aqo taovia tsapakae.

17

A Hosea na Taovia Tsapakae Tana Israel

¹ Mi tana sangavulu rukanina na ngalitupa nina aqotagao a Ahas na taovia tsapakae tana Juda, ma Hosea na dalena a Ela e lia na taovia tsapakae tana Israel, me tagao i Samaria i laona e siu na ngalitupa.

² Aia e sasi goto i matana na Taovia, me tau moa seko vaga sagata igira na taovia tsapakae ara tagao ida vania tana Israel.

³ Maia Salmaneser na taovia tsapakae ni Asiria e mai na vailabu koluana a Hosea me tuliusia. Me pipi ngalitupa nina aqo a Hosea ke voli takisi vania Salmaneser.

⁴ Me kesa tana ngalitupa ma Hosea e molo-vanogira visana nina mane adigoko kara ba nongia a So na taovia tsapakae ni Ejipt ke sangâ, me tû tana tagu ia maia Hosea e tau goto volia na takisi vanigira na Asiria vaga e naua pipi ngalitupa. Mi kalina a Salmaneser e rongomi vaganana ia, maia e tû me tangolia a Hosea me molosagea tana vale sosori.

E Puka na Vera ni Samaria

⁵ Mi muri, ma Salmaneser kolugira nina mane vaumate ara sage i laona na kao popono ni Israel, mara ba totukapusia na vera ni Samaria. Mi tana tolunina ngalitupa igira ara totupolia na vera ia,

⁶ maia nogo tana siunina ngalitupa nina aqotagao a Hosea, maia na taovia tsapakae ni Asiria e tangolia na vera ni Samaria, me aditsekagira bâ na Israel tana Asiria, me mologira visana vidaqira tana verabau ni Hala, me visana i ligisana na Kô Habor tana butona na vera ni Gosan, me visana tana verabau tana Media.

7 Me gini puka na vera ni Samaria tana rongona igira na Israel ara sasi sosongo i matana na Taovia niqira God, aia nogo e laumaurisigira i sau tania na limana na taovia tsapakae ni Ejipt, me adirutsumigira tania i Ejipt. Migira ara bâ mara samasama vanigira na god tavosi,

8 mara muritaonia moa niqira lavu na tinoni ponotoba, igira nogo aia na Taovia e tsialigigira kalina igira nina tinoni segeni ara maimai moa i sautu, mara tabegotoa na lavu vaga igira na taovia tsapakae ni Israel ara vaturia i laoqira.

9 Igira na tinoni ni Israel ara naugira moa na omea na Taovia niqira God e reisavia. Pipi tana veraqira ara logogira na peotabu vaga nogo igira na ponotoba, e tû tana tsatsapa tetelo me tsau tana vera loki bâ.

10 Mi kelaqira pipi sui na tetena, mi vavaqira pipi sui na gai auau ara vaturikaegira na tuguru vatu, ma na titinonina na god daki ko Asera,

11 mara kodoa na bulunagai uruuru tana pipi na belatabu ponotoba, vaga saikesa nogo ara naua igira na tinoni aia na Taovia e tsialigigira nogo tania na kao ia. Migira ara tsaia me gini momosa loki tobana na Taovia tana rongona niqira sasaga tabaru ara naua,

12 mara petsakoe mara tau muria nina ketsa na Taovia kara laka na samasama vaniaqira na titinonina na god peropero.

13 Maia na Taovia e molovanogira visana nina mane adigoko ma na propete, kara ba parovatavigira na Israel ma na Juda vaga iani: "Kamu piloligi tanigira nimui sasaga tabaru ma kamu muridougira niqu ketsa vaga au saunogoa

vanigira na mumuamui i sau, mau sauvanigamu goto tana mangaqira niqū maneaqo igira na propete.”

¹⁴ Migira ara sove goto na rongomangana; mara baribari vaga saikesa nogo ara naua igira na mumuaqira ara tau norukakaia na Taovia niqira God.

¹⁵ Mara sove na muriaqira nina totokoe, mara tau goto manalia niqira tabana na vaitasogi aia e naua kolugira na mumuaqira, mara pea saikesalia nina goko parovata. Ara samasama vanigira na god peropero, mara gini lia na tinoni peropero, mara murigira moa niqira lavu igira na puku tinoni tavosi ara totu poligira, mara petsakoe mara tau muria nina ketsa na Taovia kara laka na reinunu i koniqira igira.

¹⁶ Ara kutsigira pipi sui nina ketsa na Taovia niqira God, mara tū, mara aqosikaira ruka na buluka mane tapala gana kara samasama vanikaira; mara aqosigotoa kesa na nununa na god daki ko Asera, mara samasama vanigira goto na veitugu, mara aqovania na god Baal.

¹⁷ Ara saugira na daleqira mane ma na daleqira daki ngiti savori-kodokodo vanigira niqira god na ponotoba; mara lavegoko i koniqira igira ara dona na goko vaniaqira igira ara mate nogo, mi koniqira goto igira ara dona na tatada, rongona laka ti igira kara tsarivulagia vanigira na omea sauba ke laba, mara totu matengana moa na nauana na omea e sasi loki i matana na Taovia, mara gini tsaia na korena.

¹⁸ Na Taovia e kore loki sosongo vanigira na Israel, me tsialigigira sui tania i matana, migira

moa na puku konina a Juda ara kauvisu.

¹⁹ Migira goto na tinoni ni Juda ara tau goto muria nina ketsa na Taovia niqira God; mara nautaonia moa na lavu ara tabea igira na tinoni ni Israel.

²⁰ Mi tana ma na Taovia e tû, me sove tanigira sui na Israel, me kedegira kakai me saugira bâ i limaçira gaçira gala kara rotasigira, poi tsaumai tana susuina aia e tsialigigira saikesa tania i matana.

²¹ Mi murina aia na Taovia e votaligigira nogo na Israel tanigira na Juda, migira na Israel ara tû, mara vilia a Jeroboam na dalena a Nebat ke lia niqira taovia tsapakae. Ma Jeroboam e naua migira ara piloligi sui tania na Taovia, maia e idagana vanigira na nauana na sasaga seko loki bâ.

²² Migira ara muria moa a Jeroboam, mara nau babâ moa pipi sui na sasi vaga aia e naugira,

²³ poi tsau e kore loki sosongo na Taovia me tsialigigira tania i matana, vaga saikesa nogo aia e parovatavigira tana mangaçira nina maneaço igira na propete, laka sauba aia ke naua. Me vaga ia, mara aditsekagira na tinoni ni Israel, mara adivanogira i Asiria, mi tana ara tototu tsaumai i dani eni.

Igira na Asiria Ara Totuvia i Israel

²⁴ Maia na taovia tsapakae ni Asiria e adigira na tinoni tana verabau ni Babilon, mi Kut, mi Iva, mi Hamat, mi Separvaim, me ba mologira kara

totuwigira na verabau tana Samaria,* tuguqira na tinoni ni Israel igira ara aditsekavanogira nogo. Igira ara aditamaniqira na verabau girani mara totu i tana.

²⁵ Mi kalina igira ara vasini ba totu moa i tana, mara tau samasama vania na Taovia, te aia e molobagira visana na laeone kara ba gati matesigira visana vidaqira.

²⁶ Ara ba turupatu vania na taovia tsapakae ni Asiria, laka igira na tinoni ara ba totuwigira na verabau tana Samaria ara tau donaginia nina ketsa na god ni tana, te aia na god ia e molobagira visana na laeone kara ba gati matesigira.

²⁷ Mi tana, maia na taovia tsapakae e ket-saligira: “Kamu molovisua ke kesa vidaqira na manetabu igita a aditsekanogoa; ma kamu ketsalia ke visutugua i tana, ke gini sasanigira na tinoni nina ketsa na god na vera ia.”

²⁸ Me vaga ia, me kesa na manetabu ni Israel aia ara aditseka tania i Samaria, e visutugua me ba totu i Betel, maia nogo e sasanigira na tinoni na samasama vaniana na Taovia.

²⁹ Migira na tinoni ara totuvia na Samaria ara katsugira babâ moa niqira titinonina na god per-opero segeni, mara molokaegira tana belatabu igira na Israel ara aqosigira nogo. Me pipi na alaala tatavosi ara katsugira niqira titinoni i laona pipi na verabau i tana ara totu.

---

* **17:24 17:24** Tana idana i Samaria na soana moa niqira verabau pukuga igira na Israel. Mi kalina ara mai na Asiria mara soaginia i Samaria na butona kao popono i tana.

³⁰ Migira na tinoni ni Babilon ara aqosigira na titinonina na god Sukot Benot; migira na tinoni ni Kut ara aqosigira na titinonina na god Nergal; migira na tinoni ni Hamat ara aqosigira na titinonina na god Asima;

³¹ migira na tinoni ni Iva ara aqosigira na titinonina kaira na god Nibas ma Tartak; migira na tinoni ni Separvaim ara gini savori-kodoputsa na daleqira vanikaira Adramelek ma Anamelek kaira nogo niqira god.

³² Migira na tinoni girani ara samasama vanigotoa na Taovia, mara viligira goto i laoqira segeni pipi moa vatana tinoni, gana kara aqo manetabu tana niqira nauna na mani samasama igira na ponotoba, ma kara savori-kodoputsa vanigira i tana.

³³ Me vaga ia, migira ara samasama vania na Taovia, mara samasama vanigotoa niqira god segeni, vaga saikesa nogo ara lavu na nauana tana vera i tana ara talumai.

³⁴ Migira ara adidatogira moa niqira lavu ni sau me tsaumai i dani eni. Mara tau nogo samasama vania na Taovia, mara tau goto murigira nina ketsa ma nina vali vaga aia e sauvanigira na kukuana a Jakob, aia e soaginigotoa a Israel.

³⁵ Na Taovia e naukologira nogo i sau kesa na vaitasogi me ketsaligira: “Kamu laka na samasama vaniaqira na god tavosi; ma kamu laka goto na tsuporu vaniaqira, se na aqo vaniaqira ma na sauana na kodoputsa vaniaqira.

³⁶ Nimui aqo moa igamu kamu rongomangaqu inau na Taovia, inau nogo au adirutsumigamu

tania i Ejipt ginia na susuligaqu loki ma gaqu mana; me vaga ia ma nimui aqo nogo igamu kamu tsuporu vaniau inau, ma kamu savori-kodoputsa vaniau.

³⁷ Ma kamu muridougira sui pipi niqu ketsa ma niqu vali inau au maretsunagira nogo vanigamu. Kamu laka saikesa na samasama vaniaqira na god tavosi,

³⁸ ma kamu laka goto padalea na vaitasogi inau au naunogoa kolugamu.

³⁹ Nimui aqo nomoa igamu kamu rongomangaqu inau nimui Taovia ma nimui God, minau sauba kau laumaurisigamu tania na limaqira gamui gala.”

⁴⁰ Bâ, ma na tinoni girani ara sove na rorong, mara murigira babâ moa niqira lavu ni oka.

⁴¹ Me vaga ia, ma na tinoni girani ara samasama vaninogoa na Taovia, mara samasama vanigotoa niqira titinonina na god peropero; migira goto na daleqira ma na kukuaqira ara nau babâ kesa moa atsa na omea tsau mai i dani eni.

18

A Hesekia na Taovia Tsapakae Tana Juda (2 Turupatu Dato 29:1-2; 31:1)

¹ Mi tana tolunina ngalitupa nina aqotagao a Hosea na dalena a Ela vaga na taovia tsapakae tana Israel, maia Hesekia na dalena a Ahas e lia na taovia tsapakae tana Juda

² kalina e rukapatu tsege na ngalitupana, me tagao i Jerusalem i laona e rukapatu siu na

ngalitupa. Ma na tinana, aia ko Abija na dalena daki a Sekaria.

³ Aia e muritaoni saikesalia nina aqo dou a David na mumuana, me naua moa na omea e dou i matana na Taovia.

⁴ E toroutsanigira na nauna tana ara samasama igira na ponotoba, me tapaligira na tuguruvatu, me kavitsunagira na nununa na god daki ko Asera. Me tairutugotoa na muata tapalamila aia e aqosia a Moses i sau, mara soaginia Nehustan. Me tsaumai tana tagu ia, migira na tinoni ni Israel ara lavu moa na kodoana na bulunagai uruuru na mani tsonikaeana.

⁵ Ma Hesehia e norukakaia na Taovia na God ni Israel; me tau goto totu kesa ke atsalina aia i laoqira na taovia tsapakae sui tana Juda ara tagao i murina aia, se igira ara tagao ida vania.

⁶ Aia e totukakai i konina na Taovia me tau goto peamangana aia, me manaligira sui lakalaka na vali aia na Taovia e sauvaninogoa a Moses.

⁷ Me vaga ia, maia na Taovia e totu i konina, me gini tangomana pipi sui tana omea aia e naugira. E sove na muriana nina tagao na taovia tsapakae ni Asiria, me sovegotoa na aqo vaniana.

⁸ E tulusigira na Pilistia tsau bâ i Gasa ma na butona kao popono polipolia na vera ia, tû tana tsatsapa tetelo me tsau bâ tana verabau loki.

⁹ Mi tana vatinina ngalitupa nina aqotagao a Hesehia aia nogo na vitunina nangalitupa nina aqotagao a Hosea na taovia tsapakae tana Israel, ma Salmaneser na taovia tsapakae tana Asiria e bokia na Israel, me ba totukapusia na verabau ni

Samaria.

¹⁰ Mi tana tolunina ngalitupa ara totukapusia na verabau ni Samaria vaga ia, ma na Samaria e puka saikesa; ma na omea vaga ia e laba tana ononina ngalitupa nina aqotagao a Hesehia, ma na siunina ngalitupa nina aqotagao a Hosea.

¹¹ Maia na taovia tsapakae ni Asiria e aditsekagira bâ na Israel tana Asiria, me mologira visana vidaqira tana verabau ni Hala, me visana i ligisana na Kô Habor tana butona na kao ni Gosan, me visana i laoqira na verabau tana Media.

¹² E gini puka na verabau ni Samaria rongona igira na Israel ara tau rongomangana na Taovia niqira God, mara kutsia niqira tabana na vaitasogi aia e naua kolugira, mara tau nogo murigira nina ketsa a Moses aia nina maneaqo na Taovia. Ara sove saikesa na rorongu mara sove goto na muriketsa.

Igira na Asiria Ara Molo Matagu Vanigira na Jerusalem

(2 Turupatu Dato 32:1-19; Isaia 36:1-22)

¹³ Mi tana sangavulu vatinina ngalitupa nina aqotagao a Hesehia, maia Senakerib na taovia tsapakae ni Asiria e baginigira na verabau sui tana Juda ara barapoliginia na vatu me tangoligira.

¹⁴ Maia Hesehia e mologoko bâ vania a Senakerib kalina aia e totu i Lakis me tsaria, "Inau au sasi manana; ko mololea kiki igoe na labuamami, minau sauba kau voliginigo na omea sui moa igoe o padangaoa kau sauvanigo." Maia Senakerib e mologoko visubâ vania a

Hesekia, me nongia ke sauvania ke sangavulu toga kilo na siliva, me kesa toga kilo na qolumila.

¹⁵ Ma Hesekia e sauvania igira sui lakalaka na siliva ara totu i laona na Vale Tabu, mi laona na valena segeni;

¹⁶ me pokatiligigira goto na qolumila ara baruginigira na banina na Vale Tabu, ma na qolumila goto aia segeni nogo e baruginigira na gai tudato pipi tana matsapa, me saugira sui lakalaka vania a Senakerib.

¹⁷ Maia na taovia tsapakae ni Asiria e tû, me molovanogira na belena na alaala loki na mane vaumate kara tû i Lakis, ma kara baginia a Hesekia i Jerusalem; maia e molotugira tolu nina mane sasanga dou bâ kara tu ida vanigira. Mi kalina ara ba laba i Jerusalem, mara ba totuvia na sautu i tana igira na tinoni vosipolo ara aqo i liligina na sautu na kô ara tsaia gana ke alatsunamai na kô e talu kesa tana maomao i longa.

¹⁸ Mi muri, migira ara mologoko bâ vania a Hesekia ke mailaba i mataqira, ma Hesekia e molotugira tolu nina mane sasanga kara tu vano: tugira nogo a Eliakim na dalena a Hilkia, aia e reitutugua na valena na taovia tsapakae; ma Sebna, aia nina mane mamare; maia Joa na dalena a Asap, aia e reitutugugira na omea sui ara maretsunagira.

¹⁹ Me kesa tu vidaqira na manetagao ni Asiria e tsarivanitugira: “Kamu tu bâ ma kamu tu tsarivania a Hesekia laka na taovia tsapakae ni Asiria aia e mologoko bâ vania me tsaria: ‘?Laka ta nagua moa o tsotsovata igoe a Hesekia ti o

padâ laka sauba ke managamu?

²⁰ ?Se o padâ igoe laka na goko lê vaga ia ke susuliga liusia bâ na sasaga loki tana vailabu ma na alaala loki na mane vaumate? ?Laka aseï nomoa o padâ igoe sauba ke sangago na tukapusiaqira na Asiria?

²¹ Igoe o padâ laka aia na taovia tsaapakae ni Ejipt ke sangago, ma na papada vaga ia e vaga saikesa moa ti ko adia kesa na ade ngiti gamu itoro, sauba ke tabokuboku lê me ke toroa na limamu. Maia saikesa nogoria e vaga na taovia tsapakae ni Ejipt kalina ti vaga kesa ke vataragi bâ i konina.”

²² Me goko babâ moa aia na manetagao ni Asiria, me tsaria “?Se laka sauba ko tsarivaniau laka o norua na Taovia nimu God ke sangago? Migoe nogo a Heskia o toroutsanigira nina peotabu ma nina belatabu na Taovia, kalina o ketsaligira na tinoni tana Juda mi Jerusalem kara samasama vania i konina kesa moa belatabu, aia nogo na belatabu igoe o aqosia i Jerusalem.

²³ Bâ, mi kalina ia, minau sauba kau keriginigo igoe tana asana na taovia tsapakae ni Asiria. Sauba kau tusuvanigo ke ruka toga na ose, ti vaga igoe ko tangomana na tsodoana ke ruka toga na mane ara dona na sagekae tana ose.

²⁴ Igoe o tau goto susuliga na tuliusiana ke kesa vidaqira nina mane sasanga palatsuna bâ niqiu taovia tsapakae, mo pipitugira moa na Ejipt kara molomai vanigo niqira terê ma niqira mane sage tana ose gana kara mai sangago.

²⁵ ?Mo padagotoa igoe laka na Taovia e tau sangaaui nau te au gini tangomana na bokiana

ma na toroutsaniana nimu butona kao? Ma na Taovia segenina nogo e ketsaliginiau inau kau bokia ma kau toroutsania.”

²⁶ Mi muri, mi tugira a Eliakim ma Sebna ma Joa ara tu tsarivania na manetagao ia, “Ko goko vanitugami tana goko ni Aram moa. I tugami ami tu rongomigadovia moa. Mo ko laka moa na goko vanitugami tana goko Hibru, rongona igira sui lakalaka na tinoni ara tototu i kelana tana baravatu ara rorongovata.”

²⁷ Maia e gokovisu vanitugira me tsaria, “? Laka amu tu padâ tugamu laka niqû taovia tsapakae e molomaiaiu kau tsarigira na omea sui girani vanitugamu segeni lelê moa tugamu ma tu nimui taovia tsapakae? Tagara. Inau au goko kalegira goto igira ara totukae i kelana na baravatu, migira nogo sauba kara gania na taeqira, ma kara inuvia na mimiqira, atsa vaga nogo i tugamu sauba kamu tu naua.”

²⁸ Mi tana, maia na manetagao ia e tû, me gokodato tana goko Hibru me tsaria, “!Kamu rongomia na omea aia na taovia tsapakae ni Asiria e tsarivanigamu!

²⁹ Aia e parovatavigamu kamu laka na tamivaniana a Hesekia ke perobulesigamu. Aia Hesekia e utu lelê vania ke laumaurisigamu igamu.

³⁰ Kamu laka na tamivaniana ke valogamu gana kamu vataragi bâ i konina na Taovia. Kamu laka goto na padaana laka na Taovia sauba ke laumaurisigamu, me ke utusia nimami alaala na mane vaumate igami na Asiria na mai na tangoliana nimui verabau.

³¹ Kamu laka na rongomiana a Hesekia. Aia na taovia tsapakae ni Asiria e ketsaligamu kamu rutsuligi sui tania nimui verabau, ma kamu molo segenimui i limaqu inau. Me ti vaga kamu nauvaganana ia, me sauba igami kami tamivanigamu kamu ganigira na vuana uaeni tana nimui itai na uaeni segeni nogo, ma na vuana nimui vuagai mutsamutsa tana nimui gaina segeni, ma kamu inuvia na kô tana nimui tuvu segeni,

³² poi tsau kalina na taovia tsapakae ni Asiria ke ba mologamu kesa tana vera segeni. Ma na vera ia e varangi atsa kolua na vera amu tamanina nogo kalina ia. I tana ara totu na uta na uaeni gana na inu, ma na uta na uiti gana na aqosi breidi; mi tana kao goto nogo ia ara totu na gai na olive, ma na oela na olive, ma na bulumitsua. Me ti vaga kamu naua moa na omea aia e ketsaliginigamu, me sauba e utu kamu mate, sauba moa kamu mauri. Kamu laka saikesa na tamivaniana a Hesekia ke malabulesigamu tana padaana laka na Taovia sauba ke laumaurisigamu.

³³ ?Laka sa niqira god sa puku tavosi e tango-mana nogo na laumaurisiaqira nina tinoni tania na limana na taovia tsapakae ni Asiria?

³⁴ ?Me laka iava kalina ia igira niqira god na Hamat ma na Arpad? ?Miava niqira god igira na Separvaim, ma na Hena, ma na Iva? ?Me laka sa god e maurisinogoa na Samaria?

³⁵ ?Mingisa nogo amu reia sa vidaqira niqira god na vera sui girani e tangomana na laumaurisiaqira nina tinoni tania na limana nimami

taovia tsapakae igami? ?Me vaga ia, megua ti amu padâ igamu laka na Taovia e tangomana ke laumaurisia na Jerusalem?”

³⁶ Migira sui na toga ara tototu mui moa, vaga nogo e tsarivanigira a Hesekia kara naua; mara tau goto tsonia sa tsaqina goko.

³⁷ Mi tana, mi tugira a Eliakim, ma Sebna, ma Joa, ara tu ratsivotâ tu poloqira tana padasavi, mara tu vano mara tu ba turupatuna vania a Hesekia na omea vaga aia na manetagao ni Asiria e tsaria.

19

A Hesekia e Nongia a Isaia Nagua e Dou Ke Naua

(Isaia 37:1-7)

¹ Mi kalina tsotsodo a Hesekia na taovia tsapakae e rongomia tu niqira goko tugira, maia e ratsivotâ na polona tana padasavi, me sagelia na polo baubau papadana na melu, me vano tana nina Vale Tabu na Taovia.

² Me molovanotugira a Eliakim, aia e reitutugu valena, ma Sebna aia nina mane mamare, migira ara manetabu oka nogo, kara tu ba laba i konina a Isaia na propete aia na dalena a Amos. Mi tugira ara tu sageligotoa na polo baubau papadana na melu.

³ Miani nogo e vaga na goko aia e ketsalitugira kara tu ba turupatuna vania a Isaia: “I dani eni nogo na dani na rota loki vanigita; aia God e kedegita me paluvangamada. Igita a vaga saikesa nogo na daki e vatsangia na dalena, me tau moa susuliga ke vasua.

⁴ Na taovia tsapakae ni Asiria e molomaia kesa nina mane sasanga loki gana ke goko peapea vania na God mamauri. Maia na Taovia nimu God ke rongomia niqira goko peapea igira, me ke kedegira igira ara tsonia na goko vaga ia. Mo ko nongia God ke galuvegira igira na tsarana ara kauvisu i laoqira nida tinoni kara pitsa tania na mate tana vailabu.”

⁵ Mi kalina a Isaia e rongomia nina goko a Hesekia na taovia tsapakae,

⁶ maia e mologokovisu vania me tsaria: “Na Taovia e tsarivanigo ko laka na tamivaniaqira na Asiria kara molo matagu vanigo tana niqira goko kaekae ara gini tsaria laka God e tau tangomana ke laumaurisigo igoe.

⁷ Na Taovia nogo sauba ke naua maia na taovia tsapakae ni Asiria sauba ke rongomia moa kesa na goko ni sautu, maia ke tutunina, me ke tavongani visutugua i verana segeni, mi tana ti kara ba labumatesia.”

*Igira na Asiria Ara Molo Matagu Tugua Vani-
gira i Jerusalem*

(Isaia 37:8-20)

⁸ Aia na manetagao ni Asiria e rongomia laka nina taovia tsapakae e mololenogoa i Lakis, me ba vailabu kolugira igira na Libna aia na verabau e totu varangi; te e tû aia me ba torogoko i konina.

⁹ Me tau oka i muri, migira na Asiria ara rongomia laka aia Tiraka na taovia tsapakae ni Sudan e raqanogoa kesa na alaala na mane vaumate ni Ejipt, mara maimai nogo na vailabu koluaqira. Mi kalina a Salmanesar na taovia

tsapakae ni Asiria e rongomia na goko vaga ia, maia e tû, me marea kesa na leta me molovanoa vania a Hesekia na taovia tsapakae tana Juda,

¹⁰ me tsarivania, “Aia na god igoe o norukakaia e tsarivanigo laka igoe sauba e utu lelê ko puka tana limaqu inau, mo ko laka na tamivaniana aia ke perobulesigo lê.

¹¹ Migoe o rongominogoa na omea vaga aia na taovia tsapakae ni Asiria e nauvanigira nogo pipi na verabau i tana aia e padâ ke toroutsanigira. ?Megua, o padâ igoe laka tagara ke tau laba vanigo vaga goto ia?

¹² Igira na mumuaqu inau ara toroutsanigira nogo na verabau ni Gosan, mi Haran, mi Resep, mara labumatesigira sui na tinoni ni Beteden igira ara totu i Telasar, me tau lelê goto tango-mana sa vidaqira niqira god ke laumaurisigira.

¹³ ?Me laka iava ara tu totu kalina eni tugira na taovia tsapakae ni Hamat, mi Arpad, mi Separvaim, mi Hena, mi Iva?”

¹⁴ Maia Hesekia e adia na leta i koniqira na mane adigoko, me tsokoa. Mi muri, me bâ i laona na Vale Tabu me moloa na leta ia i matana na Taovia,

¹⁵ me nonginongi me tsaria, “Taovia na God ni Israel, igoe o totu tana sasamu na totukae i kelana na rapoqira na angelo, migoe segeni moa o God, mo tagaovi kaputigira na vera sui tana barangengo popono. Igoe nogo o volâ na barangengo ma na masaoka.

¹⁶ Mi kalina ia Taovia, ko morosia na omea e laba vanigami. Ko rongomigira na omea sui aia Senakerib e tsaria gana ke tsaiginigo igoe na God

mamauri.

¹⁷ Taovia, igami sui lakalaka ami donaginino-goa laka igira na taovia tsapakae ni Asiria ara toroutsanigira nogo danga na puku na tinoni tavosi me totu mangu lê niqira kao,

¹⁸ mara kodogira sui lakalaka niqira god rongona ara tau saikesa na god manana, igira na titinoni gai ma na vatu lê ara aqosiginia moa na limana tinoni.

¹⁹ Mi kalina ia, Taovia nimami God, ko laumaurisigami tania na limaqira na Asiria, mi tana ti igira na puku sui tana barangengo popono sauba kara donaginia laka igoe segeni moa Taovia o God mana.”

A Isaia e Mologoko Ba Vania na Taovia Tsapakae

(Isaia 37:21-38)

²⁰ Mi muri, maia Isaia e mologoko bâ vania a Hesekia laka na Taovia e rongominogoa nina nonginongi,

²¹ miani nogo na omea vaga e tsaria na Taovia tana rongona a Senakerib, “Igoe a Senakerib, na verabau ni Jerusalem e kiataginigo me gilugamu.

²² ?Masei sagata nomoa igoe o peâ mo tsiria? Igoe o tau saikesa kukuni taniau, inau na God tabu loki ni Israel.

²³ Igoe o molomaigira nimu mane adigoko kara koesegeniqira i mataqu inau na Taovia, ma kara katelivaniau laka igoe, kolugira sui nimu terê, amu tangoligira sui na vungavunga katsi bâ tana Lebanon. Migoe o gini goko kaekae goto laka i tana nogo o kavitsunagira na gai na sida katsi liuliu bâ, ma na gai na aru kakai dou liuliu bâ,

me laka o ba tsau nogo i levugana patupatu na goana atsi.

²⁴ Mo gini goko kaekae goto laka igoe nogo o tsaigira na tuvu i laoqira na vera tavosi mo inuvia na kona, me laka igoe nogo o naua me gini mamatsa takuti na Kô Nile kalina igira nimu mane vaumate ara tulusavu i laona.

²⁵ “?Egua, laka o tau moa vati rongomia laka inau nogo au vangarau oka nogo na omea girani te ara laba? Mi kalina ia, minau au manalitovugira sui nogo. Inau nogo au sauvanigo igoe na susuliga gana na toroutsaniaqira na verabau ara poliginigira na baravatu kakai, ma kara viri totu tsuputsupu bamai na tapana na vatuqira.

²⁶ Migira na tinoni ara totu i tana ara tau saikesa tamanina sa susuligaqira; ara viri matagu moa me ponopala na tobaqira. Ara vaga saikesa moa na buruburu tana uta, se na buruburu ara dato lê i kelana vale, mi kalina e votu na guguri papara talu i longa me puasalaligigira sui.

²⁷ “Minau au donagininogoa pipi sui lakalaka na omea tana rongomu igoe, ma na omea sui o naua, me pipi sui tana nauna igoe o liu bâ. Mau donaginigotoa nimu momosatoba vaniau.

²⁸ Inau au rongominogoa na turupatuna nimu momosatoba ma nimu kaekae igoe, mi kalina ia, inau sauba kau kautiginia na salili na isumu, ma kau moloa na takutina na tapala tana mangamu, ma kau raqavisugo tana sautu igoe o liumai nogo i konina.”

²⁹ Mi muria, ma Isaia e tsarivania a Hesekia na taovia tsapakae, “Tana ngalitupa nogo iani,

mi tana ngalitupa vaolu goto, igamu e utu kamu tsukâ sa omea, sauba kamu gania moa na mutsa ara dato atsi i legai. Mi tana ngalitupa i gotu bâ, i tana moa ti igamu sauba kamu tangomana na tsuka omea levo ma na tsuriviaqira, ma kamu tsuka na itai na uaeni ma kamu pitsugira na vuaqira.

³⁰ Migira na tinoni ni Juda, igira ara matepitsa tana vailabu, sauba kara mauri dou vaga saikesa nogo na omea tsukatsuka e tsuna ao dou na lamuqira i laona na kao, mara molo vuaqira danga.

³¹ Me sauba nomoa kara matepitsa visana tinoni ara totu i Jerusalem mi tana Vungavunga Sion, rongona na Taovia nogo e padakuti matena ke gini laba na omea vaga ia.

³² “Miani nogoria na omea na Taovia e tsarino-goa tana rongona na taovia tsapakae ni Asiria: ‘Aia sauba e utu saikesa ke tangomana na sage-mai i laona na verabau iani, se ke gini vanavana bâ goto sa nina pipili i tana. Me ke tagara goto sa nina mane vaumate kolua nina tako ke mai varangisia na verabau iani, me utu goto sa gai na vovou kara tangomana na molodatoana i konina.

³³ Maia sauba ke liuvisutugua tana sautu i tana aia e liumai nogo i konina, me ke tau goto sage i laona na verabau iani. Inau nogo na Taovia au tsaria na omea iani.

³⁴ Inau sauba kau isutuguna na verabau iani, ma kau reitutugudoua tana rongogu segeni nogo inau, mi tana rongona goto na veke au nau-vaninogoa a David niqumaneaqo.’ ”

³⁵ Mi tana bongi nogo ia, me kesa nina angelo na Taovia e vano tana nauna i tana ara vaturikaea niqira valepolo igira na Asiria, me labumatesigira ara 185,000 na mane vaumate. ! Mi tana matsaraka rovorovo na dani ngana, ma na koniqira ara viri tsaro uluvaileqo, migira sui lakalaka ara matepitsu nogo!

³⁶ Mi kalina a Senakerib na taovia tsapakae ni Asiria e reivaganana ia, maia e mololea i tana me visutugua i Nineve.

³⁷ Me kesa dani, kalina aia e ba na samasama i laona nina vale tabu a Nisrok nina god, mara ka tû kaira a Adramelek ma Sareser, kaira na dalena nogo aia, mara ka ba labumatesiginia ka niqira isi, mi muri, mara ka tsogovano tana butona momoru ni Ararat. Me kesa segeni goto na dalena, aia a Esaradon, e tugua tamana tana nina aqo taovia tsapakae.

20

E Lobogu Loki a Heskia me Douvisutugua (Isaia 38:1-8, 21-22; 2 Turupatu Dato 32:24-26)

¹ Mi tana tagu vaga nogo ia, ma Heskia na taovia tsapakae e lobogu loki sosongo, me varangi nogo ke mate. Ma Isaia na propete aia na dalena a Amos e ba reia me tsarivania, “Na Taovia e tsarivanigo laka nimu aqo nomoa igoe ko mololakagira pipi sui nimu omea, rongona igoe sauba e utu ko douvisutugua tania nimu lobogu. Mo ko vangaraua moa na mate.”

² Ma Heskia e pilo bâ tana bengebenge me nonginongi me tsaria,

³ “Taovia, ko padatugua laka inau au totukakai i konimu igoe mau aqo dou vanigo, mau tovo sailaginia na naudouana moa na omea igoe o ngaoa kau naua.” Mi tana maia e ngangai loki sosongo.

⁴ Ma Isaia e tû, me mololea na taovia tsapakae. Mi kalina aia e tau vati taligu bâ i levugana na pakokana valena na taovia tsapakae, ma na Taovia e ketsalia

⁵ ke visutugua i konina a Hesehia gaqira taovia tsapakae igira nina tinoni na Taovia, me ke tsarivania, “Inau na Taovia nina God a David na mumuamu, au rongominogoa nimu nonginongi mau reinogoa na kô na matamu. Inau sauba kau maurisigo, mi tana tolunina dani igoe sauba ko tû, mo ko vano i laona na Vale Tabu.

⁶ Inau sauba kau tamivanigo ko mauri goto i laona ke sangavulu tsege na ngalitupa. Minau nogo sauba kau laumaurisigo igoe, ma na verabau ni Jerusalem goto, tania na limana na taovia tsapakae ni Asiria. Me sauba kau reitutu-tugu babâ moa na verabau iani tana rongogu segeni nogo inau, mi tana rongona goto na veke au nauvaninogoa a David niqû maneaqo.”

⁷ Mi muri, maia Isaia e tsarivanigira nina maneaqo na taovia tsapakae kara paoa na vuana kesa na gai me ke rapa, ma kara molo bâ tana tsopena, me ke gini douvisutugua.

⁸ Mi tana ma Hesehia e veisuâ a Isaia, “?Laka na papada gua sauba ke sauvulagi vaniau laka e mana nomoa na Taovia sauba ke maurisiau inau, mi tana tolunina dani kau tangomana nogo na vano tana Vale Tabu?”

⁹ Ma Isaia e gokovisu me tsarivania, “Aia nogo na Taovia sauba ke sauvanigo kesa na padapada gana ke sauvulagi laka aia sauba ke manalivanigo na omea e vekenogoa. ?Mi kalina ia, igoe ko tsarimai vaniau nagua o kilia, laka na auauna na aso ke tavongani bâ i nago ke sangavulu na tsakutua, se ke tavongani ratsuvisu i muri ke sangavulu na tsakutua?”

¹⁰ Ma Hesehia e gokovisu vania me tsaria, “!E lakagana lê na nauana ma na auauna na aso ke ratsu bâ i nago ke sangavulu na tsakutua! E dou ko naua me ke ratsuvisu i muri ke sangavulu na tsakutua.”

¹¹ Ma Isaia e nonginongi vania na Taovia, ma na Taovia e naua ma na auauna na aso e tavongani ratsuvisu i muri e sangavulu na tsakutua tana mani tsotsodato aia nogo a Ahas na taovia tsapakae e logoa.

Igira na Mane Adigoko ni Babilonia
(Isaia 39:1-8)

¹² Mi tana tagu goto vaga ia, maia na taovia tsapakae ni Babilonia, a Merodak Baladan na asana, aia na dalena a Baladan, e rongomia laka a Hesehia e lobogu loki sosongo, mi tana maia e molovanogira visana nina mane adigoko kara ba sauвания kesa nina leta ma nina vangalaka.

¹³ Ma Hesehia e soalakagira na mane adigoko girani, me sauvulagia vanigira pipi sui nina omea tatamani, igira nina siliva, ma nina qolumila, nina papasa ma nina kô sisigini dou, migira sui lakalaka goto nina vangana na vailabu. Me tagara lelê goto sa omea i laoqira nina voki na mololaka omea, se sa nauna goto i laona na

verana popono, ke tau sauvulagia vanigira kara morosia.

¹⁴ Mi muri, maia Isaia na propete e bâ i konina a Hesehia me veisuâ, “?Me laka iava vaga ara talumai na mane girani, ma nagua ara mai tsarivanigo igoe?”

Ma Hesehia e tuguvisua me tsaria, “Igira ara talumai i Babilonia, aia e kesa na vera ao sosongo.”

¹⁵ Ma Isaia e veisuagotoa, “?Me laka nagua ara ba reia i laona na valemua igoe?”

Ma Hesehia e tsarivania, “Igira ara reigira pipi sui lakalaka na omea. Me tagara lelê goto sa omea i laogira niqû voki na mani mololakâ omea kau tau sauvanigira kara reia.”

¹⁶ Mi tana, ma Isaia e tsarivania na taovia tsapakae, “Na Taovia Susuliga Sosongo e tsaria laka

¹⁷ na tagu e maimai nogo i tana pipi sui na omea igira na mumuamu ara mololakagira tsaumai i dani eni, sauba kara adivanogira sui lakalaka i Babilonia. Me ke tagara lelê goto sa omea ke totuvisu ieni.

¹⁸ Me sauba kara aditsekavanogira visana vidaqira igira na kukuamu manana igoe, ma kara vasigira gana kara ago tana valena na taovia tsapakae ni Babilonia.”

¹⁹ Ma Hesehia e padagadovia na rongona na goko vaga ia, laka sauba ke totu moa na rago ma na goto i laona na verana tana maurina popono, mi tana, maia e tsarivania a Isaia, “Na goko vaga igoe o sauvaniau me talu i konina na Taovia, aia e dou vaniau sosongo nomoa.”

A Hesekia e tsaia na mao qilomoti me aqosia na sautu vania na kô i tana ke liu ti ke ba tsau i Jerusalem. (20:20)

*Na Susuina Nina Aqotagao a Hesekia
(2 Turupatu Dato 32:32-33)*

²⁰ Migira sui lakalaka na omea tavosi aia Hesekia na taovia tsapakae e naugira, migira sui nina aqo malagai, ma na turupatuna e koegua aia e tsaia na sautu i vavana kao, i tana ke liu na kô ti ke ba tsau i laona na verabau, igira sui lakalaka ara maretsunagira nogo i laona na papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakae tana Juda.**

²¹ Me mate a Hesekia, ma Manase na dalena e tugua tamana tana nina aqo taovia tsapakae.

21

*A Manase na Taovia Tsapakae Tana Juda
(2 Turupatu Dato 33:1-20)*

¹ Maia Manase e sangavulu ruka moa na ngalitupana kalina e lia na taovia tsapakae tana Juda, me tagao i Jerusalem i laona e tsege sangavulu tsege na ngalitupa. Ma na tinana, aia ko Hepsiba.

² Maia e muritaonigira na omea marasibiga ara naua igira na puku tinoni tavosi aia na Taovia e tsialigigira i sau tania na kao ia kalina igira nina tinoni ara maimai moa i sautu, ma Manase e sasi sosongo i matana na Taovia.

³ Maia e logovisugira tugua niqira nauna na mani samasama igira na ponotoba tana nauna nogo a Hesekia na tamana e toroutsanigira

sui nogo; me logogira na belatabu agana na samasama vaniana Baal, me aqosigira goto na titinonina na god daki ko Asera, vaga saikesa nogo a Ahab na taovia tsapakae ni Israel e naunogoa. Ma Manase e samasama vanigira goto na veitugu.

⁴ Maia e logogira goto visana na belatabu vanigira na ponotoba i laona saikesa nogo na Vale Tabu, tana nauna nogo aia na Taovia e tsaria laka i tana nogo kara ba samasama vania aia.

⁵ Mi tana kaira ruka na pakokana na Vale Tabu aia e logogira goto visana na belatabu agana na samasama vaniaqira na veitugu.

⁶ Maia Manase e gini kodoputsa na dalena segeni vaga na savori-kodokodo. E dona na basutidao ma na aqotidao, me ba lavegoko i koniqira igira ara dona na tatada rongona kara tsarivulagia na omea sauba ke laba, mi koniqira goto igira ara dona na goko vaniaqira igira ara mate nogo. Maia e sasi loki liuliu goto bâ i matana na Taovia, me tsaia me gini momosa loki na tobana.

⁷ Maia e adia na titinonina na god daki ko Asera, me ba moloa i laona na Vale Tabu, i tana nauna nogo na Taovia e tsarivanikaira nogo a David ma Solomon aia na dalena: “Ieni nogo i Jerusalem, tana Vale Tabu iani, aia nogo na nauna inau au vilinogoa i laoqira na butona kao sui ara tamanina igira na sangavulu ruka na puku tana Israel, ke lia na nauna i tana kamu mai samasama vaniau inau.

⁸ Me ti vaga igira na tinoni ni Israel kara muridougira pipi sui niqū vali, ma kara manali

poponoa na Ketsa aia a Moses niqū maneaqo e saunogoa vanigira, mi tana, minau sauba e utu kau tamia kara tsialigigira tania na kao inau au saunogoa vanigira na mumuaqira.”

⁹ Migira na tinoni tana Juda ara tau goto rongomangana na Taovia, maia Manase e raqa sasiligira mara naugira na sasi loki goto bâ, liusigira na sasi sui ara naua igira na puku tavosi sui aia na Taovia e tsialigigira i sau tania na kao ia, kalina igira nina tinoni ara maimai moa i sautu.

¹⁰ Mi tana mangaqira nogo na propete igira nina maneaqo, aia na Taovia e tsarivaganana,

¹¹ “Aia Manase na taovia tsapakae tana Juda e naugira na omea marasibiga seko sosongo, liusigira bâ na omea ara naua igira na tinoni ni Kanaan; me kolugotoa nina titinonina na god peropero gira aia e gini raqa sasiligira na tinoni ni Juda tana sasi.

¹² Me vaga ia, minau na Taovia God ni Israel, sauba kau moloa kesa na vatana na rota seko loki sosongo ke gadovia na Jerusalem ma na Juda popono, rongona ti pipi sei ke rongomia na turupātuna na omea vaga ia e laba, sauba ke novo loki sosongo.

¹³ Inau sauba kau kedea na Jerusalem vaga au naunogoa vania na Samaria, me vaga goto au nauvania a Ahab na taovia tsapakae ni Israel migira sui na kukuana. Sauba kau tsapua na Jerusalem ma kara maleligi sui saikesa na tinonina, vaga moa na peleti ara vulimalea mara mamatsalia, mara kovoragini lakâ.

¹⁴ Me sauba kau tsoniligigira na tinoni ara

matepitsa tana vailabu, ma kau mologira tana limaƣira gaƣira gala, migira nogo kara tuliusigira ma kara tamanina niƣira kao.

¹⁵ Minau sauba kau naua na omea vaga ia vanigira niƣu tinoni rongona igira ara sasi i mataƣu, mara tsaia me gini momosa loki na tobaƣu, e tû nogo tana tagu kalina igira na mumuaƣira ara rutsuligi tania na Ejipt me tsaumai i dani eni.”

¹⁶ Maia Manase e labumatesigira ara danga sosongo na tinoni dou, me gini dangadato na gabu tana sautu popono ni Jerusalem. Me naua na omea vaga ia, me gini pabogotoa nina raƣa sasiliaƣira na tinoni ni Juda tana samasama vaniaƣira na god peropero, me naua migira sui ara sasi i matana na Taovia.

¹⁷ Migira sui lakalaka na omea tavosi aia Manase e naugira, kolugira goto na sasi loki sui aia e naugira, ara maretsunagira nogo tana papi ara soaginia **Niƣira Aƣoaƣo Igira na Taovia Tsapakae tana Juda.**

¹⁸ Ma Manase e mate mara ƣilua tana vatuluma i laona nina uta na taovia tsapakae, nina uta nogo a Usa, maia Amon na dalena e tugua tamana tana nina aƣo taovia tsapakae.

*A Amon na Taovia Tsapakae Tana Juda
(2 Turupatu Dato 33:21-25)*

¹⁹ Maia Amon e rukapatu ruka na ngalitupana kalina e lia na taovia tsapakae tana Juda, me tagao i Jerusalem i laona e ruka moa na ngalitupa. Ma na tinana, aia nogo ko Mesulemet, na dalena daki a Harus ni Jotba.

²⁰ Aia e usuli saikesalia a Manase na tamana, me sasi sosongo i matana na Taovia;

²¹ me nautaonia moa nina aqoaqo seko na tamana, me samasama vanigira na titinonina na god peropero aia nogo na tamana e samasama vanigira.

²² Aia e sove tania na Taovia niqira God na mumuana, me peagira sui nina ketsa na Taovia.

²³ Migira nina mane sasanga nogo a Amon ara voroganamate, mara ba labumatesia i laona na valena segeni.

²⁴ Mi muri, migira na tinoni ni Juda ara labumatesigira igira ara labumatesia a Amon, mara molokaea a Josia na dalena ke taovia tsapakae.

²⁵ Migira sui lakalaka na omea tavosi aia Amon e naugira, ara maretsunagira nogo tana papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakae tana Juda.**

²⁶ Mara qilua a Amon tana vatuluma tana nina uta a Usa, ma Josia na dalena e tugua tamana tana nina aqo taovia tsapakae.

22

A Josia na Taovia Tsapakae Tana Juda (2 Turupatu Dato 34:1-2)

¹ Ma Josia e alu moa na ngalitupana kalina e lia na taovia tsapakae tana Juda, me tagao i Jerusalem i laona e tolu sangavulu kesa na ngalitupa. Ma na tinana, aia nogo ko Jedida na dalena daki a Adaia ni Boskat.

² Ma Josia e naua moa na omea e dou i matana na Taovia; me muritaonia na omea e naua a David na mumuana, me muridougira manana pipi sui nina ketsa God.

*Ara Tsodovulagia na Papi na Ketsa
(2 Turupatu Dato 34:8-28)*

³ Mi tana sangavulu alunina ngalitupa nina aqotagao a Josia na taovia tsapakae, maia e molovanoa nina mane mamare a Sapan, na dalena a Asalia, ma na kukuana a Mesulam, ke bâ tana Vale Tabu me ketsalia:

⁴ “Ko bâ i konina a Hilkia na Mane Tabu Loki, mo ko adia na mamarena na dangana na qolo igira na manetabu ara matali matsapa na Vale Tabu ara adia i koniqira na tinoni ara mai na samasama.

⁵ Mo ko tsarivania ke saugira na qolo ia vanigira na mane ara reitutugua na aqona na vaolusiana na Vale Tabu. Niqira aqo kara voliginigira

⁶ igira ara aqo tana kamoda mi tana aqosi simente, ma na voliaqira na tiba ma na vatu ara kilia agana na vaolusiana na Vale Tabu.

⁷ Migira na mane ara tagaovia na vavanona na aqo ia ara aqo dou manana, mara tau goto dona na peqo, te e tau kilia kara lavea i koniqira laka ara gini aqo koegua na qolo ia.”

⁸ Mi kalina a Sapan e adibavania a Hilkia nina turupatu na taovia tsapakae, ma Hilkia e tsarivania laka aia e ba tsodoa na papi na Ketsa i laona na Vale Tabu. Ma Hilkia e sauvania na papi ia, ma Sapan e tsokoa.

⁹ Mi muri, maia e visutugua i konina na tsovia tsapakae me tsarivanja: “Igira nimu maneaqo ara adigira nogo na qolo ara totu i laona na Vale Tabu, mara ba sauvanigira na mane ara tagaovia na vavanona na vaolusiana na Vale Tabu.”

¹⁰ Mi muri, me tsarigotoa, “Iani nogo kesa na papi aia Hilkia e sauvaniau.” Maia e tsokovania na taovia tsapakae.

¹¹ Mi kalina na taovia tsapakae e rongomia na goko i laona na papi ia, maia e ratsivotâ na polona tana padasavi.

¹² Me tû me ketsalitungira a Hilkia na manetabu, ma Ahikam na dalena a Sapan, ma Akbor na dalena a Mikaia, ma Sapan nina mane mamare na taovia tsapakae, ma Asaia nina mane sasanga, me tsarivanitungira

¹³ “Kamu tu vano ma kamu tu ba lavegoko i konina na Taovia vaniau, me vanigira sui goto na tinoni tana Juda, tana rongona na sasani vaga ara marea tana papi iani. Na Taovia e kore sosongo vanigita rongona igira na mumuada ara tau saikesa naua moa na omea ara totu i laona na papi iani e ketsaligira kara naua.”

¹⁴ Mi tana mi tugira a Hilkia, ma Ahikam, ma Akbor, ma Sapan ma Asaia ara tu ba lavegokona i konina kesa na daki, ko Hulda na asana, aia e kesa na propete e totu i laona na butona vaolu na vera ni Jerusalem. Ma na tauna aia a Salum, na dalena a Tikva ma na kukuana a Harhas, aia nogo e reitutugugira na polona na vale tabu. Mi tugira ara tu tsaritungutugua vania na omea vaga ara laba,

¹⁵ maia ko Hulda e tsarivanitungira kara tu

adivisugoko vania na taovia tsapakae ma kara tu tsarivania

¹⁶ na omea e tsaria na Taovia: “Inau sauba kau kede na vera ni Jerusalem migira sui nina tinoni, vaga nogo ara marea tana papi aia na taovia tsapakae e vasini tsokoa.

¹⁷ Igira ara reisaviau mara savori-kodoputsa vanigira na god tavosi, me tsaia me gini momosa loki na tobaqu tana rongona na omea sui igira ara naua. Maia nogoria na rongona te e gini momosa loki na tobaqu vania na Jerusalem, me utu goto ke bisi lê na korequ.

¹⁸ Ma kamu tu tsarivaganana iani vania na taovia tsapakae aia e molomai tugamu, laka inau na Taovia God ni Israel au tsarivania: Igoe o rongominogoa na omea ara marea i laona papi ia,

¹⁹ mo gini padasavi sosongo nogo, mo molot-sunali segenimu i mataqu inau, mo ratsivotâ na polomu mo ngangai, kalina igoe o rongomia laka kau kede koeguania inau na Jerusalem migira nina tinoni. Inau sauba kau naua me ke mataguniga loki sosongo na rereina na Jerusalem, migira na tinoni sauba kara gini aqo na asana Jerusalem tana vealaginiaqira na tinoni. Minau au rongominogoa nimu nonginongi,

²⁰ ma na kede inau au vangaraunogoa laka ke gadovia na Jerusalem, sauba ke tau nogo laba poi tsau tana murina na mateamu igoe. Minau sauba kau mologo igoe ko mate tana rago.”

Mi tugira ara tu adivisua vania a Josia na taovia tsapakae na goko iani.

23

A Josia e Vuigira Sui Niqira Nauna na Samasama Igira na Ponotoba

(2 Turupatu Dato 34:3-7, 29-33)

¹ Ma Josia na taovia tsapakae e soasaigira sui lakalaka na tinoni lokiloki ni Juda mi Jerusalem,

² migira sui lakalaka ara vano tana Vale Tabu, kolugira goto na manetabu ma na propete, migira sui goto na toga, igira ara tamani danga migira goto ara tau tamani sa omea. Mi mataqira sui, aia na taovia tsapakae e tsokovulagia na papi popono na taso aia ara ba tsodoa i laona na Vale Tabu.

³ Maia e tudato i ligisana niqira tuguru na taovia tsapakae, me naua kesa na vaitasogi kolua na Taovia, laka aia ke rongomangana dou, me ke muridougira nina ketsa ma nina vali tana tobana mi tana tidaona popono, me ke manaligira sui na aqona na vaitasogi vaga ara maregira i laona na papi ia. Migira sui goto na toga ara totu i tana ara vekea laka kara manalidoua niqira tabana na vaitasogi.

⁴ Mi muri, ma Josia e ketsalia a Hilkia na Mane Tabu Loki migira sui nina manetabu sasanga, migira goto na mane matali ara pitumatsapa na Vale Tabu, kara ba aditsunamaigira sui i tano tania na Vale Tabu, igira sui lakalaka na omea ara gini aqo tana samasama vaniana Baal, me vania na god daki ko Asera, me vanigira na veitugu. Maia na taovia tsapakae e kodogira sui na omea levolevo girani i tabana i tano na verabau varangisia na Poi ni Kidron, me sui ia,

maia e ketsaligira kara adivanoa na toraqira i Betel.

⁵ Maia e suilavaginigira tana niqira aqo igira na manetabu igira na taovia tsapakae tana Juda ara tabugira gana kara savori-kodoputsa tana na niqira belatabu na ponotoba ara totu i laoqira na verabau sui tana Juda, me visana goto tana nauna varangisia i Jerusalem, igira sui na manetabu ara savori-kodoputsa vania Baal, me vania na aso, ma na vula, ma na veitugu, migira sui goto na omea ara totu tana masaoka.

⁶ Maia e adiligia tania na Vale Tabu na titi-nonina na god daki ko Asera, me adi bâ i tano tania na verabau tana Poi ni Kidron, mi tana e kodoa, me taia na madaovana tsau kalina e lia na papasa lê, me ba rasavaginigira tana qiluqilu na vera.

⁷ Maia e toroutsanigira niqira voki igira na mane rebi ara totu polipolia na Vale Tabu. Mi tana nogo igira na daki ara vosigira na polo ara gini aqo tana samasama vaniana ko Asera.

⁸ Maia e adimaigira i Jerusalem igira sui na manetabu ara totu tana verabau sui tana Juda, maia e tangopekegira na belatabu sui ara totu tana butona kao popono i tana igira ara savori kodoputsa. Maia e toroutsangira goto na belatabu ara balovanigira na naniqoti tidao ara totu varangisia na matsapakapu, a Josua e aqosia kalina aia e taovia tagao tana verabau ia, ma na matsapakapu ia e totu tabana mauli vania na matsapakapu loki kalina o sage ba tana verabau ia.

⁹ Mara tau tamivanigira na manetabu girani kara aqo tana Vale Tabu, mara tamivanigira

moa kara sanga na ganiana na breddi e tagara isti i laona igira na tinoni ara sauvanigira na manetabu tavosi.

¹⁰ Maia Josia e tangopekegoota i Topet, niqira nauna na mani samasama igira na ponotoba tana Qou ni Hinom, rongona ke gini tagara goto ke kesa ke gini savori-kodokodo na dalena mane se na dalena daki vania na god Molek.

¹¹ Maia e adiligigira goto na ose igira na taovia tsapakae tana Juda ara balovaninogoa gana na mani samasama vaniana na aso, me kodogira goto na terê ara gini aqo tana samasama ia. Igirani ara mololakagira tana pakokana na valetabu, varangisia na matsapakapu e tau ao tania na valena a Natan Melek aia e kesa na mane sasanga loki tana valena na taovia tsapakae.

¹² Ma Josia e vui tsunagira goto na belatabu igira na taovia tsapakae tana Juda ara aqosigira tana kelana na valena a Ahas na taovia tsapakae, kolugira goto na belatabu aia Manase na taovia tsapakae e aqosigira mara totu tana ruka na pakokana na Vale Tabu; maia e tala kotsokotso-gira, me ba tsonigira tana Poi ni Kidron.

¹³ Ma Josia e tangopekegira goto na belatabu aia a Solomon na taovia tsapakae e logogira tabana i longa na Jerusalem, mi tabana i ata na Vungavunga na Olive, agana na samasama vaniaqira na titinonina marasibiga ko Astarte na god daki ni Sidon, ma Kemos na god ni Moab, ma Molek na god ni Amon.

¹⁴ Maia Josia e tairutugira goto na tuguru vatu, me kavitsunâ na titinonina na god daki ko

Asera, mi tana nauna tana ara tukae igira aia e tsavuginia na sulina tinoni mate.

¹⁵ Ma Josia e toroutsanigotoa na nauna na mani samasama e totu i Betel, aia nogo a Jeroboam na dalena a Nebat e logoa, aia e raqa sasiligira na Israel tana sasi. Ma Josia e toroveo tsunâ na belatabu, me taitapaligira na vatuna, tsau kalina ara lia na papasa lê; me kodogotoa na titinonina na god daki ko Asera.

¹⁶ Mi muri, ma Josia e moro bamai, me reigira visana na vatuluma tana tetena ia; me mologinigira na tinoni kara ba adirutsumigira na suligira na tinoni mate ara totu i laona, maia e kodogira i kelana na belatabu ia. Mi tana nauvaganana ia, maia e tangopekea na belatabu, vaga saikesa nogo aia na propete e katevulagi idanogoa, idavia na bongi tabu kalina a Jeroboam na taovia tsapakae e tutû i ligisana na belatabu. Ma Josia e moro bamai goto, me reia na vatulumana kesa na propete, aia e kate idanogoa laka sauba kara laba na omea girani.

¹⁷ Me veisua: “?Laka aseï na vatulumana ngana?”

Migira na tinoni ni Betel ara gokovisu vania mara tsaria, “Aia nogoria na vatulumana na propete e talumai tana Juda, me katevulagi idanogoa na omea girani igoe o nauvania na belatabu iani.”

¹⁸ Ma Josia e ketsaligira, “Kamu moloa ke totu vaga nogo ia. Laka goto na peleana na sulina.”

Me vaga ia, migira ara tau pelea na sulina ia, mara tau goto pelea na sulina na propete e talumai tana Samaria.

19 A Josia e toroutsanigira sui niqira nauna na samasama igira na ponotoba, igira nogo na taovia tsapakae ni Israel ara logogira i laona pipi na verabau tana Israel, mara tsaia me gini momosa loki na tobana na Taovia. Me nauvanigira pipi sui na belatabu girani na omea vaga nogo aia e naua i Betel.

20 Me matesigira sui lakalaka na manetabu ponotoba tana belatabu i tana igira ara naua niqira aqo, me kodogira na sulina tinoni mate i kelana pipi sui na belatabu. Mi muri, maia e visutugua i Jerusalem.

*A Josia e Lokisia na Dani Tabu na Paseka
(2 Turupatu Dato 35:1-19)*

21 Maia Josia na taovia tsapakae e moloketsa vanigira na toga, kara lokisia na Dani Tabu na Paseka tana padalokiana na Taovia niqira God, vaga nogo ara marea tana papi na taso.

22 Me tagara goto sa vidaqira na taovia tsapakae tana Israel mi tana Juda ke lokisi vaganana ia na Dani Tabu na Paseka, tû kalina igira na mane pede ara tagao tana veraqira.

23 Mi kalina moa ia, tana sangavulu alunina ngalitupa nina aqotagao a Josia, te ara lokisia na Dani Tabu na Paseka i Jerusalem.

Visana Goto na Oli e Naugira a Josia

24 Maia Josia e matesigira goto igira sui ara dona na goko vaniaqira igira ara mate nogo, migira goto ara dona na tatada ma na katevulagiana na omea sauba ke laba i muri, me toroutsanigira sui na nununa na god peropero na vangatao na vale, migira sui goto na titinonina

na god peropero tavosi, ma na vangana goto niqira mani samasama igira na ponotoba ara totu bamai i laona na vera ni Jerusalem mi tana Juda popono, gana aia ke gini manaligira na ketsa sui ara maregira tana papi aia Hilkia na Mane Tabu Loki e tsodoa i laona na Vale Tabu.

²⁵ Idavia a Josia e tagara goto ke kesa na taovia tsapakae ke aqodou vaga aia vania na Taovia tana tobana popono, mi tana papadana ma na susuligana popono, me ke muri poponoa nina Ketsa a Moses; mi murina ia me tau goto totu ke kesa na taovia tsapakae ke aqodou vaga ia.

²⁶ Me tau moa vati puka nina momosatoba loki na Taovia vanigira na Juda tana rongona na omea seko e naugira a Manase na taovia tsapakae.

²⁷ Ma na Taovia e tsaria, “Inau sauba kau nauvanigira na Juda na omea inau au naunogoa vanigira na Israel: sauba kau tsialigigira na tinoni ni Juda tania na mataqu, ma kau sove tania na Jerusalem na verabau aia inau au vilinogoa, ma na Vale Tabu aia na nauna inau au tsarinogoa i tana kara ba samasama vaniau.”

*Na Susuina Nina Aqotagao a Josia
(2 Turupatu Dato 35:20-36:1)*

²⁸ Igira sui lakalaka na omea tavosi aia Josia na taovia tsapakae e naugira, ara maretsunagira nogo tana papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo na Taovia Tsapakae Tana Juda.**

²⁹ Mi tana tagu a Josia e taovia tsapakae, maia Neko na taovia tsapakae tana Ejipt e raqâ nina alaala na mane vaumate, mara bâ tana

Kô Euprates ke ba sangâ na taovia tsapakae ni Asiria. Maia Josia e tovoa laka ke utusigira na mane vaumate ni Ejipt i Megido, mi tana aia e mate tana vailabu.

³⁰ Migira nina mane sasanga ara tsebakaea na konina a Josia i laona kesa na terê mara adivisutugua i Jerusalem, mi tana nogo ara qilua tana vatulumagira na taovia tsapakae.

Migira na tinoni ni Juda ara vilia a Joahas na dalena nogo a Josia mara ninaginia na oela maia e lia na taovia tsapakae.

*A Joahas na Taovia Tsapakae Tana Juda
(2 Turupatu Dato 36:2-4)*

³¹ Aia Joahas e rukapatu tolu na ngalitupana kalina e lia na taovia tsapakae tana Juda, me tagao i Jerusalem i laona e tolu moa na vula. Ma na tinana, aia nogo ko Hamutal, na dalena daki a Jeremia ni Libna.

³² Maia e muritaonia moa niqira sasaga na mumuana, me sasi loki i matana na Taovia.

³³ Me sui nina aqotagao a Joahas kalina a Neko na taovia tsapakae ni Ejipt e aditseka i Ribla tana butona kao ni Hamat, me turugira na Juda kara tusu takesi vania ke 3,400 kilo na siliva, me tolu sangavulu vati kilo na qolumila.

³⁴ Maia Neko na taovia tsapakae e molokaea a Eliakim aia e kesa goto na dalena a Josia vaga na tuguna a Josia, me olia na soana me soaginia a Jehoiakim. Ma Neko na taovia tsapakae e adivanoa a Joahas i Ejipt, maia e ba mate i tana.

*A Jehoiakim na Taovia Tsapakae tana Juda
(2 Turupatu Dato 36:5-8)*

³⁵ Ma Jehoiakim na taovia tsapakae e aditakesi i koniqira nina tinoni, taonia na dangana nina tamani pipi tinoni, gana ke gini tsodo qolona na takesi vaga na taovia tsapakae ni Ejipt e kilia kara sauvania.

³⁶ A Jehoiakim e rukapatu tsege na ngalitupana kalina aia e lia na taovia tsapakae tana Juda, me tagao i Jerusalem i laona e sangavulu kesa na ngalitupa. Ma na tinana, aia nogo ko Sebida, na dalena daki a Pedaia ni Ruma.

³⁷ Maia goto a Jehoiakim e muritaonia niqira aqoseko igira na mumuana, me sasi loki i matana na Taovia.

24

¹ Mi kalina a Jehoiakim e taovia tsapakae, ma Nebukadnesar na taovia tsapakae ni Babilonia e ba bokia na Juda, mi laona e tolu na ngalitupa e turuginia a Jehoiakim ke aqo i vavana nina tagao aia; mi muri, maia Jehoiakim e sove goto na nauana.

² Maia na Taovia e molovanogira na alaala na mane vaumate ni Babilonia, mi Siria, mi Moab, mi Amon, kara baginia a Jehoiakim, ma kara ba toroustantia na Juda, vaga nogo na Taovia e kate idanogoa tana mangaqira igira na propete laka na omea vaga ia aia nogo sauba ke naua.

³ Me laba vaga ia tana nina pede nogo na Taovia, gana ke gini tsialigi saikesaligira na tinoni ni Juda tania na matana, tana rongogira sui na sasi aia Manase na taovia tsapakae e naugira,

⁴ me putsikae bâ tana rongona aia e labumate-sigira danga sosongo na tinoni dou. Maia na

Taovia e utu goto ke padalevania nina sasi a Manase tana rongona e naua na omea vaga ia.

⁵ Migira sui lakalaka na omea tavosi a Jehoiakim e naugira, ara maretsunagira nogo tana papi ara soaginia **Niqira Aqoaqo Igira na Taovia Tsapakae tana Juda.**

⁶ Ma Jehoiakim e mate, ma Jehoiatsin na dalena e tugua tamana tana nina aqo taovia tsapakae.

⁷ Na taovia tsapakae ni Ejipt migira nina mane vaumate ara tau goto rutsuligi tania na Ejipt, rongona tana tagu ia aia na taovia tsapakae ni Babilonia e tagaovi kaputigira sui na butona kao ara tamanina igira na Ejipt, tû tana Kô Euprates me tsau bâ tana niqira votavota na Ejipt tabana i vava.

*A Jehoiatsin na Taovia Tsapakae tana Juda
(2 Turupatu Dato 36:9-10)*

⁸ Maia Jehoiatsin e sangavulu alu na ngalitu-pana kalina e lia na taovia tsapakae tana Juda, me tagao i Jerusalem i laona e tolu moa na vula. Ma na tinana, aia nogo ko Nehusta na dalena daki a Elnatan ni Jerusalem.

⁹ Maia Jehoiatsin e muritaonia nina aqoseko na tamana, maia goto e sasi loki i matana na Taovia.

¹⁰ Tana tagu nogo aia Jehoiatsin e aqotagao, migira nina mane sasanga a Nebukadnesar ara raqâ niqira alaala na mane vaumate, mara baginia na Jerusalem mara ba totukapusi ponoa.

¹¹ Mi kalina igira ara totukapusi vaganana ia, maia Nebukadnesar segenina nogo e mailaba i Jerusalem.

¹² Mi tana maia Jehoiatsin e tavongani seseada kolua na tinana, migira na dalena, ma nina mane sasanga, migira goto na maneaqo tana valena, mara molo segeniqira tana limaqira na Babilonia. Mi tana alunina ngalitupana nina aqotagao a Nebukadnesar, maia e aditseka a Jehoiatsin

¹³ me adivanogira i Babilonia pipi sui na omea loki matena i laona na Vale Tabu mi laona na valena na taovia tsapakae. E vaga saikesa nogo e kate idanogoa na Taovia, maia Nebukadnesar e tairutugira sui na omea levolevo qolumila aia a Solomon na taovia tsapakae e aqosigira nogo, agana na gini aqo i laona na Vale Tabu.

¹⁴ Ma Nebukadnesar e aditsekagira sui na tinoni ni Jerusalem, kolugira sui na dalena na taovia tsapakae, migira sui goto na tinoni lokiloki, migira sui kolu ara sangavulu toga na tinoni. Me aditsekagira goto igira sui na mane ara sasaga sosongo tana aqo, kolugira goto igira ara aqo tana tapala, migira lelê moa na tinoni sekona lê e mologira kara totuvisu tana Juda.

¹⁵ Ma Nebukadnesar e aditseka a Jehoiatsin i Babilon, kolugotoa na tinana, migira na tauna, ma nina mane sasanga, migira goto na tinoni lokiloki tana Juda.

¹⁶ Maia Nebukadnesar e aditsekagira bâ i Babilonia igira sui na mane tangirongo, migira sui kolu ara vitu toga na tinoni, mara kesa toga igira na mane ara sasaga sosongo tana aqo,

kolugira goto igira ara aqo tana tapala, migira sui lakalaka na mane ara susuliga me tugugira nogo na sanga vano tana vailabu.

¹⁷ Ma Nebukadnesar e molokaea a Matania, aia na niana a Jehoiatsin, me lia na taovia tsapakae tana Juda, me olia na asana me soaginia a Sedekia.

*A Sedekia na Taovia Tsapakae tana Juda
(2 Turupatu Dato 36:11-12; Jeremia 52:1-3a)*

¹⁸ Maia Sedekia e rukapatu kesa na ngalitupana kalina e lia na taovia tsapakae tana Juda, me tagao i Jerusalem i laona e sangavulu kesa na ngalitupa. Ma na tinana, aia nogo ko Hamutal na dalena a Jeremia ni Libna.

¹⁹ Ma Sedekia e sasi sosongo i matana na Taovia i gotu, vaga saikesa nogo a Jehoiakim e naunogoa.

²⁰ Maia na Taovia e gini kore loki sosongo vanigira na tinoni ni Jerusalem ma na Juda, me tsialigigira tania i matana.

25

*E Puka na Verabau ni Jerusalem
(2 Turupatu Dato 36:13-21; Jeremia 52:3b-11)*

¹ Maia Sedekia e tû, me sove tania a Nebukadnesar na taovia tsapakae ni Babilonia. Mi tana maia Nebukadnesar e mai kolugira nina mane vaumate, me baginia na vera ni Jerusalem tana sangavulunina dani i laona na sangavulunina vula, tana siunina ngalitupana nina aqotagao a

Sedekia. Migira ara ba vaturikaea niqira vale-polo tabana i tano na verabau, mara molokae-gira na gai na vovou polia na baravatuna,

² mara totukapusia babâ poi e tsau tana sangavulu kesanina na ngalitupana nina aqotagao a Sedekia.

³ Mi tana siunina dani i laona na vatinina vula tana ngalitupa moa ia, kalina e seko liuliu bâ na uvirau, migira na tinoni ara tau goto tamanina sa omea kara gania,

⁴ mara viri tapa goto na baravatuna na verabau ia. Me atsa moa igira na Babilonia ara totukapusia na verabau ia, ma Sedekia kolugira nina mane vaumate ara tangomana moa na tsogopoi tana bongi. Ara tsogo rutsu tana matsapakapu e totu ka levugaqira ruka na baravatu varangisia nina uta na taovia tsapakae, mara tsogo kalea na Poi ni Jordan.

⁵ Migira na mane vaumate ni Babilonia ara takuvi tsaria a Sedekia, mara ba tangolia tana poiatsa varangisia i Jeriko, migira sui nina mane vaumate ara tsogoligi tania.

⁶ Mara adivanoa a Sedekia i konina a Nebukadnesar na taovia tsapakae, aia e totu tana verabau ni Ribla, mi tana maia Nebukadnesar e molokede vania.

⁷ Ara labumatesigira na dalena a Sedekia i matana nogo ia, mi muri, ma Nebukadnesar e ketsaligira kara putsuli rutsumi vania na matana a Sedekia, mara soriginia na itai tapala, mara adivanoa i Babilon.

*Ara Toroutsania na Vale Tabu
(Jeremia 52:12-33)*

⁸ Mi tana vitunina dani i laona na tsegenina vula tana sangavulu siunina ngalitupana nina aqotagao a Nebukadnesar na taovia tsapakae tana Babilonia, ma Nebusaradan, aia nina mane na sauparovata na taovia tsapakae ma gaqira taovia tagao na mane vaumate, e ba sage i Jerusalem.

⁹ Aia e mololakena na Vale Tabu, ma na valena na taovia tsapakae, ma na valeqira sui igira na tinoni tangirongo tana Jerusalem,

¹⁰ migira nina mane vaumate ara ba vui pukaligira na baravatuna na verabau ia.

¹¹ Mi muri, ma Nebusaradan e adivanogira i Babilonia igira sui na tinoni ara totuvisu i laona na verabau ia, kolugira na mane ara sasaga sosongo tana aqo mara totuvisu moa i tana, migira goto ara ba sanga tabana koniqira na Babilonia.

¹² Maia e molovisugira kara totu moa tana Juda igira visana na tinoni ara tau saikesa tamanina sa omea, mara tau goto tamanina sa kao, me mologira kara aqo tana niqira uta na uaeni, ma niqira uta tavosi goto ara vano tania igira na tamanina.

¹³ Migira na Babilonia ara tai rutugira na tuguru tapalamila migira na terê ara totu i laona na Vale Tabu, kolugotoa na belena na taqi loki tapalamila, mara adivanogira sui na tapalamila i Babilon.

¹⁴ Mara adivanogira goto na savolo, ma na omea na mani molosageana na tora ara gini aqo tana malesiana na belatabu, ma na gai na matesi bulu iruiru, migira na popo gana na

mani molotsavuana na gabuna na omea tuavati ara gini savori-kodoputsa, migira goto na popo ara gini aqo na kodoana na buluna gai uruuru, migira sui goto na omea tapalamila tavosi ara gini aqo i laona na Vale Tabu.

¹⁵ Mara adivanogira sui lakalaka na omea ara aqosiginia na qolumila se na siliva, kolugira goto na popo tetelo ma na omea agana na molosageana na madaova gagâ.

¹⁶ Migira na omea tapalamila sui aia nogo a Solomon na taovia tsapakae e aqosigira vania na Vale Tabu, i kaira ruka na tuguru loki, migira na terê, maia na belena taqi loki. Ara mamava sosongo, me tau tangomana na donaginiana na mamavaqira.

¹⁷ Mi kaira ruka na tuguru loki e kesa moa atsa ka rereiqira: pipi kesa ka vidaqira e sangava vati na datona, kolua na inilau tapalamila i kelana tsotsodo, aia e tinaqe tsege labu tsege na datona. Me polipoponoa na inilau ia ara inilauginia na nununa na vuanagai momolilo tapalamila.

*Ara Adivanogira na Tinoni ni Juda i Babilon
(Jeremia 52:24-27)*

¹⁸ Maia goto a Nebusaradan, aia gaqira taovia tagao igira na mane vaumate ni Babilon, e aditsekaturigira a Seraia na Mane Tabu Loki, ma Sepania na manetabu aia e mai ruka i vavana na Mane Tabu Loki, mi tugira goto tolu na mane matali Vale Tabu.

¹⁹ Mi tana verabau ia aia e adia gaqira taovia tagao na mane vaumate, mi tugira tsege nina mane na sauparovata segeni nogo na taovia

tsapakae ara tu totu moa i laona na verabau, ma gana sasanga aia gaqira taovia loki na mane vaumate aia nogo e reitutugugira na mamarena na omea sui e kalea na vailabu, migira goto ara ono sangavulu na mane tangirongo tavosi.

²⁰ Maia Nebusaradan e adivanogira vania na taovia tsapakae tana Babilonia, aia e totu tana verabau ni Ribla,

²¹ tana butona kao ni Hamat. Mi tana nogo aia na taovia tsapakae e ramitsigira me labumatesigira.

Me vaga ia, mara adivanogira na tinoni ni Juda tania niqira kao, mara ba tsonitsekagira tana vera tavosi.

*Gedalia na Taovia Tagao Tana Juda
(Jeremia 40:7-9; 41:1-3)*

²² Maia Nebukadnesar na taovia tsapakae tana Babilonia e molokaea a Gedalia, na dalena a Ahikam ma na kukuana a Sapan, ke lia na taovia tagao tana Juda, me moloa aia ke reitutugugira igira ara tau aditsekagira bâ i Babilonia.

²³ Mi kalina gaqira taovia igira na mane vaumate ni Juda, kolugira niqira alaala ara totu popoi, ara rongomia na omea vaga ia, migira ara mai mara sai alaala kolua a Gedalia i Mispa. Mi tugirani nogo niqira taovia na mane vaumate, aia a Ismael na dalena a Netania, ma Johanan na dalena a Karea, ma Seraia na dalena a Tanhumet ni Netopa, ma Jesania ni Maaka.

²⁴ Maia Gedalia e tsarivanigira, "Inau au vatsa vanigamu laka e tagara sa rongona kamu matagunigira na mane lokiloki tana Babilonia. Kamu totu rago tana kao iani, ma kamu aqo vania

na taovia tsapakae ni Babilonia, me pipi sui na omea sauba ke dou vanigamu.”

²⁵ Bâ, mi tana vitunina vula tana ngalitupa nogo ia, maia Ismael, na dalena a Netania ma na kukuana a Elisama, aia e kesa vidaqira i laona na puku taovia, e vano i Mispa kolutugira sangavulu nina mane, mara baginia a Gedalia mara labumatesia. Mara labumatesigira goto igira na Israel ma na Babilonia ara totu kolua i tana.

²⁶ Mi muri, migira sui lakalaka na Israel igira ara tamani danga, migira ara tau tamanina sa omea, kolugira goto niqira taovia na mane vaumate, ara tû mara mololea i tana, mara vano sui i Ejipt, rongona ara matagunigira na Babilonia.

*Ara Maurisia a Jehoiatsin Tania na Vale Sosori
(Jeremia 52:31-34)*

²⁷ Mi tana ngalitupa i tana aia Evilmerodak e lia na taovia tsapakae tana Babilonia, maia e tobalaka dou vania a Jehoiatsin na taovia tsapakae ni Juda, me adirutsumia tania na vale sosori. Ma na omea vaga ia e laba tana rukapatu vitunina dani i laona na sangavulu rukanina vula tana tolu sangavulu vitunina ngalitupa murina ara moloa a Jehoiatsin tana vale sosori.

²⁸ A Evilmerodak e tobadou sosongo vania, me molokaea tana sasana paladato bâ liusigira sui na taovia tsapakae tavosi ara totu kolua tana Babilonia.

²⁹ Me vaga ia, mara tamivania a Jehoiatsin ke olia na polona gana na totu tana vale sosori, me ke sagelia na polo dou, me ke sanga mutsa

tana nina bela na mutsa na taovia tsapakae tana maurina popono.

³⁰ Me pipi dani tana maurina popono, a Evilmerodak e sauvania na qolo ke tugua na voliginiana na omea sui aia e kilia vania na maurina.

Ghari Bible

Ghari: Ghari Bible (Bible with Deuterocanon)

copyright © 1998 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ghari

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 2 May 2025 from source files
dated 3 May 2025

eb379363-fbdd-532b-81c1-eb5fe7aa36a9